

Kaitse Koodi!

AVOIDUPÜHA ERINUMBER

№ 11/12
1934
50 s.

„ESIMENE EESTI KINDLUSTUSE SELTS MAJA“

„**EEKS-MAJA**“ on kõige vanem ja oma tusedate reservide ning arvurikka kindlustusvõtjate pere tõttu võimsaimaid ühistegelisi kindlustusasutusi Eestis.

„ESIMENE EESTI KINDLUSTUSE SELTS MAJA“ („**EEKS-MAJA**“) kindlustab õnnetuste vastu: **tule-, elu-, klaasi-, koduloomade ja murdvarguse** kindlustuse aladel.

„EEKS-MAJA“ JUHATUS:
TALLINNAS, LAI TÄN. 1, TEL. 438-85.

KONTORID: Tallinnas, Lai 1, tel. 445-07. Tallinnas, Harju 29, Tallinna Majaomanikkude Pank. Tel. 427-49.

OSAKONNAD: Tartus, Suurturg 7, tel. 9-78; Valgas, Vabaduse 6, tel. 36; Viljandis, Tallinna 13, tel. 1-73; Petseris, Kastani t., tel. 1-02; Rakveres, Lai 17, tel. 1-64.

AGENDID IGAS LINNAS,
ALEVIS JA VALLAS.

POOLA LENNULIINID

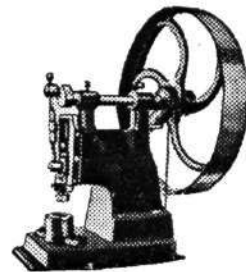
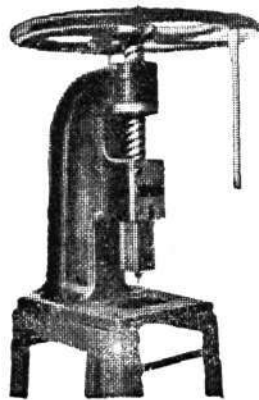
Kiire — kindel — odav — mugav
ühendus 3-mootorilisel lennukel
terve Euroopaga

TALLINN; linnakontor, hotell „Kuld Lõvi“, tel. 426-27
lennujaam, telefon 313-30

KASSAKAPID, MOOTORID, MASINAD

M/T. „LAVERNA“

TALLINNAS, PÄÄSUKESE 4. KÖNETR. 308-12

ALATI LAOS

SPINDEL- JA EKSTSENERPRESSID

PÄRNU MAJANDUSE ÜHISUS

on

suurim ja varanduslikult kindlaim
ühistegeline ostu-müügiühisus Eestis.

Kauplused ja laod:

Pärnus, Tõstamaal, Pärnu-Jakobis, Vänd-
ras, Vigalas, Suurejõel, Toris ja Viluveres.

«PÄEVALEHT» on erakondadest rippumatu, levinuim ja loetavaim päevaleht Eestis. Suurim ning kasulikum kuulutamise leht.

«LASTE RÕÕM» – loetavaim lasteajakiri.

Suurimad ning täielisimad raamatu- ja kirjutusmaterjaalide kauplused, kirjanduse- ja paberilaod Eestis.

Täielisim **GRAAFIKATOOSTUS.**

Trükikoda. Litograafia. Tsinkograafia. Kõitekoda.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS.

Tallinn – Eesti, Pikk tän. 2, oma majas.

Ostame

tapamajas ja sigade vastuvõtte päevadel raudteejaamades kõrgema päevahinnaga

loomi, vasikaid, lambaid ja peekonsigu.

Müüme

oma kaupluses Tartus, Ülikooli tänav nr. 7, telefon 12-59

” Tähe ” nr. 72, ” 12-18

” Narva ” nr. 9, ” 12-22

Valgas, Vabaduse ” nr. 33, ” 32

oma tööstuse saadusi: vorste, suitsetatud peekoni ribi ja sinki, seapäid ja -jalgu, sea-, looma-, vasika- ning lambaliha jne.

Kaup värske ja kõrgeväärtuslik.

Hinnad võistlematult odavad.

Ühisus

„Lõuna-Eesti Eksporttapamajad“

Tartus.

Telefonid: Juhataja 11-64. Kontor ja kodune keskjaam 11-24 ja 11-28.

Eesti Kiviõli

A.-Ü.

Kaubamärk

Juhatus ja müügiosakond
Tallinn, Vene tän. nr. 7
Kõnetr.: 463-05, 464-50 ja 465-56

Tehased ja kaevandus:

Kiviõli jaam

Kõnetr.: Sonda 15

Saadused:

Kõrgeväärtuslik kütetõli. Imbutusõli. „Fenolaat“ ja „Carbestoleum“. Viljapuu-karbolineum „Estoleum“. Kõrges headuses katusetõrv. Mootornafta. Auto- ja aviobensiin „Estolin“.

Tarvitage ja nõudke kõigjal „Eesti Kiviõli“ A.-Ü. saadusi.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide, telefon 451-94.

Tegev toimetaja kapten A. Treufeldt, telefon ametis 451-89, kodus 466-60.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasundumine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: 1 üks lehekülj teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sisemised 60 kr.

*

Nr. 11/12

1934

SISUKORD:

- O. *Loorits*: Rahvuslik rõõmu- ja võidupüha.
- R. *Stokeby*: Võidupühaks, 23 juuniks.
- M. *Kattai*: 23. juuni — võidupühaks.
- E. P.: Mõtteid riiklik-rahvuslikust propagandast.
- P. *Lilienblatt*: Lemsalu lahing.
— Kui seisime Riia väravais.
- K. M.: Võnnu all läbimurdnud landesvääri liikvideerimine.
— Poola Küttide Liidu suvisest tegevusest.
- Helkki: Kivitõstmisest ja rammukatsumisest — olümpiamängudeni.
- O. K.: Olukorra hindamise raamistik ja juhi otsus.
- H. *Nahkur*: Milline on tulevikusõja ilme?
- D. *Buxhoeveden*: G-torbik kodanikele.
- J. *Ala*: Ratsakaitseliitlased rännaku-piilkonna teenistusel.
— „Savipillide“ muusika.
- R. G.: Merekaitselehitlased praktilistel ühisõppustel.
- K.: Kaitseliitlaste vormiriidega varustamise küsimus lahened.
- J. Sumburg 60-aastane.
- R. V.: Mõtteavaldusi kaitseliidu vormi kohta.
Noorte elu.
— Kui veel polnud raudteed.

VAÄRTMETALLASJADE
& MÄRKIDE TEHAS

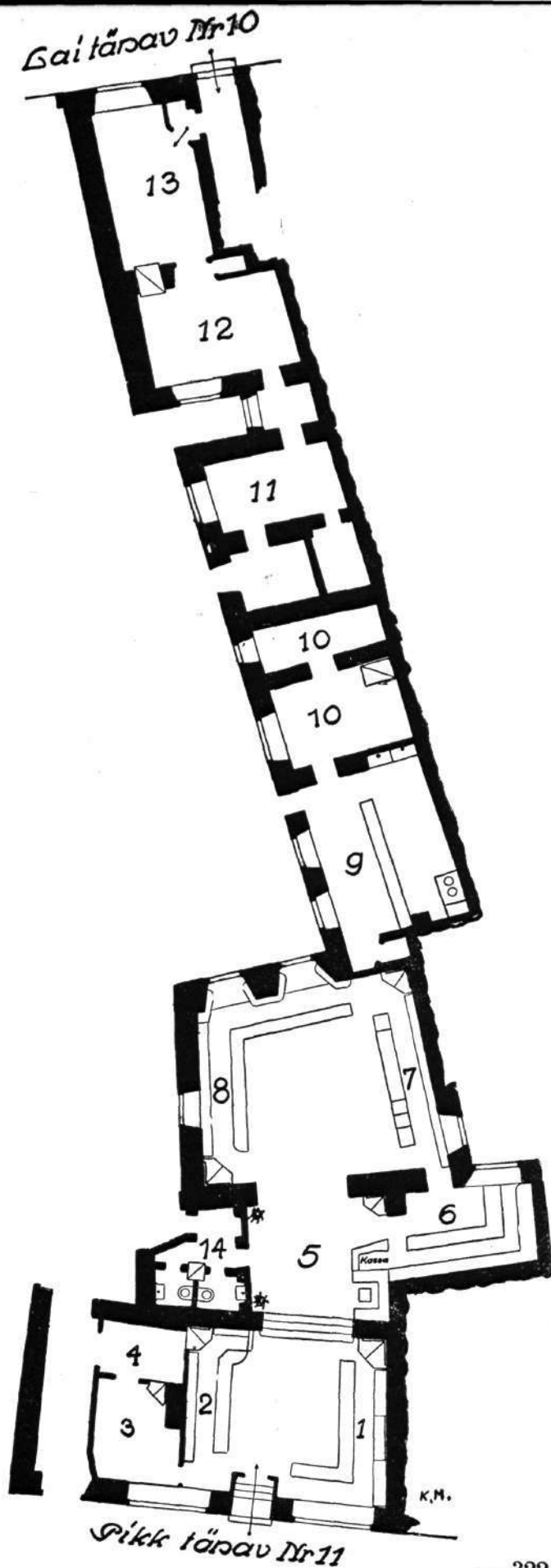
Meie valmistame

võistlematus
headuses

auhindu, kingitus-
esemeid ja märke

— hõbedast,
kullast ja muist
metallest

6. ROOSIKRANTSI

Sõjaväe Majandusühisus

Kaubamaja ja külmade toit-
tude köök.

Tallinn, Pikk t. nr. 11, tel. 452-06, -07, -08.

Rätsepa-töökoda.

Tallinn, Lai tänav nr. 10, telefon 469-96.

Ruumide põhiplaan.

1. Pudukauba osakond.
2. Napside osakond.
3. Kontor.
4. Ärijuht, telef. 452-06.
5. Ooteruum ja kassa, telef. 452-07.
6. Riideosakond.
7. Delikatesside osakond.
8. Koloniaalkauba-osakond.
9. Köök, telef. 452-08.
10. Toitude garneerimise ruum.
11. } Rätsepate tööruum.
12. }
13. Töökoja vastuvõtmise ruum, tel. 469-96.
14. Toilette.

Osakonnad.

Tallinnas, Vene tän. nr. 5, S. Juhkentali 23
ja Kopli 21.

Tartus, Võrus, Rakveres, Pärnus ja Narvas.

Müügil:

koloniaalkaubad, pudukaubad, kaitseliidu tar-
bed, tubakakaubad, napsid.

Laitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 11/12

Talinnas, neljapäeval, 21. juunil 1934

X aastakäik

SEAL, KUS KUNAGI KEESID VÕITLUSED

Rahvuslik rõõmu- ja võidupüha

•K. K. l. kirjutanud dr. OSKAR LOORITS

Kui vanu kombeid peetakse ainult harjumusest, siis on sel vähe väärtust, — vaja on teada ka kommete mõtet, et ammutada neist jõudu. Milleks põletatakse näit. jaanituld, hüpatakse sealt üle ja visatakse sinna risu, aetakse karjagi ümber tule? Milleks punutakse pärgi ja ehitakse nendega lapsi ja loomi, põlde ja maju, nõusid ja toite? Milleks lauldakse ja hõisatakse jaaniööll hommikuni ja pestakse end kastes? Lõbuks ja ajaviiteks tehakse ju sellaseid tempe ja kõiksuguseid muid vigureid millal tahes, kuid milline jõuline tähendus on neil just jaaniööll, nii et see põline püha on püsinud läbi sajandite ja aina rikas-
tunud uute kommetega, mida on õpitud ajaga teistelt rahvailt ja omandatud kristlikust miljööst? Ja kas on mõtet elustada ning koguni veel süvendada muistse püha pidamist rahvuslikuks rõõmu- ja võidupühaks, nagu nüüd kaldutakse seda tegema?

Põhjamaine suve ja talve vastolu on arendanud meil sügisel ja talvel harrast surnute ja surma mälestamist, kevadel ja suvel aga uljast elu ja looduse austust. Meie vanimaid pühi on just pööripäevad elu ja surma poole. See ajastaja lühim öö, millal koit annab ehale suud ja kogu loodus pakatab uuele öitsele, see on meie esivanemate igivana elu võidupüha juba muistsest muinasajast peale. Öitsev loodus, see tähendab ju kõige kõduneva uuenemist, värskete jõudude sündi, signemist ja võimsa kasvu algust. Seepärast ehitakse kõik, millele soovitakse sündi ja kasvu, sigivust ja jõudu, kõik ehitakse õite ja lilledega, pärgade ja vanikutega. Seepärast uuendatakse sel pööriajal kõik liidud ja lepingud, sõlmitakse kaubad ja töötehingud, antakse sõpruse- ja armuvanded. Elujõud ja valgusvaimud on sel ööl pimeduse ja surma vastu kõige võidukamad ning immutavad oma imejõudu ja tervist õitesse ja rohtudesse, kastesse ja kas või vihtadessegi,

mida lõigatakse sel ööl põhjamaa graatsilistelt kaske-
delt. Ja kuigi on liikvel ka pahad vaimud ja tumedad jõud, siis peletatakse need vägeva ühislauluga täis rõõmsat üksmeelt ja julget meelekindlust. Või kui lõpuks pimedus ja vilu siiski nagu peale tungivad, siis süüdatakse hiigla tuled kõige kurja, külma ja musta tõrjeks, põletatakse maha kõik kõdunev risu, kõik paha ja sobimatu ning hüpatakse ise läbi leegi, et puhastada end halvast saastast, põletada oma kahjulikud pahed ja karastada jõudu uueks eluvõitluseks. Nõnda vallutatakse öö ja lastakse leekidel loita, kuni tõuseb valguse ja sooja läte, päike, ja hakkab ise jälle elu juhtima. Inimhinge ürgne igatsus ja siiras tung valgema, puhtama ja parema elu poole — see on meie põhjamaisel karge looduse ja inimeste ühise rõõmu-
püha mõte.

Aga mitte ainult meie olemus ja hingelaad ei õi-
listu siin pühas, vaid selles kehastub ka meie ajaloo-
line missioon. Sest rahvuslikuks pööripäevaks võide-
ti landesväär, võideti meie uue põlve noorte poolt —
otsekui selle sümboolseks tähistuseks, et meie päralt
on olnud ja olgu edaspidi põlvest põlve eluvõit. Lan-
desvääri hävitamisega me põletasime oma mineviku sa-
jandite saasta ja ehitasime end vabaduse õitega. Ja
kui praegu välised tumedad jõud tungivad uuesti meid
haarama, siis olgu meie tuleviku sümboolseks tähis-
tuseks see teadmine, et kurikuulsat „aaria“-sõna, aaria
tõugu ja jõudu tunneme me juba aastatuhandeid ja
meie keeles tähendab seesama sõna — „orja“, orja-
tõugu ja orja-jõudu, mis meid ei ole suutnud ega suu-
da iial murda.

Kui me ainult ise sisemiselt tugevad ja üksmeel-
sed püsime, ise liitume ja lepime, isamaale ustavust
ja armuvandeid töötame. Selles olgu eesti rahva voi-
dupüha mõte.

VÕIDUPÜHAKS,

23. JUUNIKS

Põhjamaa kare loodus ja meie rõõmuta minevik on paelunud sooja südame, ohjeldanud temperamendi ja tõstnud valitsevaks alati elutõsise mõistuse. Vanemad põlved on toonud kaasa halvad mälestused vägivaldsest minevikust demokraatlikku tänapäeva ja kümnekond iseseisvuse aastat ei ole jõudnud veel panna helisema kõiki muistsel kandelil vaikinud keeli.

Eestlase tagasihoidlikkus pole hoopiski as teeniline, ei mingi jõuetuse tunnus, vaid see on pigem kultiveeritud takt ja õiglus. Ta võib isegi plahvatada, seda aga harva ja jõuliselt.

Riiklik iseseisvus nõuab aga eesti rahvalt veel midagi muud kui ainult tagasihoidlikkust ja sõnakuulelikku alistumist, nagu nõudsid seda võõrad ja võimutsejad. Ta nõuab vaba, riiklikku mõtlemist, ühist tegutsemist, ühist rõõmude ja murede kandmist — ta nõuab kindlat riikliku ja isamaalise meele arendamist. Meie vanem põlv, kes tõi võidu lahinguväljadel, sai sellase kasvatuse enamasti külakoolmeistrilt varjatud isamaalistes seltsides. Karskus-, laulu-, mängu-, põllumeeste- j. m. seltsid olid need rahvuslikud ääsituled, kus sulas eestlaste süda ühiseks jõuallikaks oma kodumaa armastuseks ja kaitseks. Usin töö ja võõraste hoolimatu valitsemine kasvatas meid suurimate raskuste võitmiseks.

Mainime Eesti murranguaastaist vaid kaht momenti, mis haaravad oma sisusse kogu meie kultuuri ja jõudlemise. Need on 24. veebruar 1918 ja 2. veebruar 1920. Esimesel puhul tunnustasime endid peremeheks oma põlisel kodumaal, kus iga võõras võim on vägivald. 24. veebruari manifest eeldas rahva kõrget kultuuri ja riiklikku küpsust. Ta ennustas ka ühtlasi paratamatut sõjategevust, riigi kaitsmist iga apla naabri vastu. 1920. a. 2. veebruari Tartu rahu näitas, et paar aastat varem lausunud sõnad, et antud töötus oli ausalt täidetud.

Iga kodanik peab pühapäeva, kui ta on lõpetanud suurema töö. Tal on otse hingeline tarvidus ja loomulik õiguski tunda oma tööst õilsat loomisrõõmu. Aga kui kogu rahvas on saavutanud aastaid, õigemini aastasadu, igatsetud sihi; kui ta veel finaalis pidas kangelaslikku võitlust, kus kerkis tuhandete vendade kalmistu — kas tal pole õigus siis võtta endale üht pühapäeva, nimetada üht päeva rahvuslikuks tööpühaks, võidupühaks! Muidugi teeb ta seda. Ta riietub puhtamasse rõivasse, seob vööle muistse võidumõõga, võtab kätte Vanemuise kandle ja laulab soojaks oma karge südame. Laulab rõõmu endale ja teistele. Ta jätabki

selle päeva pühapäevaks, millal ta end kosutab, virgutab, millal ta manab mehise mineviku olevikku, et sammuda olevikust kaunimasse tulevikku!

Kas meil on sellane rahvuspäha? On ega ole. Peale kiriklike pühade me omame vaid 24. veebruari, iseseisvuspäeva, ainsa riikliku pühana. Talvise aja tõttu peavad aktused, kõned j. m. piirduma vaid kinniste ruumidega. Laiematele hulkadele pole võimaldatud sellest osavõtt.

Iseseisvuse esimesil aastail tekkis noorsoo kultuurilistes ringides 1343. a. jüriöö vabaduse võitluse alguse — jüriöö — pühitsemine. See läks hoogu õieti õppiva noorsoo energilisel toetusel, levis varsti üle maa ja etendas tähtsat osa kodanike rahvus- ja riiklusmeelsuse kasvatamises. Varsti asuti mõnelt poolt jüriöö pühitsemises eitavale seisukohale. Osalt põhjendatult ja veel enam põhjendamata.

1932. a. mais võeti kaitseliidu ja kaitsevägegede peastaapide ning seltskondlike organisatsioonide esindajate koosolekul üles ühe kindla rahvuspäha riiklikuks pühaks tunnustamise küsimus. Koosolekul moodustatud toimikond töötas selle küsimuse läbi ja esitas vastava memorandumi vabariigi valitsusele. Selle ja ka muude tegurite tulemusena võttis riigikogu 16. veebruaril 1934. a. üldpühade sarja 23. juuni võidupühana.

Selle päeva valik on hästi õnnestunud. 23. juuni tagab häid võimalusi selle päeva üld-, rahvapühaks kujunemiseks.

Võidupäha loomises tuleb pidada silmas ta ajaloolist põhjendust ja ühiskondlikku tarvidust. Meie sageli ei hinda endid küllalt õiglaselt. Isegi mõnikord ei oska me tarvilisel määral endist lugu pidada. Oleme harjunud endid pidama nooreks, väikeseks, vaeseks ja otsime endile palju muid alandusi. Milleks seda? Oleme vana kultuurikandja rahvas. Tuhast aastat tagasi ei olnud me põhjamaail vähem tähtsad kui praegu. Kui germaanlased XII sajandini ei olnud Baltimereni välja jõudnud, oli see Baltimeri soomlaste sisemeri, oli tema kaubanduslike ja sõjaliste operatsioonide ruumiks. Eestlasi, liivlasi, kurelasi tundsid mere kaugemate randade rahvad ja arvestasid neid kui väärilisi sõpru või vaenlasi.

Ega me saanud parata, et ristiusk ühendas meie naabrid, slaavlased ja germaanlased, kumagi omaette kristlikuks tervikuks, kes siis oma karjase, Kristuse, nimel otsisid meilegi kodumaalt paremaid rohumaid. Kuigi madise-

päeva lahing lõpetas muistse Eesti iseseisvuse, ei olnud sellega eesti rahvas rahvusvaheliste tegurite hulgast kadunud. Rooma- ja kreeka-katoliku kirikud tapsid ja rüüstasid üksteist halastamatult seal, kus nende piirid vahetult kokku puutusid. Eesti langedes ühe haldusse ei kadunud, vaid temas hõoguv vabadustung muutus mingiks relvastatud neutraliteediks, mis oma isandaid ikka ja alati sundis siin pidama naabriga rahulikke suhteid. Nii oli Eesti palju aastaid puhvriks Lääne ja Ida vahel. Kuigi kumbki naaber läbis oma ühiskonna ja usulis-kultuurielu vormides pika arengu, jäid Baltimaad neid lahutavaks piirialaks, ükskõik kumma haldusse nad ise kuulusid.

Narva, Peipsi ja Piusa — need on enam kui riikide vahelise tähtsusega piiritähised. Ühel pool praktiline, individualistlik germaani maailm, teisel — sensitiivne kommunaalne slaavi psühhoos. Ühel liberaalsed protestantlikud usulised elamused, teisel — kreeka-katoliku ortodoksreligiooni teatraalne rituaal; ühel pool Euroopa, teisel — Ida. Kummalgi pool eri maailm.

Eesti rahvas sai osa mõlema naabri kultuurivaradest, aga omaks ei võtnud ta kumbagi. Selles rikkumata rahvuslikus immuniteedis seisiski meie suurim iseseisvuse eeltingimus.

Eestlane ei saanud hulk aega määrata oma saatuse kujunemist. Ta oli pigem mingiks rändauhinnaks viie riigi, Vene, Poola, Saksa, Daani ja Rootsi, omavahelises välispoliitilises võistluses. Kuid tulid ajad, millal eesti rahvas ei annud enam oma nurmi naabreile jõukatsmise staadioniks. Vene katastroofi puhul oli ta seatud dilemma ette:

Aeg — kas nüüd või mitte ial!

Orjaks jääda, olla vaba?

Küsimus meil otsustada!

Ja säilinud etnograafilise tervikuna võidi seda küsimust otsustada vaid jaatavalt. Eestlane ärkas terve ja jõulise rahvana. Vabadussõja pingutustes pöördusime isegi oma vanade kultuurivarade poole: oma sõjasangarite Lembitu, Vambola, Tasuja ja Sepp-Villu nimedega ristisime oma moodsad võitlusvahendid. Ja me ei teinud häbi nende nimedele.

Kuulsa eestlase nimi

Kostku muistselt, kaunimini,

Mis on sajandeist saand mustaks,

Peseme nüüd häbist puhtaks!

Kas see pole kõrge kultuur, mis annab üle sajandite julgust ja hoogu lastelastele otsustavaks heitluseks! Kas see pole käsklus vaprale malevale, mis anti 22. juuni õhtul 1919. a. kell 23.17 Võnnu vallutamiseks: „Meie ei tohi parunitele ja nende palgalistele, rauddiviisile võimalust anda ennast korraldada ja koondada pärast kahepäevalist lahingut, mis nad on saanud soomusrongide ja nende väeosade ja III diviisi poolt. Mao pea peab maha raiutud saama ja

selle jaoks peab vaenlast lõhkuma ning Võnnu linn tuleb ära võtta.“ 23. juuni hommikul kell 6.30 olid meie esimesed salgad Võnnu linnas. Landesvääri selgroog oli murtud. Ta taganes Riia suunas.

Seda, mis on emake Moskva Venemaale, oli Võnnu balti sakslasile — nende võimutsemise ajalooline sümbol. Võnnu on ehitatud a. 1224. Ajal, millal eestlased tegid viimseid jõupingutusi taasvallutada oma maad ja röövitud vabadust, pani Liivi kristuse möögavendade ordu aluse Võnnu kindlusele. Ta oli mõeldud operatsiooni baasiks Eesti lõplikuks vallutamiseks. Hiljem jäigi ta ordu jõukoondise keskuseks, ordu armee peakorteriks. Kuigi Võnnu oli ammugi kaotanud oma sõjalise tähtsuse, kuigi sajandite kestes ei väljunud sealt enam „kristuse sõjavendade“ röövjõugud, ometi püsis Võnnu seni ahvardavalt vana-balti võimusümbolina.

Ta langes 23. juunil 1919. Sellega on meil sel päeval võidupüha pühitsemiseks kindel ja kaaluv ajalooline alus.

Rahvaste ajalood on kirjutatud verega. Tindikirjad kustuvad ja tulevad põlved ei loe neid enam... Võnnu vallutamine, s. o. landesvääri otsustava kõigi moment 19. kuni 23. juunini, maksis meil 7 ohvitseri ja 108 rahvaväelase elu. Haavatuid ja põrutatuid ümber 400.

Võidupüha langeb küll ühele selgemale ja kriitilisemale operatsioonile kogu vabadussõjas. Siiski me ei pühitse üksinda Võnnu vallutamist, vaid kogu võitlust rahvusliku olemasolu eest, nii vabadussõjas kui ka enne seda. Vaatleme ühtlasi kõiki saavutusi, kõiki ajureid ja tegureid, mis on meid toonud tänase päevani. Võidupüha tähistagu meil ühtlasi edu ja evolutsiooni püha.

Miski ei keela meid vaatamast ka oma vigu. Esijoones kultuurilisi. On ju õige, et me asume kahe erineva kultuuri-maailma, Lääne ja Ida, vahel, ja mõlemad on meid mõjutanud ja mõjutavad veel praegugi. Siin ikka tekivad nende kahe kultuuri mürdlained, aga kas need peavad siis triivima kaljule meie rahvusliku võitluse lipulaeva! Kas selleks andsime Võnnu ja Kriusa lahingud, et nüüd endid maha tehes neid sealtpoolt järele aimame ja eelistame?... Eesti sangarid väga mitmel alal omavad rahvusvahelised nimed, aga kõige vähemad on nad kodumaal.

Talutaredes on rahvuslik meel kõige tugevam. On seda olnud alati. Nüüd on peremees oma iseseisvusega harjunud ja ta on oma võimaluste piirides mikumärdiliselt kange mees. Vankuv on küll haritlaskond, eriti selle vanem põlv, kes on kasutanud Venemaa mõõtmatuid avarusi. Need ei unusta hetkekski, et Eesti on nende jaoks tülikalt tibatilluke, samuti ta võimalused. See vaateviis on nakkav ka noortesse. Siit ongi pärit see „enese hüperkriitika“.

Kasvatusteaduse põhilased hoiatavad õpilase võimeid alahindamast. Ei tohi sisendada te-

23. JUUNI - VÕIDUPÜHAKS

Kolonel-leitnant M. Kattai

Riikide ja rahvaste saatust maailma ajaloos on lugeda vähemalt 90% maa pärisrahvast, kes vaevalt otsustatud lahinguväljadel. Ka eesti rahva saatust on otsustatud sõjakeerises: Paala lahingu kaotus määras rahva saatuse aastasadadeks. Allajäämisega lahinguväljal eesti rahvas kaotas ka majandusliku ja kultuurilise iseseisvuse. Võimude vahetusele vaatamata rahvas jäi aastasadadeks balti aadli võimu alla. Seejuures aadel on valitsenud maad oma kitsaste kihihuvide seisukohast, arvestamata maa pärisrahva elulisi huve.

15 aastat tagasi visati eesti rahva saatust uuesti vaekausile. Koiva kallastel otsustati, kas Eesti-, Liivi- ja Kuramaast kujuneb kitsast kildkonnast valitsetud hertsogiriik või Eesti ja Läti vabariigid, kus rahva enamuse tahtel on maksnud demokraatlik riigikord. Tuli ja mõök tegid siin otsuse rahva enamuse kasuks: 23. juuniks Eesti vapper rahvavägi kahepäevases vihases võitluses oli otsustavalt löönud meie ajaloolist vaenlast. Seepärast 23. juuni väärib auga võidupüha nime.

Võidupüha põhjustanud sündmusil on sügav ajalooline tagapõhi. Nad esinevad ühe lülina nendes ajalooliste sündmuste ahelas, mida tunneme Saksa tungina itta — „Drang nach Osten“, mille algust tähistab ristiriitlite sissetung Baltimaale XII sajandil ja mis ei ole vaibunud ka tänapäev.

Praegusel vanemal ja keskmisel põlvel on veel hästi meeles Saksa okupatsioonivõimude surve ja aadli sammud hertsogiriigi loomiseks, kus ülemvõim oleks kuulunud väikesearvulisele aadlile.

Uus hertsogiriik vajas oma julgeoleku kaitseks sõjalist jõudu. Selleks ei võinud olla kogu rahvast moodustatud sõjavägi, mille koosseisus tol ajal oleks võinud

oleks toetanud uut hertsogiriiki kavatsatud kujul. Nendest kavatsustest lähtudes 1918. a. aprillis kõigepealt saadeti laiali eesti rahvuslik diviis ja sama aasta suvel asuti tegema eeltöid maakaitseväge — landesvääri — loomiseks. Formeerimistöödega tehti algust Riias, kus 1918. a. novembris pandi alus mitmele landesvääri väeosale, mis koosnesid peamiselt balti sakslasist. Ka Lõuna-Eestis tehti katset luua landesvääri, kuid kaitseliidu organiseerimine tõmbas sellest kriipsu läbi.

1918. a. novembri lõpul pandi Riias alus uuele väekoondusele, raudbrigadile, mida formeeriti okupatsioonivägede parimaist sõdureist vabatahtlikul alusel. Brigadi esialgseks ülesandeks oli okupatsioonivägede taandumise katmine, kuna need ei avaldanud mingit vastupanu pealetungivale punaväele.

Nii loodi Riias lagunevate okupatsioonivägede kõrval uusi, Läti valitsusele vaenulisi sõjalisi jõude, kes takistasid valitsuse tegevust. Seepärast siis Läti valitsuse jõupingutused oma rahvuslike kaitsejõudude loomiseks ei annud soovitud tulemusi: mehi tuli kokku vähe, puudust tunti relvadest, laskemoonast, varustusest. Läti rahvuslikele püüetele vaenulised jõud kasvasid valitsusele üle pea ja tegelik võim oli saksa vägede juhatuse käes.

Riias loodud uued sõjalised jõud takistasid küll Läti valitsuse tegevust, kuid esialgu nad ei suutnud otsustavalt takistada punaväe pealetungi: 2. jaanuaril 1919. a. Riia langes enamlaste kätte, Lätis organiseeritud väed koos okupatsioonivägede riismetega olid

masse arvamisest, et ta on väike ja väeti. Siis ei kasva temas ei tahe ega algatusvõime. Ta kasvab meheks, aga jääb alati lootma võõrale abile, jääb habemega lapseks. Samuti on rahvaga. Vabadussõja alul me uskusime endisse nii vähe, pidasime endid nii viletsaiks, et pidi tulema paarsada soomlast, kes ütlesid — „Hakake peale!“ Hakatigi siis peale Tallinna alt ja meie lipud lehvisid pärast Punamäel, Pihkvas ja Jakobstadtis. Riiga anti käsklusi.

Nüüd jälle loeme ja kuuleme: „Aga me oleme ju väike, noor ja väeti...“ Milleks seda räägitakse?

Need on muremõtted, mis peab hajutama võidupüha. Võidupüha peab sisendama meie noortesse elujulge, mehise, vaba mehe mõtlemisviisi. Selleks vajamegi eeskätt võidupüha. Ja selleks ammutame jõudu minevikust, mineviku võitlustest, võitlustest, evolutsioonist.

Tehkem 23. juuni eesti rahvale pühaks!

Kogagem seks päevaks julgust ja hoogu. Jätkem omavahelised pisiasjad, ühinegem,

noor ja vana, ning hingakem täie rinnaga oma vabade nurmede õhku. Kandkem selle päeva pühitsemise sisusse kõik võimalikud eesti rahva rõõmu- ja üllad momendid. Laitkem õhtul tuli, mis on võidu ning valguse sümbol, mis kiirendab südametukseid ja soojendab hinge!

Ärgem unustagem ka neid, kes manalas päikest ei näe! Rivistugem ühiseiks tänu- ja palverännakuiks langenud vendade kalmudele ja mälestussammastele. Viigem neile töotusi ja värsked jaanililli.

Kuigi me küll langesime,
Õnnistavad püha nime
Palves lapselapsed kaua,
Põlvitades ümber haua.

Ärgem unustagem ka muistseid sangareid, vanu linnamägesid ja muid nende võitlusvahendeid. Me võlgname neile rohkem kui seda ise teame. Sest kultuur pole üne sugupõlve ega ühe sajandi saavutus. Ta on sajandite ühiste mõtte- ja jõupingutuste vilj.

R. Stokney.

punaväe survele sunnitud taanduma Liibavi poole. Neid ähvardati paisata merre. Kuid eesti vägede otsustavad võidud punaväe üle 1919. a. jaanuaris sundisid viimase väejuhatust Lāti väerindel asuma kaitsele. See päästis olukorra.

Landesvääri ja raudbrigaadi täiendati vabatahtlikega Saksamaalt. Neile lubati kodanikuõigused ja maad uues Balti riigis. Vägede juhiks kutsuti kindral von der Goltz, kes kõvendas sõjalisi jõude uue väekoondise juuretoomisega Saksamaalt. Nii oli juba 1919. a. märtsi alul kindral Goltzi käsutada 9000 meest, selle hulgas läti pataljon — 600 meest.

Kõigi nende vägedega kindral Goltz vabastas küll 1919. a. märtsi keskel Miitavi ja mai lõpul Riia, kuid aprillis oli landesväär kukutanud Lāti rahvusliku K. Ulmanise valitsuse, kes ei tahtnud tantsida balti saksa pilli järgi. Maad valitsema asus Needra-Borkovski kabinett Balti hertsogiriigi vaimus.

Eesti väed olid vabastanud Põhja-Lāti enamlastist. Riia oli sakslaste võimuses. Nüüd võis jätkuda eesti-läti-saksa jõudude ühine võitlus enamlaste vastu idas. Kuid landesvääri väekolonid jätkasid liikumist Eesti lõunapiirile, kuigi neil oli teada, et eesti väed on vabastanud Põhja-Lāti ja kaitsevad selle idapiiri. Enamlasti Põhja-Lätis ei ole. Kuid landesvääri tähtsaimaks ülesandeks kujunenud olukorras ei olnud võitlus enamlastega, vaid oma mõju ja võimu maksmapanek Põhja-Lätis. Taheti Eestis organiseeritud Põhja-Lāti brigaadi mobilisatsiooni takistada, et sellega võtta võimalus läti vägedel landesväärast ja saksa vägedest arvuliselt üle kasvada. Saanud ülevõimu Lätis, oli arvata selle laiendamist ka Eestisse, kus sakslasil leidis liitlane loode-armee näol.

Eesti vägede ülemjuhatusel oma esindaja kaudu oli teada sakslaste tegevus Lätis. Oli teada ka läti väeosade suhtumine Needra valitsusele ja landesväärile. Neid andmeid arvesse võttes ülemjuhataja kindral J. Laidoner otsustas relvadega vastu astuda ajaloolisele vaenlasele. Arvesse võttes vägede ülemjuhatusel tol ajal vaenlase kohta olnud andmeid peab ütleva, et see oli julge otsus, kuid, nagu ajalugu on näidanud, see oli õige otsus, mis väljendas kogu rahva tahet.

5. juunil leidis aset esimene kokkupõrge. Vaenlane viskas esimesena vaenukinda. Algasid ägedad lahingud, kuid otsust nad ei toonud. Tehti vaherahu. Läbirääkimisi kokkuleppe saavutamiseks peeti kahel korral, kuid tagajärjedeta: vastasel polnud tõsist soovi kokkuleppeks. Tal oli vaja hankida uusi abivägesid ja neid koondada pealetungiks, sest esimesed võitlused Võnnu all olid näidanud, et landesvääri vägesid ei jätku võitluseks eesti vägedega. Tõmmati juure rauddiviisi, mis palgati Needra valitsuse teenistusse. Landesvääri rügemendid loeti vastuvaidlematult läti väeosadeks. Nii taheti sõjakäigule anda Eesti-Lāti vahelise sõja ilmet, mil Saksamaaga pole midagi ühist.

Et mängus olid Saksamaa huvid, seda tunnistab avalikult kindral Goltz oma trükis ilmunud mälestustes. Seda tunnistab ka kindrali vend, vabatahtlike värbi-mise keskkoha juhataja Berliinis. Riia vallutamise puhul kirjutab ta landesvääri juhile, et vabatahtlikke — tulevasi saksa asunikke — kavatsetakse Saksamaalt

tuua Baltimaadele niipalju, et seal Saksa mõju täies ulatuses pääseb esile. Inimmaterjaali olevat Saksamaal selleks otstarbeks küllalt: vähema hinde järgi 3 ja suurema hinde järgi kuni 10 miljonit inimest. Mis selle kava läbiviimine oleks tähendanud Eestile ja Lätile, tohiks olla igauhele selge.

Sellest kavast tõmbaski kriipsu läbi meie otsustav võit Võnnu all, mis saavutati järgmiselt:

Vägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner määras landesvääri vastu võitlevate meie vägede üldjuhiks kindral E. Põdderi. Ta ligemaks abiliseks ja staabi ülemaks oli kindral N. Reek, kes ühtlasi oli ka Võnnu rajooni koondatud väegrupi ülemaks. Temal lasus täie raskusega kogu diviisi kui ka alluva väegrupi operatiivne juhtimine. 3. diviisi väeosi ülemjuhataja käsul toetas soomusrongidega ja löögiväeosadega kolonel K. Parts. Kõigi landesvääri vastu suunatud vägede ligemaks ülesandeks andis ülemjuhataja: purustada vastase jõud ja visata nad lõunapoole joont Koivajõe suu, Segevoid, Neu-Schwaneburg.

Liitlaste nõudel ei tohtinud meie väed esimesena alata pealetungi. Seepärast läkski algatus vastasele. Esimese mõjuva hoobi andis vastasele 9. rüg. kolonelleitnant J. Schmidt juhatusel 20. juuni õhtul, lõunapool Lemsalu. Vastasel läks alul korda murda läbi meie hõredat kaitsejoont, kuid õigel ajal abiks saadetud varukompaniid löid vastase paanikaliselt põgenema. Esimene mõjuv hoop, edasi antuna kogu võitlusrindele, tõstis meeskonna võitlustahet ja tiivustas teda uutele tegudele.

Järgmine hoop palgalise rauddiviisi peajõududega oli suunatud 6. rügemendi vastu, kelle kaitsta oli üle 30 km pikk rinne ja tähtis Stolbeni sõlmpunkt Võnnust lääne pool, mille kaudu viisid teed Võnnu all võitlevate vägede seljataha ja vägede juhtimise keskkoha — Volmari. 6. rüg. kolonel K. Tallo juhatusel pidas 2 päeva — 21. ja 22. juunil — äärmiselt ägedaid lahinguid teede sõlmpunkti käeshoidmiseks. Võitjaks jäi eesti sõduri visadus: vaenlane ei suutnud meie vastu-panu murda. Eesti sõdur sai aru oma ajaloolisest ülesandest.

Sama tähtsusega kui Stolbeni sõlmpunkt meie rinde paremal tiival oli Ronneburgi kõrgustik rinde vasakul tiival idapool Võnnut. See kõrgustik valitses maastiku üle kuni Võnnuni, selle kaudu viisid tähtsad teed 2. diviisi rinde seljataha. Kõrgustikku kaitsis 3. rüg. kolonel J. Kruusi juhatusel. Kahepäevases äärmiselt verises lahingus, samm-sammult taandudes, hoolimata lahtistest tiibadest, rügement hoidis käes selle positsiooni võtme senikaua, kuni otsus oli langenud.

Otsus langes rinde keskkohas idapool Võnnu-Volmari raudteed, alul vaenlase kasuks. Tema ülekaalukail jõududel 21. juuni hommikul läks korda murda läbi 2. Läti Võnnu rüg. rinnet ja tungida edasi Volmari poole. Õhtuks olid vastase osad Võnnu-Volmari maantee suunas jõudnud Volmarile 10 km kaugusele. Olukord oli õige raske ja hädaohtlik eriti seepärast, et hommikul kohale jõudnud Kuperjanovi partis. pataljon oli juba suunatud vastupealetungile, kuid ta tegevus ei suutnud veel avaldada mõju. Lahingu mõjutamiseks

oli diviisi juhatuse käsutada Volmaris soomusauto „Vanapagan“ ja 6. rüg. pioneerkomando, kelle võitlusabinõudeks harilikult on tööriistad. Neid jõude oli üpris vähe.

Järgneval päeval, 22. juunil, varahommikul jõudsid diviisi juhatuse käsutusse Kalevlaste Malev lipnik O. Tiefi juhatusel ja ülemjuhataja viimne varu — 1. rüg. pataljon, 1 kerge patareid ja mõned komandod kindral O. Heinze juhatusel. Ühtlasi andis ülemjuhataja käsu üle minna vastupealetungile. Kohale jõudnud väeosad suunas diviisi juhatuse läbimurdnud vaenlase vägede likvideerimiseks: 1. rüg. pataljoni rindelt, kalevlaste tiivalt. Pealetungi tulemuseks oli meie otsustav võit. Kuna samal ajal vaenlase pealetung tiibadel Stolbeni ja Ronneburgi rajoonis ikka veel jätkus, siis aitas meie edule tunduvalt kaasa nende punktide käeshoidmine 6. ja 3. rüg. poolt. Veel otsustavama tähenähtusega oli 9. rüg. edasitung Lemsalust lõunasse: ta ähvardas lõigata ära rauddiviisi peajõudude taandumise tee.

Kahepäevases lahingus 21. ja 22. juunil oli vaenlane otsustavalt löödud. Öö kattel 22./23. juunil ta tõmbas oma väed tagasi Vönnust, Stolbenist, Ronneburgist. 23. juunil võisid meie väed maitsta juba oma võiduvilja: nende kätte rinde tiibadel jäid kõik punktid, mille kättesaamiseks vaenlane kahe päeva kestes oli asjata valanud oma verd. Meie väed sammusid võidukaina Vönnu linna ja pikemalt peatumata jätkasid vaenlase jälitamist Riia suunas.

Vönnu alt taandunud vastase väed 23. juuni päeval jooksul ei avaldanud enam tõsist vastupanu. Ainult 9. rüg. vastu Engelhardshofi mõisa olid koondatud kõvad rauddiviisi jõud. Jaanilaupäeva õhtul tuli 9. rüg. pidada verist võitlust mõisa vallutamiseks. Tulemuseks oli see, et ööl 23./24. juunil vastase väejuhatuse tõmbas ka rauddiviisi väed lõunapoole Koivat, Hinzenbergi positsioonidele. Siin, endistes maailmasõjaaegsetes kaevikutes, pidas ta vastu 27. juunini, millal sunniti taanduma Riia-eelsete järvede joonele. Kuid ka sel laiadest veetõketest kujunenud looduslikult soodsal kaitsepositsioonil ei suutnud vastane püsida: 2. juuli õhtuks olid meie väed jõudnud välja Düüna jõesuhu ja siit ähvardasid tungida Riiale seljataha.

Vastane pidi alla vanduma. Ta palus liitlaste sõjaliste esindajate vahetalt sõjategevuse lõpetamiseks. Liitlaste nõudmisel me pidime lõpetama sõja, andmata vastasele viimset hoop. See ei vastanud meie rahvaväe valitsevale meeleolule, kuid ülemjuhataja ei võinud minna risti vastu liitlaste nõudmistele. Neist olenes meie sõjavastuse saamine.

Vönnu lahingu võidu tulemused andsid end tunda kõigepealt Kuramaal. 23. juunil saksa sõjaväed lahkusid Liibavist ja pandi maksma Läti võim. Kaks päeva hiljem tõmmati maha Wilhelm II ausammast Liibavi kursaali ees.

27. juunil Needra valitsuse sõjaminister palus rahu läti rahva nimel. Ülemjuhataja kindral J. Laidoner vastas, et eesti väed ei sõdi läti rahvaga, kuid et landesvääriga läbirääkimistesse astuda ei loe ta võimalikuks. Samal 27. juunil toimus ka Läti Aj. Valitsuse

uuesti ametisse astumine: 20.000 rahvahulk võttis juubeldades vastu Läti Aj. Valitsust, kui see Liibavi sadamas „Saratovilt“ maha tuli. Needra aga lahkus Riist ja asus Prekuli Saksa sõjavägede juure. Nähtavasti oli ta jõudnud otsusele, et mäng on läbi.

Olgugi et landesväärile jäi andmata lõplik hoop, meie võit andis siiski tähtsaid tulemusi.

Jakobstadi vallutamise puhas tati Põhja-Läti enamlastist, landesväärilöömisega ka balti saksa vaenulistest vägedest. Läti valitsus 8. juulil jõudis mereteed kaudu Liibavist Riiga ja võis nüüd asuda organiseerima valitsusaparaati ja riigikaitset peremehe oma maal.

Põhja-Läti brigaadist ja Lõuna-Läti brigaadist kujunes nüüd ühine Läti rahvuslik armee, kes võis asuda vabade kätega jätkama oma riigikaitse tööd.

Põhja-Läti vabastamisega me likvideerisime oma lõunarinde vastu tegutsevad vaenulised väed. Nende asemele aegamööda tulid meile sõbraliku naabri väed. Olgugi et pärast vaenuliste vägede likvideerimist lõunas meie idarinde pikene 100 km võrra, oli selle kaitsmine tunduvalt kergem kui 350 km pika lõunapiiri kaitsmine. Ühtlasi Eesti-Läti sõjalist koostööd võidi nüüd rajada laiemale alusele.

Põhja-Läti vabastamise järele punaväest ilmus meile lõunast uus kardetav vastane. Ta oli sama vaenlane, kes sajandite eest oli vallutanud meie maa. Kuid ülesanne, mis see vaenlane oli enesele seadnud, oli liig suur: ta tahtis uuesti oma võimu alla saada eesti ja läti rahvaid.

Nagu meil teada, eesti vapper rahvavägi ülemjuhatajast reameheni täitis hiilgavalt temale osaks saanud ajaloolise ülesande: ta hävitas Balti hertsogiriigi ülesehitamise plaanid. Hiljem, 1919. a. oktoobris, neid plaane jätkati Suur-Vene ülesehitamise tähe all, kuid ka see avantüür varises hiilgavalt kokku, sest tal puudus rahva poolehoid ja toetus.

Ka Balti hertsogiriigi ülesehitajail puudus rahva poolehoid ja usaldus. On täiesti kindel, et ainult kitsaste kihihuvide toetusel loodud hertsogiriik poleks suutnud maad kaitsta punaste ülejõu vastu, vaid oleks varisenud kokku nagu loode-armee. Mis see oleks tähendanud balti aadlile, tohiks olla igapäevale selge.

Vabadussõjas kaitsis Eesti oma vabadust ja iseseisvust vapralt ja vankumatult ja võitis sellega kogu kultuur-maailma tunnustuse. Üheks etapiks Eesti iseseisvuse rajamisel oli sõjakäik meie ajaloolise vaenlase vastu ja selle pöördepunktiks Vönnu lahing. Nendel rasketel päevadel saavutatud võitu, millega tõmmati läbi kriips balti aadli lühinägelikust poliitikast, on põhjust tuletada meele ja pühitseda mitte ükski eestlasil ja lätlasil, vaid ka kõigil Eesti-Läti vähemusrahvail.

MÖTTEID

RIIKLIK-RAHVUSLIKUST PROPAGANDAST

Viimaseil aastail võime märgata ennekuulmatut rahvustunde tõusu üksikute rahvaste juures. Selle asemel, et ühes tsivilisatsiooni arenguga kasvaks ka rahvaste sallivus, peame pigem konstateerima vastupidiseid nähtusi. Luuakse müüte erirahvaste maailma päästmise missioonist ja muist utoopilisist ülesandeist, mis kuulutavad väikerahvastele täielist kadu, kui need ei ole võimsad astuma võitlusse oma iseseisvuse ja vaimse omapärasuse eest. Rahvaste enesemääramist ja rahuaadet taotlevad rahvusvahelised asutused (Rahvasteliit, Desarmeerimiskonverents jne.) on muutumas teovõimetuiks just samadel põhjustel. Kõigele sellele seltsib veel ülemaailmne majanduslik depressioon, millest õieti ongi tingitud ülaltoodud nähtused. Me seisame tänapäev raskemate aegade lävel kui ehk päevil enne maailmasõda. Kõike seda arvestades peaksime kui väikerahvas, kel rahvusvahelises küsimuses etendada ei ole suurt osa, kõigepealt seisma head eneste eest, oma riiklikku elu juhtima ja korraldama nõnda, et see ei jookseks karile, vaid võiks julgesti püsida ka kõige raskemal aegadel. On tarvis, et me senisest inertsest mõttekäigust ümber orienteeruksime ja asuksime kandepinda valmistama rahvahulkades, mis viiks meid tuleviku tähistele poole.

Möödunud kultuurnädalal tehti kokkuvõtte meie vaimsest tööst iseseisvuse aastail ja tuldi otsusele, et on tehtud tööd ja õige rohkem tööd kõigil aladel. Oleme viimasel ajal oma arengus teinud hülgasamme. Meie kultuuristumine omariikluse ajal on olnud kiirem ja saavutused suuremad kui nad olid kuuekümne aasta jooksul enne seda. Kiirele edule vaatamata ei puudu meie avalikus elus väärnähtused, mis tükivad kasvama üle pea ja sageli lämmatama õilsaimaidki saavutusi. Väline arenemine on sedavõrd suur, et tükitakse koguni uhkustama mõningate tunnustega — nagu näiteks koolide ja haritlaste rohkusega. Sealjuures unustatakse aga, et see on tsivilisatsiooniline nähtus, kõigi temaga kaasaskäivate pahedega, mis annavad end meil ka õige valusasti tunda. Samade nähtuste sunnil hakatakse juba tõmbama kaitsepiire. Keskkooli vähendatakse ja reformeeritakse, kuna ülikooli pääsmisel püütakse lahutada terad kõlgastest. Kõik see on tervitatav, sest see sunnib noori juba alguses oma õpinguile ja edasipüüdele suhtuma tõsisemalt. Sellest küljest ei ole kellelegi midagi ette heita. Tahtsime vaid mõne reaga puudutada meie vaimse elu sisemist külge, ta ideoloogilist kriisi, pinnalisust, tasakaalutust ja rahvusliku idee kõdunemist, mis toob enesega kaasa riigitüdimuse ja elust võõrdumise. Need pahed on kasvanud sedavõrd suureks, et on vajutanud pitseri kõigile meie arenemistähtsustele.

Meie, kes olime harjunud välissurve ja -mõjude all elama, saime järsku ise endi peremeesteks. Algas kiire ülesehitamise töö. Perspektiivid olid suured. Kõik see, mis enne oli võimatu, sai nüüd võimalikuks — oma riik, oma ametnikud, oma haridusasutused ja oma õpetajad. Sellega oli nagu kõik saavutatud ja pika paastumise järele läks lahti mõnulemise bakanaal. Rühiti koolis käia, et see lõpetada ja pärast pääseda kergema vaevaga haljale oksale. Tehti poliitikat, et pääseda egiptuse meepottide juure. Peagu varjamatuks deviiiks kujunes kõikjal — „saada“. Saada võib muidugi materjaalseid väärtusi ja sellega kaasas käivaid tsivilisatsiooni pahesid. Ent tsivilisatsioon ei ole sihiks omaette. Temaga kaasas peavad käima kultuuri nähtused, muidu muutume tühjadeks kõlgasteks. Kultuurinimese kohused ei seisa kaugelki oma isiklike kasude tagaajamises, tõusiklikus sãras mõnulemises ja enese heaolus, vaid kriitilises suhtumises enesele, oma kodaniku-kohuste õiglasel ja teadlikul täitmisel ja, paraku, meil veel riiklikult ja rahvuslikult mõtlemises. Sest on kadunud rahvuslik ideoloogia, mis meid omal ajal on päästnud Balti saksluse, venestumise ja kommunismi eest, kuid asemele ei ole leitud midagi. Vana hea kombe järgi korratatakse ka tänapäeval umbes samas mõttes sõna „rahvuslus“, nagu oleks see igapäevale mõistetav ja samuti arusaadav nagu vanasti. Kuid me julgeme väita, et see on trafareetne komme, mille vanades vormides ei ole hingestatud ega konkreetset sisu. On tõsi, et olukord on muutunud ja ühes sellega ka tõekspidamised.

Programmiline rahvuslik ideoloogia, mis kõlbas ärkamisajal, ei lähe nüüd enam, sest muutunud olukorras peaks teda teisiti sisustama. Meie võime tolle aja ideoloogiale ja ta eestvõitlejatele vaadata juba ajaloolisest vaatevinklist või muidu tunnistame endid vaimsest karile joosnuiks, kust me ei saa lahti. Isa Jannseni ja ta järglaste poolt nähti vaeva, et armas „maarahvas“ tunneks end rahvusliku üksusena ja julgeks end nimetada eestlasiks. Nüüd on see kõigile selge, kuid ühes sellega paistab, nagu oleks meie rahvusluse probleem sellega täieliselt lahendatud ja rahvapärane elustiil kehastatud ning mõtlemise ja kujundamise viisid leidnud kindla ilme. Et see nii ei ole, seda tõendavad meie viimase aja elunähtused. Siin leiame küll otsinguid ja kobamisi, kuid mitte jõulist stabiilsust. Leiame isikute ja kihihuvide tagaajamist, kuna rahvas ja riik tervikuna jäävad silmapaari vahele. Isegi ilukirjanduses, mis on tundeline rahva eluavalduisile, ei ole see probleem seni leidnud otsest ega kaudset käsitlemist. Tartus on küll asutatud rahvuslike kirjanike ühing, kuid A. Kallitsi poolt avaldatud programm kõlbas kõigeks muuks, kuid

mitte rahvusliku kirjanduse juhtnööriks. J. Kärner käsitleb sama küsimust ühes „Loomingu“ viimaseist numbreist ning leiab, et tõepoolest meie kirjanikke on huvitanud seni „punased probleemid“, kuid karta ei tarvitsevat siiski, sest kirjanikud ise olevat purukodanlik element ja punaste tegelaste käsitlemine seisvat vaid maneeris, mis loodetavasti kaduvat ühes erakondade surmaga.

Hiljuti Töölisteatriis peetud referaadis F. Tuglas leidis küsimusele palju lihtsama lahenduse. Ta nimetas rahvuslikuks kirjanduseks kõik, mis on kirjutatud teatud rahva keeles. See on sellane tõde, mille vastu keegi ei saa vaielda. Ei ole ju kellelgi julgust nimetada eesti keeles ilmunud ilukirjanduslikku teost näiteks türgi kirjanduseks. See on kõigile selge. Kuid sellega ei ole veel lahendatud rahvusliku kirjanduse probleem. Kirjandusel peab olema elu edasiviiv ja ülesehitav tendents, siis ainult suudab ta täita oma missiooni rahvusliku kirjandusena. Kultiveerides virilalt elu väärnähtusi või esteetitsedes kuu peal jääb kirjanduse positiivne ülesanne täitmata.

Tõmbetuultest, mis on puhunud nii idast kui ka läänest, oleme saanud nohu ja see haigus kipub muutuma krooniliseks.

Meie rahvuslik kandepind on igapidi kitsas. Suurrahvaste rahvuslikust messianismist ja ühes sellega käivaist hüvedest või pahedest ei saa meil kui väikerahval olla juttugi. Just sellepärast peaks väikerahva looming olema suunatud omapäraste ideede avastamisele rahva hinges, et need areneksid tõenäoliste tulevikutähistele sihiks. Kuid kindlate sihtide puudus annabki rahva elus end kõige valusamini tunda.

Meie rahva koosseis ja areng erineb ajalooliselt õige suurel määral vanade kultuurrahvaste omast. Neil on igivana traditsioonidega aadel, kes on võtnud osa kuni kodanluse arenemiseni maa ja riigi juhtimises. Talupojaseisus on olnud õieti toormaterjaliks, rahvusliku omapärasuse hoidjaks ja füüsilise tervise allikaks. Kuni 20. sajandini ta ei olnud millalgi aktiivselt segatud rahva saatuse juhtimisse. Tõsi, temast kujunes pikapeale linna kodanlus ja intelligents, kelle teened tsivilisatsiooni arendamisel ja rahva ideoloogia loomisel pole viimasel ajal olnud väikesed. Võib kinnitada, et nad ammugi aadli käest juhtiva osa on ära võtnud ja ise etteotsa asunud. Linn on siin loomulikus ajaloolises arengus maarahvast võrsunud ja säärasel kujul moodustanud rahvuskultuurilise terviku. Ta on õieti suurrahvaste tsivilisatsiooni hälliks, kust võrsuvad rahvusaated ja -ideed. Oma arengus ta on ammutanud maalt värsket verd ning jõudu juure ja on seda kasutanud ära rahvuse ajaloolisteks ülesanneteks. Nii suurrahvastel.

Dr. J. Luiga omal ajal väitis, et ka meil vanal iseseisvuse ajal valitses rahvuslik tervik, olgugi et tolele ajale vastavalt algelisemal kujul. Maa — talupoegade ja aadliga ja linn kui kaubanduslik keskkoh — lääne kultuuri vastuvõtja. Ka uuema aja uurimised, mis lähevad lahku balti-saksa ajalooast ja nende uurimismetoodidest, kinnitavad sama. Ent risti-

rüütlid oma füüsilise ülevõimuga andsid surmahoobi Eesti loomulikule arenemisele. Siitpeale algas eestlaste arengus seisak, pigem alguses tagasimine, sest aktiivsem element ja maa aadel tapeti enamikus maha, kuna talupoeg pikapeale orjastati.

Nii jäi eestlus veeteerima ainult talupoegade, avaldades end primitiivses rahvakunstiis, rahvalauludes ja -juttudes ning vahetevahel ebaõnnestunud vastuhakkamistes.

Sajandite jooksul on küll linna valgunud hulk eestlasi, maa-orjuse pagulasi, kuid on teada, mis neist sai. Asudes tööle väike-gildidesse ja teenijas-tööliskonda olid nad määratud paratamatult ümberrahvustamisele. Meie linnad ammutasid küll maalt värsket verd, kuid sama rahva ajaloolisele arenemiskäigule ja rahvustunde äratamisele ei avaldanud tolaeagne linnakodanlus ega sellest võrsunud intelligents peagu mingisugust mõju, kui arvata välja orjuse eest linna põgenenud talupoegade kaitse. Ja seda tehti mitte sotsiaalseil ega rahvuspoliitilistel motiividel, vaid põhjusel, et neile oli inimeste juurevoolu tarvis oma arenemises, ja seepärast ei lastud kitsendada oma vabadust ega õigusi. Linnade ümberrahvustamise poliitika ilmneb selgel kujul Tallinna raadi läkitusest ordumeister Plettenbergile. Kõrged raadihärrad tõendavad, et linnadele on maalt rahva juurevool hädatarviline, sest praegu tuleb iga kolme sakslase kohta üks muulane (mõeldakse rootslasi ja daanlasi) ja see annaks maakaitset end õige halvasti tunda. Eestlasi aga mainitud läkituses ei nimetata, sest oli iseenesest mõistetav, et neist saavad linna asudes sakslased. Siit näeme, missugune hädaoht varitses pärismaalast linna asudes. Ülaltoodust võime teha järelduse, et kui vanade kultuurrahvaste juures on linnad etendanud suurt positiivset osa oma rahva ajaloolises arengus, siis meil, vähemalt kuni 19. sajandi viimse veerandini, võime tähele panna vastupidist. Ümberrahvustusele jõuti vastu panna alles siis, kui maa end majanduslikult sirgu ajas ja üksikud ta haritud pojad asusid rahvusliikumise etteotsa. Rahvuslik ärkamisaja tegevus oli suunatud maale ja seal ta ka arenes jõuliseks. Linnad ei ole seda kaasa teinud, vaid on pigemini — vastuoksa — sellele liikumisele töötanud vastu muulaste näol. Ka nüüdki veel kestab assimileerimise protsess, kuigi mitte nii intensiivselt. Ja nii võimatuna kui see ka paistabki, ei ole riiklik iseseisvuskki sellele suutnud piiri panna. On tarvis meenutada ainult hiljutisi ajalehe teateid, kus oli loeteldud kogukas summa meie kõrgemaid riigiametnikke ja avalikke tegelasi, kelle pojad-tütred, seaduse keelust hoolimata, õpivad muulaste koolides. Kas võiksime tuua vastupidiseid näiteid? Vist mitte. Me teame koguni, et siin võetakse tarvitusele kõik abinõud sihtide saavutamiseks, mis mõnikord ulatuvad pentsikuseni. Nii on kasvandikel keeldud riigikeele rääkimine, läbikäimine eesti õpilastega ja koguni avalikus kohas nende tundmine. Muidugi säärase teguviisi ei ole kellelegi eeskujuks, kuid mõningad järeldused peame siit siiski tegema.

Millega seletada seda, et samal ajal, millal kogu maailma haarab enneolematu rahvustunde tõus, valdab

‘eesti rahvast sama tunde halvatus? Suurrahvaste juures, kus ei ole ilalgi tarvis rahvuslikku ideoloogiat, sest neid ei ähvarda ümberrahvustus ega võõra kultuuri mõju, on see ometi põletavaimaid päevakorra punkte, kuna meie, kes ei ole millalgi öieti sellasest sumbunud õhkkonnast pääsnud välja, jõuame ainult teha rahvustunde säilitamiseks õnsaid sõnu.

Kui me loeme ajalehist viimasel ajal mõne suurriigi ekspansiooni kavadeist Läänemere idakaldaile, siis seda seepärast, et siin on ümberrahvustuse protsess kõige kergemini läbiviidav. On võimatu kujutella, et näiteks hiina rahvast, kelle mõjupiirkonda ta ka ei satuks, ähvardaks ümberrahvustus. Madalast kultuurilisest tasapinnast hoolimata on nende vastupanujõud proportsionaalne rahva arvule. Meil ei olegi tarvis Hiinast otsida näiteid. Neid leiab palju lähemalt. Teatavasti oli Poola riik enne maailmasõda rahvalt ja territooriumilt jagatud kolme ossa — Vene, Austria-Ungari ja Saksa. Milliseid jõupingutusi tegid need riigid, eriti Saksa, ümberrahvustuse suunas, kuid pärast oldi sunnitud ametlikult tunnistama, et sellane aktsioon annab minimaalseid tagajärgi. Poola rahva jõud seisis rahva arvus ja traditsioonides, millest ei saanud jagu isegi preisi rusikas. Nad on seotud oma kodumaaga ja üksteisega 30 miljoni niidikesega, kuna Eestis leidub neid niidikesi vaevalt üks miljon.

Sellele vaatamata, et suurrahvaid ei ähvarda ümberrahvustamise hädaoht, piisutatakse siiski hulga üles kas või müüt-teooriatega. Ja mitte riiklikul aluspinnal, vaid just rahvuslikul. Kujukaimaks näiteks oleks Hitleri rahvaliikumine. Kas on võimalik kujutella, et ses liikumises oleks loodud ühine front poolakate ja prantslastega, keda vähesel määral elab Saksa maal? Meenutagem Saari ja Pfalzi separatistide saatust. Nad kaotasid rahvasaadiku mandaadid ja kõik fiskaalsed teenistuskohad. Ütleme, et need on äärmused, milleni meie ei taha jõuda, kuid oma riiklik-rahvustunnet peaksime siiski pidama sedavõrd au sees, et see ei muutuks ainult sõnakõlksuks.

Nüüd on meie riiklik sotsiaalne ehitus sama, mis teistelgi, peale puuduva maa aadli. Väliselt paistab asi olevat korras. Kuid tegelikult ta ei ole seda. Meie linna haritlaskond, kelle käes praegu on juhtiv osa, on sattunud võõrmõjude tuuletõmbusse, sest tal puuduvad traditsioonid ja orgaaniline side rahva algkihiga. Meie linn on jäänud võõraks maale. Maalttulijad ei tule mitte sinna uuega, rahvapärasega, omaga, vaid tulles ihaldavad sarnaneda olevaga, saada samaväärseiks. Aga et linnad on arenenud meil täieliselt võõrmõjude õhkkonnas, siis suudavad nad pakkuda võõrast, meie hingelaadi rahvast eemaldavaid tõekspidamisi ja harjumusi. O. Spengler julgeb väita, et linna kodaniku kohta on alati teatud määral olnud maksev „*Ubi bene, ibi patria*“.

Eestluse soolaks on olnud ja kõigi nähtuste järgi jääb ka edaspidiseks ajaks talupoeg, põllumees. Maal on juured, kust on võrsunud meie kultuuri nähtused ja millele võib tugeda linna haritlaskond. Meil ei tarvitsegi selle väite tõendamiseks otsida erilisi argumente, piisab sellest, kui mainime, et peagu erandi-

tuft kõik meie kultuurtegelased ja riigimehed, kes on seotud eesti ajaloo, on maa päritolu, olgugi et linna kodanikud nii jõukuse kui ka haridusastutuste läheduse tõttu on soodustatud seisukohal.

Enamikus kõik agraarriigid (Poola, Ungari jne.) on tunnustanud põllumehe suurt sotsiaalset kaalu haritlaskonna juhtimisel. Samuti on rajanud rahvusotsialismi teoreetikud viimase revolutsiooni peamiselt talupojale, aktiveerides ja vabastades teda, et temale tugida (G. Wirsing). Ka meil peaks olema selge, et eestlus püsib ja evib omapärase rahvusliku ilme ainult siis, kui maa sool, talupoeg, ei lähe tuimaks. See on tõde, mille eest võitlesid ärkamisaja ja pärastised rahvajuhid. Ja et sool ei olnud tuim, selle tõenduseks on meil vabadussõda, mida mäletame 23. juunil.

Sellest on möödunud nüüd 15 aastat, 15 aastat katsetamise ja ülesehitamise tööd. Pingutustele on järgnenud reaktsioon, väsimustunnused. Kuid neist peame saama üle ja leidma kobamise asemele stabiilsuse, muidu tallab meid ajalooratas jalge alla.

Paar nädalat tagasi pidas Läti kultuurinäädalat, mis ei kujunenud ainult oma võitude ja saavutuste ülistamiseks, vaid ka võimsaks rahvuspropagandaks. Loenguile ja koosviibimistele anti pidulik ilme, kuhu voolas rahvast alati kokku rohkem kui ruumid seda suutsid vastu võtta. Põllumeeste liidu loosungiks maal oli „Hoidke kinni oma põllupinnast, see meid ei peta.“ On tõsi, et maas on rahvusliku kultuuri materjaalne aluspõhi, mis kunagi ei reeda. Maa, emake loodus, sunnib rahvale peale kõik oma iseloomulikud omapärsused, mis teda eraldavad teistest ja teevad omaette rahvuseks, erilise vaimulaadi, ajaloo ja traditsioonidega.

Muide, olgu siinkohal märgitud, et õilsate ürituste kõrval hakkab ka Läti end viimasel ajal toitma müütidest Mussolini retsepti järgi. „Meie löime müüdi... Pole vaja, et ta oleks tõepärane. Ta on tegelikult tõepärane, sest ta toob kaasa lootust, eneseusaldust ja vaprust.“ Rahvuslaste ja põllumeeste häälekandjad kirjutavad iga päev läti rahva uuestisünnist ja ta geniaalseist juhtidest, uuest ajajärgust, lätlaste liitumisest üheks rahvaks, kõrgemaks rassiks. Nende tähtsate murrangute eel kahvatavad isegi iseseisvuse rajamise sündmused, mis ka ilmes Aluksne (Marienburgi) lahingu 15. aasta mälestuspäeval, 3. juunil, kus valitsuse esindajad ülistasid läti kangelasi ja panid pärja nende haudadele, kuna eesti ja soome kangelasi, kelle puhkepaik samas kohas, ei tuletatud sõnagagi meele.

Et Eesti on agraarriik, siis peaksime ka meie välismõjude tuuletõmbuse eest otsima varju maal. Kuid maa on meil viimaseil aastail peaaegu unustatud. Maa rahvas on otsitud üles ainult valimiste eel. Ainult siis lähevad politiseerivad linnamehed maale ja algab mahategemine ja mustamine, et püüda suurte lubadustega hingi oma mõrda. Ja ega linnaski olnud seisukord parem. Kodanikku oli poliitikamehele tarvis ainult valimiste kasti juures. Pärast seda unustati ta täieliselt. Otsest sidet rahvaga ei olnud saadikul ega ka valitsusel. Öieti viimasel ei saanudki seda olla, sest ta ei sõltunud mitte rahvast, vaid kõikvõimsaist erakondadest, kellede esin-

dajad olid koondatud riigikokku. Et sellane erakondade oligarhhia rahvale ei meeldinud, said kohalikud sakslased ammugi aru. Nende valimise eelses kihutuskirjanduses oli pealööklauseks võitlus erakondade demagoogia vastu ning nad ei apelleerinud ainult sakslasile, vaid kõigile kodanikele. Et suuremad hulgad nendega ei läinud ühes, ei ole küll erakondade teene, vaid rahva poliitilise küpsuse tunnus.

Nüüd uue põhiseaduse maksmahakkamisega on seisukord muutunud. Kuid Eestis kui demokraatlikus riigis, kus valitsus tugeneb rahva enamusele, peab side ka rahva ja valitsuse vahel olema möödapääsmatu. Selleks on valitsuse poolt otsustatud asutada riiklik ajakirjanduse ja propaganda amet. See on hädatarviline asutus, kui ta korraldatakse otstarbekohaselt. Paljudes riikides on tehtud energilisi algatusi sellaste üritustega ja päris heade tagajärgedega. Viiks pikale, kui hakata üksikasjaliselt vaatlema välisriikide riiklik-poliitilisi kasvatamise metoode. Piisab esialgu sellest, kui tähendada, et kõikjal on see tunnustatud hädatarviliseks. Prantslased kinnitasid näiteks, et nemad on maailmasõjast tulnud välja võitjaina ainult tänu energilisele riiklik-poliitilisele kasvatusele, mida nad intensiivselt on arendanud pärast 1870. a. kaotust.

Et tuleviku sihte saavutada, ei jatku üksikuist kihutuskooosolekuist, vaid see nõuab süstemaatset tööd. Seepärast on ka soovitatav, et kodanikud, kes seisavad eemal poliitilisest kõrgepingest, oma igapäevaste murede ja töö juures, saaksid õiget informatsiooni oma juhtide valitsuse sammudest. Kui rahvas näeb, et valitsuse poolt tulevad korraldused ei ole antud selleks, et teatud kihi huve kaitsta ja teisi suruda vastu seina, vaid üldise heaolu tõstmiseks, siis võime olla kindlad, et iga riiklikult mõtleja kodanik annab oma pooldava nõusoleku valitsuse poolt astutavaile sammudele.

Ühiskond vajab autoriteetlikku valitsust, kuid tunneb ka tema vastu loomulikku umbusku, mida alati tuntakse nende vastu, kel lasub suur vastutus. Seepärast on kuristiku kujunemine demokraatlikus riigis valitsetavate ja valitsetavate vahel eriti hädaohtlik. Suur osa

valitsemise tehnikast peaks just olema sihitud sildade ehitamiseks. Siin võiks õige palju aidata kaasa propaganda, mille ülesandeks ei jääks mitte ükski sildade ehitamine, vaid mis peaks looma ka riiklik-rahvuslikult mõtlejaid kangelasi. Ta peaks looma dünaamilise aluse, mis on võimas üksikinimest alati virgutama, viima kannatustele ja võidule oma kitsa egoismi üle üldsuse ja kodumaa kasuks. Jätta neid ülesandeid ajalehtede hoole ei ole mitmeti soovitatav. Ei tahaks teha etteheiteid meie ajalehile, kes sageli on rakendanud parima tahtmise ja parima arusaamise riigi ja rahva poliitiliste huvide teenistusse, kuid kui erakondlikud häälekandjad jätaavad nad nii mõnigi kord õige palju soovida erapooletuse suhtes. Selle puuduse kohta annavad tunnistust 15 a. jooksul kestnud parteipoliitilised võitlused, mis kubisevad asjata kallaletungimistest, mahategemistest ja sageli ka varest informatsioonist. Seda pahet on ka tunnistanud ajalehed ise rahulikel järelemõtlemise silmapilkudel, kuid erakondade võitluse tuhinas unustatakse siiski tihti ajakirjanduse õilsad sihid ja kaldutakse vildakale teele.

Ka kaitseliidu peastaabi juure oli asutatud algpäevil propaganda-osakond. Nende ridade kirjutajal ei ole olnud võimalik jälgida selle töö tulemusi ega ka seda, miks ta hiljem lõpetati, kuid et ta kodukaitse organisatsioonile on hädatarviline, see peaks olema selge juba seepärast, et tõmmata kaasa kõiki riiklikult mõtlejaid kodanikke. Kuna praegu on kujunenud seisukord sellaseks, et sageli võite kohata kodanikke, kes on kui mitte vaenulised, siis täiesti ükskõiksed kodukaitse õilsate sihtide vastu. Siin võib tuua parandust ainult mitmekesine selgitustöö. Eriti selgesti ilmneb see maal. Kohtades, kus kaitseliidu organisatsiooni eesotsas asub pealik, kel on populaarsust ja kes on suutnud kodukaitse ideed rahvale teha selgeks, leiame võimsaid üksusi, kuna teises kohas ei nihku asi kuidagi paigast loiduse pärast.

Jäägu käesoleval aastal esmakordselt pühitsetav võidupüha sümbolseks tähiseks, mis ei laseks millalgi kustuda vabadussõjas lehvitud vaimu.

E. P.

Rätsepaäri

Julius Kull

Tallinn

Suur Karja 6-3

Telefon: 468-37

Lemsalu lahing 20. VI 1919. a.

Aastad mööduvad ja kaovad igavikku jäävalt, tagasipöörmatult. Samuti kaovad ka mälestused enamikus ühes igapäevaste askelduste ja toimingutega.

Siiski on olemas üksikuid mälestusi, üksikuid momente elust, mis paistavad heledamate tähtedena keset pimedat ööd, verstepostidena tühjadel lagendikel, juhatahes meid uuesti möödunud aegade valda, kust leiame veel midagi, mis on mõlkumas meeles ja sädelemas silmis.

Sääraseiks mälestusiks on kahtlemata üksikud momendid vabadussõjast. Unustamata õnnelikke ja kirjeldamata kangelaslikke momente oli eriti landeswehri sõjas. On hinnatud tähtsamaks ka Lemsalu lahingut. Minul, kui sellest lahingust osavõtnud vastulöögi roodu ülemal, jääb seda ainult tuletada meele.

Meie noorim polk, kel oli tehtud läbi tuleproov enamlastega, tungis võidujoovastuses sügavale Läti maale. Juunikuu keskel tuli peatuda Lemsalu joonel ja oodata Riia poolt tulevat uut ja meile juba ajaloos tuntud vaenlast — landeswehri. Iga päev tõi uusi teateid lähenevast hädaohust. 19. juunil asus pataljon Lemsalu-eelsele positsioonile Ladenhofi-Bulleni rajooni, kus esijärku määrati kolm roodu. Ma jäin oma rooduga Lemsalu koolimaja juure varru. Roodust tuli panna välja rühm, umbes 30 meest, patarei kaitseks; käsutusse jäi järele 90 mehe ümber kahe kergekuulipildujaga ja õige vähese padrunitagavaraga. Peale minu oli roodus veel üks ohvitser. 20. VI hommikul muutus olukord ikka kriitilisemaks. Iga Riia poolt tulija tõendas sakslaste suurte kolonnide lähenemist. Meie luurajate-komando taandus vastase eelosade surve. Keskpäeval läks lahti äge heitlus meie esijärgu roodudega. Iga minutiga kõvenes suurtüki- ja püssituli. Vastasel ei puudunud ka lennukid.

Minu ülesandeks oli patareid ja jalaväge varustada laskemoonaga ning olla valmis vastulöögi andmiseks. Lahing kestis, kuid laskemoona tagavara oli lõpukorral. Pinevas meeleolus tuli oodata sündmuste edaspidist käiku. Võis juba aimata meie kaotust, kuna vaenlane oli tugevas ülekaalus. Varsti saabusidki teated, et meie esijärgu roodud on rinde keskelt murtud läbi ja taanduvad segaduses. Pealegi jättis oma positsiooni maha ka patarei rühm, kes seni

oma tubli töötamisega oli ainukeseks meeleolu töstjaks. See pinev ootamine mõjus rusuvalt. Oli teada, et rügemendil ega ka pataljonil pole peale varus oleva roodu ühtki reservi. Kuna peajõud, keda oli raske korraldada, oli paisatud segi, paistis, et tee Pärnusse on avatud. Viimsel hetkel, umbes kell 2000, saabus operatiiv-adjutandi kaudu polgu ülema käsk, kes juhtis isiklikult pataljoni juures lahingut, et varurood peab jõudma kiiresti Mutseneki talu juure, kus järgnevad edaspidised korraldused. Kiire jooksuga viisin mehed kohale. Minu lähenemist jälgis saksa luurelennuk, kust anti märku patareile ja tulistati ühtlasi kuulipildujaist. Asetasin mehed hanereas maanteekraavi, kus kohtasin esimesena polguülemat. Polguülem oli väga ärritatud meeleolus ja ütles lühidalt: „Sakslased tungivad peale, meie mehed põgenevad, kas tahate ka teie sakslastele anda alla? Teie, leitnant, peate selle häbistava kaotuse likvideerima ja meie endised positsioonid, maksku mis maksab, võtma tagasi. Ülesannet täitmata tagasi tulla ei tohi.“ Kuna käsk oli kategooriline, otse ähvardav, siis asusin viibimata selle täitmisele. Viisin roodu veidi edasi, kus kohtasin ka pataljoniülemat, kes parajasti jälgis põõsais sakslaste kolonni lähenemist Lemsalu suunas. Et ülesanne oli antud polguülema poolt, siis ei olnud pataljoniülemal peale lühikest olukorra selgitamist enam midagi lisada.

Otsustasin kasutada maanteega paralleelselt minevat ja võsaga kaetud orgu, et pääseda vastasele märkamatult seljataha ja anda ootamatu löök. Rindelt pidi tegutsema demonstreerivalt pool luurajate-komandot. Paistis olevat riskantne meeste viimine vastasele otse suhu, sest olukord oli äärmiselt tume. Teist väljapääsu mitte leides võtsin mehed hanereas enese järele ja mul õnnestus pääseda vaenlasele märkamatult külje peale. Peatasin mehed veidikeseks ajaks ja saatsin tiiva kaitseks viis julgemat meest Baldaši veski juure, kus paistis vaenlase raskekuulipilduja pesa.

Sakslaste kolonn liikus meist juba mööda. Roodu ma ei sõandanud enam edasi viia, vaid suundusin vaenlase kolonnile küljelt kallale. Kasvav rukis võimaldas meil pääseda varjatult vastasele 40—50 sammu lähedusele, kust „hurraa“-hüüetega ja ägeda tulistamisega käigult tormasime vaen-

Kui seisime Riiast väljavõetud!

Võitleja märkmikust meie relvade au- ja hiilgepäevilt 1919. a. VI—VII

On loomulik, et landesväeri-sõja 15. aastapäeva puhul meenutame heroilisemaid lehekülgi tollest tähtsast sündmusest. Need mõtted sundisid mind läbi lehitsema 1919. a. juunis rindel tehtud päevikumärkmeid meie võitlustest Balti landesväeri ja saksa rauddiviisiga, mis on meie kaitseväge hiilgesaavutusi vabadussõjas. Seepärast on arusaadav, et huvitav on seda meenutada tolleaegsele kaasvõitlejaile ja noorele põlvele lasta paista üksikuid episoodide noilt meie relvade au- ja hiilgepäevilt.

*

19. juuni keskpäeval Lemsalu — Roopa — Võnnu — Ronneburi joonel kokkutõmbunud Eesti soomusrusikas oli pärast rida purustavaid hoope landesväeri turjale 23. juunil lõuna poole välja sirutunud, sõrmed laiali ajanud, et põgenevat vaenlast jälitada, püüda ja hävitada. Ja nüüd — 10 päeva hiljem — pigistusid need laialiaetud sõrmed Riiast juures jällegi kokku. Käsi tõmbus rusikasse, et vaenlasele anda surmahoopi...

Meie soomusrongid, millel vaenlaste peale nii suur mõju, jäid landesväerlasilt pärast Võnnu mahajätmist õhkulastud suure Ammati-jõe silla (Arraši

lase kolonnile kallale. See kiire ja ootamatu löök viis vastase segadusse ja ta põgenes paaniliselt Baldaši talu hoonete varju, jättes maha relvi ja laskemoona. Meie võtsime oma alla maantee kraavi, kust tulistasime taanduvat vaenlast. Sel oli määratu mõju. Vaenlane oli täiesti löödud, ainult kaugemalt avati meie peale lühikeseks ajaks kuulipildujatuli, mille tagajärjel sain ise haavata ja ka mõned sõdurid. Vastane ei saanud meie jälitamisel end enam korraldada ja kadus täieliselt.

Väljasaadetud 5 meest Baldaši veski juures oli teinud samuti puhta töö, võttes ära kuulipilduja ja hävitades meeskonna viimseni. Sõjasaagina saime kaheksa kuulipildujat, umbes sada püssi ja määratu hulga laskemoona. Kuna ma ise olin haavatud, siis ei läinud mul korda teha kindlaks vastase elavjõu kaotusi. Surnuid ja haavatuid paistis aga siiski rohkuses, teiste hulgas ka sakslaste kolonni juht kapten Blankenburg, nagu selgus hiljem. Kuipalju meie vastu võis olla sakslasi, ei saanud teada, kuid arvestades äravõetud relvade hulka pidi neid olema rohkem kui kompanii. Paljudel õnnestus siiski põgeneda.

Pärast lahingu lõppu ja ülesande täitmist minnes sidumispunkti kohtasin polguülemaga, kes oli pisaraini liigutatud. Paistis tõenäoline, et sakslased alahindasid meie vägesid ja olid väga suurelised oma palgatud raudseile osadele, kellede eesotsas seisid Balti parunid. Pani imestama nende pealetungi viis, kus liiguti kolon-

nis ilma mingisuguse külg- ja eeskaitseta. See sai aga neile saatuslikuks. Meie ootamatu vastulöök seljagant hävitas idus nende võidujoovastuse ja Balti maade vallutamise ihad. Kuigi meie mehed olid noored, väheste sõjakogemustega, peagu paljaste kätega, suutsid nad tugeva moraali tõttu siiski teha otse imet. Lõvidena joosti vaenlasele kallale ja hävitati kõik kohapeal. Kui punaste vastu vabadussõja ajal tuli mehi lahingusse sundida, siis pidi neid nüüd pidurdama. Sakslasil, kes said Lemsalu all tugeva hoobi, tuli tõsiselt arvestada meie paljasjalgseid tühiseid külapoisse, nagu nad meie väe kohta Riiast välja marssides olid öelnud.

Kuigi Lemsalu lahingu esimene osa 20. VI ei erine teisist, võib-olla palju raskemaist, juhtumeist, oli ta siiski heaks kooliks meie noorele polgule, kelle kuuluse algus tugeneb sellele õnnestunud löögile. Lemsalu lahingu ebaõnnestumisel, kadunud polguülema kolonel-leitnant Schmidt enda arvates, oleks meie polgu saatuse olnud otsustatud ja võib-olla kogu landeswehri sõda võtnud hoopis teise, meile palju raskema, pöörde.

Meele tuletades neid heroilisi aegu peab ukartuses tunnustama, et meie sõdurid olid tõsised kangelased, keda juhtis saatuse õnnelik käsi.

Meie kõigi pühamaks püüdeks on olnud enne ja ka nüüd — iseseisev ja vaba Eesti!

P. LILIENBLATT, kapten.

jõel) tõttu oma löögiosadest kaugele maha, mistõttu nende poolt kiiresti arenevast hiilgeoperatsioonist osavõtmine ei saanud soomusrongide jõu kohaselt areneda.

Sakslased olid Ammati silla, mis 8½ silda kõrge ja hästi lai, lasknud õhku tagamõttega, et meie soomusrongid ei suuda seda tõket ületada (muide — selle silla juures sündis esimene kokkupõrge landesvääri ja meie 2. soomusrongi vahel 5. juunil kell 19), kuid olid väga hämmastunud, kui meie „kuiva maa drednaudid“ kuus päeva hiljem — peetripäeval — neid Rodenpoisi juures „tervitasid“...

Silda — ajutist sõjasilda — ehitati palavikulise kiiruga neli ja pool päeva, ja ta valmis 28./29. juuni ööl. Nüüd oli tee meie soomusrongidele Riia alla vaba... Soomusrongide inseneril Ed. Jürgensil — tol faanatilisel sõjasildade kiirmeisteril meie vabadussõjas — ja ta meeskonnal on suuri teeneid nende võitude juures, mis on teinud unustamatuks meie kaitseväge landesvääri-sõjas.

Kuus päeva Võnnus tegevuseta olnud piredad soomusronglased võisid nüüd oma löögiosadele, kes vallutasid üksteise järele landesvääri kindlustatud positsioone Jugla jõel, kihutada järele.

See on meeletüüp hetk, mida ei saa unustada. Eessõitval 1. soomusrongil, mis varahommikul sõitis esimesena üle uuest sillast, mängis vahetpidamatult kuni Rodenpoisini Kuperjanovi partisaanide orkester imposantse kapellmeisteri V. Tago juhatusel. Üksteise järele veeres kolm raudset kolossi üle silla, nende kannul remondi- ja köök-rongid. Vaprata löögimeeste suust kõlas lõbusaid lauluvärsse:

Puruks lõõme landesvääri salgad,
Parunite kanged sõjamalgad...
Mets ja maa on ikka meie päralt...

Ramožis jõudis järele veel kaks rongi. Siin tekkis löögimeeste keskel äge vaidlus, missugune rong sõidab kõige ees tulejoonele. Kõik tahtsid sõita esimesena, ükski ei tahtnud „tilkuda“ teiste sabas. Lõppeks lahendas vapper diviisillem kapten K. Parts selle „tülüküsimuse“, ja lõunaks jõuti Rodenpoisini, mille lähedal asus tulejoon. Võitlejaist käis läbi kihinkahin: „Soomusrongid saabusid!“, ja see tõstis võitlus- iha 100% võrra.

Esimese „tere tulemast!“ landesväärilt said meie rongid siin ühelt saksa lahingulennukilt, kes õhtupoolikul tiirles õige madalal raudteejaama kohal ning tulistas soomusronge kuulipildujaist ja pildus pomme. Viimaste lõhketoime läbi sai surma üks meie sõdur ja haavata mitmeid. „Õhuröövlile“ anti alt marutuld kõigikaliibrilisest tulerehvist, nii et maa värises. Lennuk oli aina ümbritsetud šrapnellipilvekestest. Ebalematult tabasid lennukit meie kuulid ja mürsukillud, sest ta tegi kahtlasi liigutusi, kuid, olles soomustatud, pääsis siiski minema.

Sellest õhtust peale käisid saksa lennukid meie soomusronge iga päev „küllastamas“, vahest isegi neljakaupa; õnneks ei pihanud nad aga ronge. Kui lendureid tüütas ära meie rongide pommitamine, „küllastasid“ nad meie teisi väeosi, kuid nende pommid ja kuulipildujatuli ei heidutanud meie vapraid sõdureid.

Oli landesvääri-sõja ägedaimaid lahingupäevi — 29. juuni — kui rinde-äärseesse vööndisse — Inčukalnsi (Hinzenbergi) jaama — saabus kaitseväge ülemjuhataja kindral J. Laidoner, keda nii ohvitserid kui sõduridki võtsid vastu suurima heameelega. See oli meeleoluliselt ülev moment tol raske heitluse ajal.

Kaitseväelasil oli eriti hea meel, et raske võitluse ajal põlise vaenlasega viibib nende keskel ülemjuht, kes oma lihtsa ning koduse olekuga ja energilise väejuhatusetõttu oli kaitseväge laste keskel väga lugupeetud ja armastatud.

Siin leidis aset allolev juhtum:

Jaama ees seisva ülemjuhataja erarongi juure tuli keegi sõdur (vist sanitaar) ning teatas vaguniaknala nõjatavale ohvitserile, et ta toonud võõtlusjoonelt, kus landesväär tollal ägedasti peale tungis, siia neli haavatut. Kuna siin ei olnud sanitaarrongi ega teatud, kui kaua seda tuli oodata, siis päris sõdur ohvitserilt, kuhu see rong minevat ja kas selle rongiga saaks haavatud toimetada edasi Valka.

Seda kuulis vagunis viibiv kindral Laidoner ja — enne kui ohvitser sai sõdurile vastata — tuli ta vaguniaknala ning sõnus sõdurile:

— Selle rongi koostises on ainult üks vagun — sama, kus me praegu viibime. Kuid haavatuid ei või mingil tingimusel jätta maha! Niipea kui hakkame sõitma Valga poole ja sanitaarrongi pole veel saanud, asetame haavatud siia, — ja ülemjuhataja osutas käega oma vagunile. Niipalju kui mäletan, toimetatigi käesolevad neli haavatut ülemjuhataja vagunis Valka.

Seda heameelt, mis oli näha ümberolijate nägudel ja silmis, ei saa siin kirjeldada! Teade sellest levis kullutulena kaitseväge laste hulgas, ja hiljem — „Capstan“-sigarette suitsetades — olid sõdurid sedavõrd vaimustatud ülemjuhatajast, et sõnused:

— Vaat', selle mehe ülemjuhatusel vallutame kas või põrgu ning peksame sealt vanasarviku kogu oma vanaema ja põrgulistega välja!

Meeste meeleolu oli niigi ülev — Riia viimased tunnid olid saabumas, — ent ülemjuhataja eespoolkirjeldatud korraldus oli kõigele sellele nagu õhi tulle. Ja kui pärast landesvääri-operatsiooni jagati ülemjuhataja käskkirja nr. 252 põhjal rindesõdureile vastseid inglise sõdurimundreid, sõnused mehed:

— Vaat', see on ülemjuhataja kink meile selle eest, et me paruneile hästi „reht peksime“! (Parunid nimetasid meie sõdureid „rehepeksjaks“ ja kaitseväge — „pastlapoiste väeks“.)

Samas jaamas tuli sidumispunkti arsti juure keegi pealtnäha sõjamees, ehkki erarõivais, ja palus natuke salvi, sest ta kätel olevat sammaspool või kärnad. Arst uudistas sõduri käsi, leidis, et sõduril on sigelised (scabies), ning sõnused:

— Siin ei aita esialgu salvi, vaid teid tuleb saata Valka, haiglasse. Teie kätel on sügelised, mis on kergesti leviv nakkushaigus.

Sõdur hakkas valjusti naerma:

— Härra arst, kui te sellast juttu ajate, lähen kohe minema. Nüüd, kus iga tund on oodata, millal selle parunite ja nende sõjasulaste pesa Riias kätte saame, lähen mina haiglasse?! Ei, seda'nd küll pole!“

Ja sõdur pöördus kannalt ümber ning sammus tulnud teed eelrindele tagasi, kus kogu öö kestsid purjus langesväärlaste ägedad rünnakud meie seisukohtadele.

1. juuli õhtu. Riia-eelsete võitluste tulipunkt. Näen üht soomusronglast, keda kantakse kanderaamil sidumispunkti. Ta rõivad on läbimärjad, jalas raske haav. Haavatu on endine mereväelane, nüüd dessantur soomusrongil. Maailmasõjast omab ta kolm haava, Orava mõisa all (1919. a. märtsi keskel) sai ta neljanda, nüüd kantakse ta viiendat korda lahinguväljalt ära.

Sidumispunktis hakkab arst mehe purustatud jalga siduma, ja läbi valu jutustab vana lahingulõvi äärmise tsüünilisusega sellest, mis temaga veidi aja eest oli juhtunud:

— Tahtsime sakslaste poolt põlemasüüdatud Jugla silla juures järele vaadata, kes asuvad teispool kanaali olevais vabrikuhoonelis. Leidsin endale ühe lahingusõbra, kes nõustus kaasa tulema, ja nii läksime päise päeva ajal üle põleva puusilla vastaskaldale. Vaevalt saime vastaskaldale, kui vabrikuhoonest hüppas välja langesväärlasi ning käskis meil alla anda. Põrutasime XX sajandi hunnidele paar vänget eestikeelset sõna vastu, pöördusime rahulikult ümber ning tahtsime üle silla tulla tagasi. Kuid see oli juba üleni leekides. Nüüd ei jäänud meil enam muud üle kui hüppata vette ning üle kanaali ujuda tagasi, mida tegimegi. Parunite palgasõdurid avasid meile tagantjärele tule kuulipildujast... Meiepoolsele kaldale tagasi jõudnud, sain lõhkekuuli läbi selle haava jalga, kuna mu kaaslane aga pääsis terve nahaga.

Sellest hulljulgest luureretkest oli igatahes seda-võrd kasu, et ta ilmestas, missuguses vabrikuhoones umbes kui palju sakslasi asus.

Meie kompanii käskjalg K. oli natuke napakas ja suur argpüks. Ühes lahingus — see oli 28. juunil Suur-Valge ja Jugla järvede vahel — jookseb ta sakslaste ägeda miinipilduja- ja kahuritule all meie aheliku poole, tuues käsku kompaniiülemaile.

Ühtäkki kaob K. pruunikas-musta tolmupilve, — kostab tugev mürsu lõhkeraksatus.

Tolm hajunud, näeme K-t meie poole vaaruvat, inglise kiiver viltu kuklas. Mõned mu rühmamehed unustavad ohu, hüppavad ses tappetule-piirkonnas püsti ning toetavad K-t.

— Mis juhtus sinule? — kuuldub ärevaid küsimusi.

— Seda ei tea ma isegi, — vastab surmkahvatu käskjalg, — ma usun, et mu selja taga plahvatas ilutulestik...

Mulle kompaniiülema käsu: „Viimse võimaluseni vastu pidada!“ edasi annud, katsus K. igasuguste ette-

käänete abil ahelikust joosta tagasi, kuid ma ei lasknud teda käest.

— Aga mul pole ju püssi, härra rühmaülem! — palus ta kaeblikul toonil.

— Siis oodake, kuni mõni meist langeb! — kargasin talle vihaselt, ja K. jäi ning lõi palja käsi kaasa lahingu, mis lõppes meie võiduga ja kaotusteta.

— Nad ei pääse läbi! — lausuvad mu rühma mehed surmapõlgavalt ja — pidasid sõna! Sest ei suuda ju ükski relv võitlejat surmata rohkem kui surnuks...

Lõbusat tuju tekitas hiljem mu naaberrühma ülema, kadett N-i, kes kergesti haavata saanud, esitus kompaniiülemaile:

„Palun saata mulle asetäitja, seniks andsin rühma üle veltveebliile, sest ise olen — langenud...“

Meenutades 25. ja 26. juuni lahinguid tuleb meele meie kompaniiülema (vanu kaitseliidu-tegelasi, põrandaaluse kaitseliidu juhte saksa okupatsiooni ajalt) all-olev esitus pataljoniülemaile:

„Laseme välja viimseid padruneid. Meile jääb üle vaid — tõusta üles ning rünnata täakkidega vaenlast“, — mida ka kompanii tegi, rünnates saksa kindlustusi Inčukalnsi jaama juures. (Sakslased varjasid end siin vanades vene kaevikuis, mille kaldale kasvanud põõsastik oli neile soodsaks varjeks.) Kompanii rünnak Inčukalnsi positsioonile arenes edukalt...

Selle ja teiste sangaritegude eest dekoreeriti meie kompaniiülem Latvia vabariigilt Lačpleša-ordeniga.

See lugu tuletab elavalt meele kindral sir John Moore'i (vapraimaid ja parimaid briti väejuhte), kes, saanud surmavalt haavata Corunna lahingus, hüüdis 42. mäeotirügemendi sõdureile: „Meenutage Egiptust! Kui teil puudub laskemoon, on teil ometi veel täägid!“ Ja inglased löid pealetungiva Dalmaatsia hertsogi, marssal N. J. de Dieu Soult'i, väed tagasi.

Pärast vaherahu tegemist. 5. juuli. Ilm on vaikne ning ilus. Jugla põhjapoolne kallas on meie sõdureid täis. Ühed suplevad, teised pikutavad. Soomusrong „Kapten Irve“ mehed taovad raudtee ääres jalgpalli. Meie sõdureid Riiga ei lasta: liitlased arvasid, et sellest piisab, kui võitjad saavad Riiga eemalt näha...

Teispool jõge ootab 2. Läti Võnnu rügement Riiga sisselaskmist; osa rügementi on juba n-n. Aleksandri väravaist sisse läinud, kuid siis kinni peetud. Veel ei tohi linnast lahkuvaid saksu tülitada...

Kogu pärastlõuna lebame lahingusõbra R-ga jõe-kaldal, rüüpame eesti puskarit (sellast viina oleksid võinud juua 18. sajandi piraadid ja oleksid olnud ka rahul!), hammustame peale sakusmenti ja kaitseme end kallalekipppivate sääskede vastu.

Aegamisi saabub pimedus ja kalda-äärseis põõsais vilguvad jaanimardikad.

— Aga nüüd tehkem sääred! — hüüateleb sõber R., löönud ühe sääse oma käsivarrel surnuks. — Nüüd ründab see neetud langesväär meid juba laterna-tega!

Võnnu all läbimurdnud landesvääri likvideerimine

Sõda langes 22. juunil, millal meie väed asusid vastupealetungile ja vaenlase paanikaliselt sundisid põgenema.

Landesvääri 2. ja 3. rügemendid olid eelmisel päeval ülekaalukate jõududega murdnud läbi väheste lahingukogemustega 2. Läti Võnnu rügemendi rinde ja tunginud sügavale väerinde seljataha. Starte teedesõlme vallutamise ja eelosade edasitungiga vastane ähvardas tõsiselt meie vägede juhtimise keskkoha Volmaris. 21. juuni õhtupoolikul oli vaenlase luureosi nähtud umbes 10 km Volmarist lõuna pool, diviisi juhatusel polnud aga käepärast nimetamisväärseid jõude läbimurde likvideerimiseks.

22. juuni varahommikul jõudsid diviisi juhatuse käsutada Volmarisse Kalevlaste Malev ja ülemjuhataja viimne varu — 1. jal. rügemendi pataljon, kõvendatud kerge patareiga ja luurekomandoga — rügemendiülema juhtimisel.

Kalevlased saadeti raudteel Loode jaama, kust nad asusid pealetungile ida suunas Skangali mõisale. See pealetung ähvardas läbimurdnud vastase vägede vasakut tiiba.

1. rüg. pataljon suunati vastupealetungile Volmarist lõunasse vaenlase vägede vastu rindelt.

Kahest küljest antud hoopidega purustati läbimurdnud vaenlase väed. Põgenevale vaenlasele andis mõjuva hooibi U. Ronneburgi ms. ligidal Kuperjanovi partisanide pataljon, kes ähvardas põgeneva vaenlase taandumise teed.

Laseme jutustada 21. ja 22. juunil aset leidnud lahinguist 2. landesvääri (Malmede) rüg. koosseisu kuulunud riigisaksa Petersdorffi salga ühel kompaniiülemal. Nädalapäevad pärast asetleidnud sündmusi (29. VI 1919) kirjutab ta ühele oma ligemaist isikuist järgnevalt: „Kuna Võnnu sõjakäik ei ole enam sõjaliseks sündmuseks ja täiesti lõpetatud, tahaksin sinule jutustada mõningaid minu elamusi.

Me asusime 7 versta ida pool Võndu Weissensteini mõisa juures. Veidi ida pool eestlased. Ainult patrulliteenistuses oli meil nendega kokkupõrkeid. Öösel 19./20. juunil saabus käsk edasitungiks ida suunas Wesselshofi mõisani, kust pöörduda põhja poole ja tungida edasi Volmari peale. Minu kompanii oli sel päeval esijärgus 2 versta ära käinud, me pörkasime kokku vastasega. Hoolimata võrdlemisi visast vastupanust tungisime kiiresti ja õige väheste jaotustega Wesselshofi mõisa ligdale, ajuti toetatud kapten von Medemi mäesuurtükkidest ja meie miinipildujaist. Alles võitluses mõisa pärast oli meil mitmeid surnuid ja haavatuid. Sealt edasi jätkasime liikumist põhja poole Uue-Ronneburgi kaudu

ja 17 tundi kestnud edasitungi järele jõudsimeni, mis on 23 km Volmarist lõuna pool, ma arvan, selle nimi oli Strürzenhof.“

Landesvääri vastaseiks nende pealetungil kuni Wesselshofi ms. olid 3. rüg. osad. Edasi liikudes põhja suunas pealetungijad läksid välja 3. rüg. kaitselõigust tühikuisse: 2. Läti Võnnu rüg. osad olid ära taandunud. Päeva jooksul olid vaenlase väeosad käinud ära 24 km (Weissensteinist Stürzenhofi).

Edasi kirjutab osavõtnu: „Siin ööbisime meie, s. o. terve pataljon, meie suurtükivägi ja Drachenfelsi ratsavägi. Lühikese puhkeaja järele pidime tungima edasi. Kuid juba öösel panin ma tähele, kuidas raketid meist vasakul, kus riigisaksa osad pidid edasi tungima, kaugel meie seljataga tõusid ja langesid.

Järgneva päeva hommikul pealetungi ajal pidi meid ära vahetama meie 1. ja 2. komp. Major Fletcheri ja ta staabi silmade ees paiskusime ahelikku, tungisime edasi ja 20 minuti möödudes olime säärases tules, et 100 pealetungijast ainult 17 meest pöördus tagasi, kuna kõik teised olid saanud surma, haavata või olid kadunud. Haavatuid ei lüüdnud korda päästa.“

Sama lahingu tulemustest kirjutab 1. rüg. sõjategevuse päevaraamat: „See oli ka viimane hoop vaenlasele — korratu taganemine mõjus paaniliselt, ning kell 14 oli lahing võidetud. Saagiks saadi 5 täiesti korras kuulipildujat, 30 kasti täidetud kuulipilduja linte, 3 hobust, 27 saksa püssi, suurtükikuule ja hulk püssipadruneid. Lahinguväljale jättis vaenlane umbes 60 surnukeha maha; vangi langes 21 soldatit, nendest 4 haavatutena. Meie kaotused 2 haavatut.“

Mõlemate poolte andmed kinnitavad meie vastase äärmiselt raskeid kaotusi, kuna 1. rüg. pataljonist ainult 2 said haavata. Seejuures meie poolt osavõtnud räägivad, et tulevõitlusest said osa võtta vaid 1. rüg. 5. komp. ja soomusauto „Vanapagan“. Neid toetanud üks meie patareidest loode pool Skangali ms. See patarei alul annud pihta „Vanapaganale“, kuid saanud oma eksitusest siiski veel õigel ajal aru ja viinud tule üle sakslaste pihta.

Raskeid kaotusi sakslaste ridades tekitas see asjaolu, et nad olid asunud korratult taanduma, millal neid maha löikas meie kuulipildujate tuli. Paanikat sakslastes võis tekitada kõigepealt nende asukohast vasakul — Startest 1 km lääne pool — Skangali mõisa pärast käimas olev äge võitlus. Paanika võis välja kutsuda ka „Vanapagan“ retk läbi sakslaste rinde nende seljataha või mõlemad eelpool nimetatud sündmused.

Lüüasaamise põhjusi lahingust osavõtnud landesväärilane tahab näha naabrite juures, nagu see sõjas tihti aset leiab. Ta kirjutab:

„Kuna oli selge, et suurema osa väeühikute äraandmise tõttu me olime peaagu ära lõigatud, et meid ülekaalukad vastase jõud peaaegu olid ümber haaranud, pidime ruttama meie taandumistee päästmiseks. Algasime liikumist jälle lõunasse, muidugi mitte täpselt sama teed mööda, kust olime tulnud. Olin 1 ohv. ja 15 mehega meie pika kolonni ees. Ilma luureta jõudsimise orgu, milles asetsevad mõned U. Ronneburgi mõisale kuuluvad ehitused. Siin peatusime ja tahtsime pidada lõuna-puhkeaeaga. Vahipostid pandi välja ja me istusime murule. Ootamata avati oru pihta seljata-gant ja tiivalt õige tugev püssi- ja kuulipildujate tuli. Tekkis kirjeldamata paanika: aiad kisti maha ja voorivankrid söitsid minema hirmsa ajuga; enamik meestest jättis püssid sinna paika ja järgnes vankreile, nii et kui meie vaenlasele vastu astusime, oli meid üsna vähe järele jäänud. Kadunud oli eriti rohkesti meie riigisaksa allohvitsere — endisi läänerinde võitlejaid. Lisaks kõigele sellele hakkas orgu sadama üksteise järele ka granaate.“

Jalaväe ja suurtükitlega kostitasid vaenlast Kuperjanovi partisaanide pataljoni osad ja neid toetav patarei. Pataljon oli vallutanud eelmise päeva — 21. juuni — öhtul Lindenhofi ms. ja jatkas sealt edasitungi lõunasse. Pataljoni ülemale olid näha Starte ja Skangali juurest lõuna poole taanduvad vastase voorid, suurtükiväe ja ratsaväe osad. Kuid pataljon, tungides peale 3 kompaniiga 5 km laial rindel, ei suutnud aga eriliselt intensiivset pealetungi arendada vaenlase taanduvate osade äralõikamiseks. Pealegi suutis vaenlane eelpoolkirjeldatud paanikast hoolimata asuda kaitsele, nagu selgub kirjast, mida lahingu kaasa teinud landesväärlane on võimalust saanud jätkata alles 11. juulil 1919. a., millal ta kirjutab:

„Niipalju kui ma mäletan, jõudsin oma kirjaga paanikani U. Ronneburgi juures. Voorivankrid ja paljud, kes tahtsid küll olla soldatid, tormasid minema metsikus paanikas. Meie aga asusime vaenlase vastu, kes oli jäänud peatuma metsas, kuid sealt nähtavale ei ilmunud. Suurem osa vankreid pääsis minema. Kuna vastase granaate sadas vahet pidamata orgu, kaotasime hobused; ka minu kompaniist jäi maha üks laskemoonavanker ja veidi edasi teele vanker seljakottidega. Otsisin endale suurepärase karabiini; kuna ta mind hiljem tulistamisel ja roomamisel takistas, pidin ta siiski jätma maha. Vastasele umbes ½ km võrra liginenud, jäin siis umbes 20 mehega lamama, vooride taandumist katma. Vastane tulistas kaugelt, ei tulnud aga umbes 400 m meie ees olevast metsast välja. Umbes 3 tunni möödudes sain käsu ettevaatlikult tõmbuda tagasi U. Ronneburgi ms. Mõisa tugevad kiviehitused, ta kõrge

asukoht, eriti aga tugev mõisaõue piirav kivimüür olid meile suureks kasuks...“

Mõisasse jõudes oli kell ½8 öhtul... Peale Malmede pataljoni olid mõisas Badeni mäesuurtükid ja major Fletcher oma staabiga. Püssituli mõisa pihta muutus üha tugevamaks, kuid ta tuli kaugelt. Idapool mõisat umbes 1200 m kaugusel nägin selgesti vastase ahelikku. Läänepool, Vönnu maanteel, oli võrdlemisi kaugelt kuulda rk. tuld ja selle järele meie pataljoni rk. töötamist. Ka põhja poolt tungis vaenlane peale.“

U. Ronneburgi ms. läände mineva tee oli Kuperjanovi pataljoni kompanii lõiganud läbi. Vabaks jäi vaid U. Ronneburgist lõunasse Riia-Pihkva kiviteele suunduv maantee. Seda kasutasid mõisasse koondunud väeosad. Mõisast taanduti käsu järgi ja kindlaksmääratud korras: kõige eel voorivankrid, siis staap autos, miinipildujad, rk. kompanii, 1. ja 2. komp., millest järele jäänud 17 meest, lõpuks meie kirja autor, kes jäi taandumist katma. Taandumisest kirjutab ta järgmiselt:

„Niipea kui olime jõudnud Wesselshofi maanteele, märgati meid ja võeti 2 suurtükist tule alla. Meie vankrid pääsisid õnnelikult minema. Ka meie kõik jäime terveks. Jooksime mööda teed niipalju kui jaksasime ja iga 12—35 mtr. järele kuulsime 2 granaati õhus vihisemas. Viskusime kraavidesse, ja varsti jälle edasi. Ilm muutus varsti niivõrd pimedaks et vastane meid varsti silmist kaotas ja peatselt kõik granaadid meie seljataga lõhkesid. Meilt mahajäetud tühja mõisat tulistati ikka veel. Olime jõudnud umbes ½ versta eemale, kui järsku kõik jäi vaikseks ja paar minutit hiljem saatis 2 vastase kuulipildujat nõörsirget teed mööda meile kuule järele. Pimedus oli juba suur ja kuulid lendasid kõik üle.“

Taandumise katjad said Wesselshofi ms. juures kolonnidele järele. Ööpimeduse ja metsa kattel seati voorivankrid kindlasse rännaku järjekorda ja 2-tunnilise peatuse järele jatkus taandumine. Karlsruhe mõisa juures on sündmuse kirjeldaja landesväärlane ettesaadetuna veel kord pidanud taandumist katma ja vaadanud kolonnide möödumist. Ta kirjutab selle kohta:

„Kuna suurem osa minu meeskonnast oli väsimusest täiesti ükskõikne, seisin ka ma ise kogu aeg vahipostil ja 2 tunni kestes möödusid minust patareid, rk. kompaniid, jalavägi, ratsavägi — nii palju, et ma tõesti ei suutnud mõista, kuidas nad võisid lahingu kaotada.“

Meie suudame seda väga hästi aru saada, teades, et eesti sõdur oli aru saanud oma ajaloolisest ülesandest ja sellele vastavalt ka võidelnud.

K. M.

Poola Küttide Liidu suvisest tegevusest

Rännakspordi korraldamine.

(Sport marszowy.)

Poolas on viimaste aastate jooksul levinud n.-n. rännakharjutuste sport. Selle spordi harrastajaks on peamiselt Küttide Liit, kuid rännakvõistlustest võtavad osa ka teised organisatsioonid ja kaitsevägi.

Rännakuid korraldatakse õppe- ja kasvatuse eesmärkidega. Osavõtjad, rännates täies sõjavarustuses, saavad õpiseid ja vastava treeningu sõjaseisukorras liiklemise alal. Ühendatakse rännakud laskmisega. Kuid nende eesmärkide kõrval omab suure tähtsuse veel kasvatulik külg, sest rännakuid korraldatakse kohil, milledel on ajalooline tähtsus poola vabadussõjas. Rännakuist osavõtjad tutvuvad leegionide lahinguväljadega ja Poola riigi elu-oluga, astudes tihedamasse kontakti rahvaga. Rännakuist osavõtjad jaotatakse meeskondadesse, mis koosnevad 13 isikust. Kohale peab neist jõudma vähemalt 10.

Rännakuid pannakse toime palju, kuid peamiseks ja ühtlasi võitlusrännakuiks on Sulejowek-Belwederi, mis pannakse toime 19. märtsil marssal Pilsudski nimepäeval. Rännaku eesmärgiks on austuse avaldamine rahvajuhile ja sõjaaegsele ülemjuhatajale.

Rännaku üldpikkus on 26 km ja see toimetatakse kahes osas, nimelt Sulejowekist — Rembestowi ja Rembestowist — Belwederi. Rembestowis peetakse lahinglaskmine 100 m peale, kusjuures laskmine ei tohi kesta rohkem kui 1 minut.

Kütid marsil

Esimene matka osa tuleb käia läbi vähemalt 50 minutiga ja suurim lubatud aeg on 60 minutit. Teises matka osas esimene kohalejõudnud meeskond omandab 360 punkti ning teistel võetakse iga 15-sekundilise

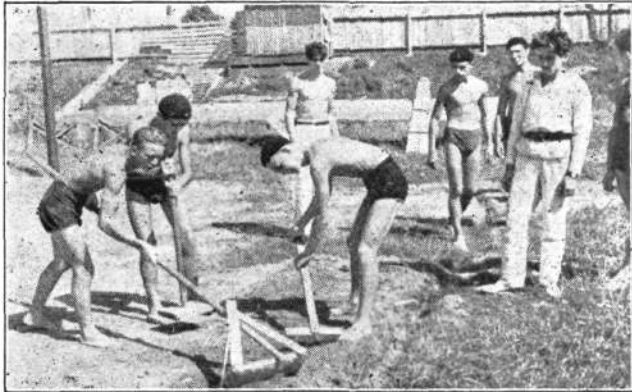

Naislaskesportlane

hiljaksjäämise eest maha 0,25 punkti. Laskmises esimene kohalejõudnud meeskond omandab 360 punkti, järgnevad vastavalt vähem. Võitjaks on suurima punktide arvu saavutanud meeskond.

Suurem rännak korraldatakse 6. juunil. See on n.-n. „Marsz Szlakiem Kadrowk“. See rännak pannakse toime marssal Pilsudski esimese leegioni esimese kaadri kompanii teekonnal. Teatavasti astus see Krakovis formeeritud kompanii sõtta 6. juunil 1914. a. Rännak algab Krakovis ja lõpeb Kielce's. Üldine matka pikkus on 127 km ja kestus 3 päeva.

Osavõtjad jaotatakse kolme gruppi. Esimesse gruppi kuuluvad kaitseväge, teise gruppi — küttide ning kolmandasse — noorte meeskonnad. Meeskonnad on 13-liikmelised. Igal grupil tuleb toimetada rännak ise olukorras, kuid kõigi gruppide jaoks on matk jaotatud kolme ossa vahepealsete sunduslike peatustega ja ööbimistega. Osavõtjad kannavad kaasas määrustes ettenähtud varustust.

Kütid põllutööl

Küttide Liidu poolt võtavad sellest rännakust osa ringkondade esindusmeeskonnad. Meeskonnad valitakse vastaval eelvõistlusel ning võitja meeskond omandab K. L. rännakmeistri tiitli.

Küttide Liit ja põllumajandus.

Kuna Küttide Liidu liikmeskond koosneb peamiselt talupoegadest (neid on K. L. kuni 80%), on arusaadav, et Küttide Liidu tegevuses omab suure tähtsuse põllumajandus, eriti aga põllumajanduse kultuuri tõstmine. Põllumajanduse kultuuri tõstmine on Poolale kui põllumajanduslikule riigile väga tähtis ning küttide kasvatamisega ja arendamisega loodetakse saada häid tagajärgi.

Käesoleval suvel kavatakse täie hooga jätkata 1929. a. algatatud tööd, korraldades põllumajanduse ringe külades, pidades loenguid, organiseerides kursusi põllumeestele jne. Erikursusil valmistatakse ette ringide juhatajaid. Peale selle hoolitsetakse selle eest, et põllumeestel oleks võimalik saada nõu eriteadlasilt kõigil põllutöö aladel.

Nimetatud töö edukusest kõnelevad järgmised arvud:

	põllumajandus- ringide arv	liikmeid
1929. a.	113	3526
1930. „	450	5341
1931. „	831	6723
1932. „	950	16350
1933. „	2394	teadmata

Vaatamata sellele, et ülemaailmne põllumajanduse kriis on raskesti tabanud ka Poolat, on Küttide Liit siiski suutnud äratada huvi põllumajanduse kultuuri tõstmise vastu.

Laskespordi arendamine.

Küttide Liidu tähtsamad ülesanded on laskespordi arendamine ja propageerimine Poolas. Laskespordi vastu, osava ja järjekindla propaganda tulemusena, tuntakse suurt huvi Poola laiemates rahvakihtides ning aastast aastasse kasvab laskurmärkide saajate arv. Need märgid antakse välja pärast vastava laskekatse sooritamist ja nad vastavad umbes meie laskurklasside märkidele. Kuni käesoleva ajani olevat klassikateid sooritanud ja märke omandanud kuni 300.000 kodaniku.

Huvitav on märkida veel seda, et poola naised võtavad laskmisest agaralt osa. Alles hiljuti lõppesid Varssavis naislaskurite laskevõistlused, kus saavutati väga häid tagajärgi. Poola naiskodanikud tunnevad ka suurt huvi vibulaskmise vastu. Nimetatud sport, mis on saanud õige moodsaks Lääne-Euroopas ja Ameerikas, on poola naisküttide lemmikspordiks. Suvel kavatakse pidada suuri laskevõistlusi niihästi püssidest kui ka vibudest.

Noorte tegevus.

Küttide Liidul on 200.000 noort liiget. Nende noorte eest hoolitsetakse erilise hoolega. Märtsikuus lõpetas Küttide Liidu instruktorite ettevalmistamise kooli Varssavis 33 instruktorit-eriteadlast, kellede peamiseks ülesandeks on noortega töötamine.

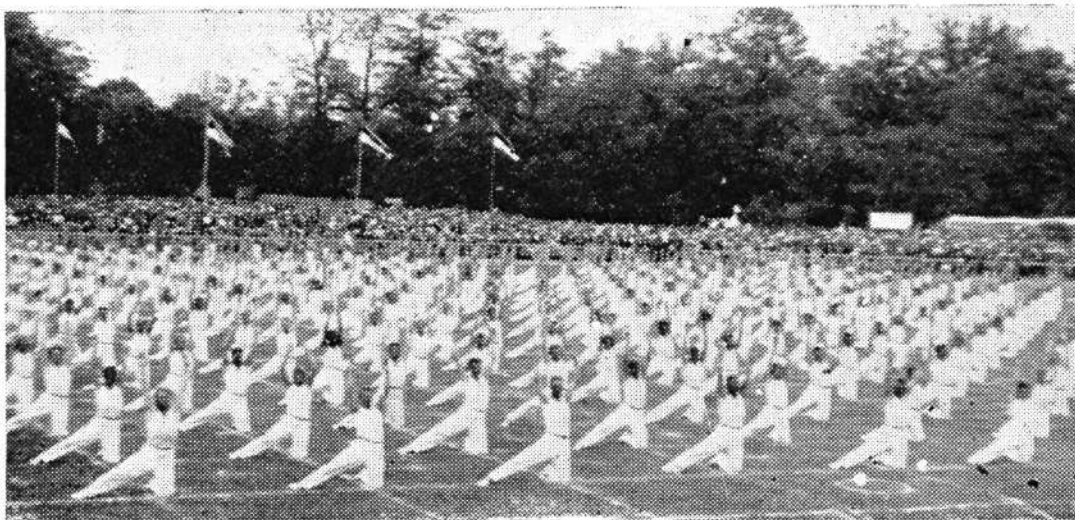

Naised suvilaagris

Eelmiste aastate eeskujul korraldatakse ka tänava rida laagreid noortele, spordivõistlusi, väljasõite jne. Noored on kõigis organisatsioonides kõige agaram element. Nii ka Küttide Liidus noorte osakondades on oodata suurimat elevust käesoleval suvel.

Kivitõstmisest ja rammukatsumisest olümpiamängudeni

Muljeid ja mõtteid Eesti mängudest

Vasakul: Vaade Kadrioru staadionile meeste võimlemise ajal. Paremal: Mängude liikumise korraldaja kapten A. Treufeldt liikumist juhtimas.

Et eestlane on rammumees, see on juba rahvusvaheline tõde. Ei ole palju aega tagasi, kui kolm eestlast üllatasid Euroopat. Need olid Georg Lurich, Aleksander Aberg ja Georg Hackenschmidt. Nad seljatasid peagu kõik oma maadlusvastased ja löid seega endile nimed, mis on säilinud tänapäevani Euroopa maadlejate keskel.

Tol ajal oli sport ja kehaline kasvatus rahvale vähe tuntud. Leidus vaid üksikuid, kes sellega tegelesid, ja neidki ei peetud täie aruga meesteks. Leiti, et see on vaid janditamine ja mõttetü ajaviitmine.

Kui aga need kolm eestlast sundisid alistuma enesetele Euroopa kuulsaimaid maadlejaid ja nende nimed kõlasid rahva hulgas suust suhu, leidus paljusid, kes järgnesid kuulsate suguvendade eeskujule, õigemini, püüdsid järgneda.

Üksikud noored, haaratud suurmaadlejate kuulsusest, hakkasid juba kavakindlalt harrastama võimlemist ja veel hiljem kergetõustikku. Loodi alus meie sportlikule liikumisele.

Tolleaegsed Eesti seltsid, nagu „Lootus“ ja „Kalev“, olid pioneerid võimlemise ja spordi toomises laiemate

masside hulka. Ei sündinud see järsku ega nõudnud asjaosalistelt vähe vaeva. Juba tol ajal võimul oleva valitsuse tõttu ei saanud sportlik liikumine levida kiiresti. Nähti ju selles riigivaenulisust, sest seltsid olid ainukesed kohad, kus eestlased said tunda end eestlastena, kus kõvendati sidemeid üksteise vahel ja kasvatati rahvuslikku uhkust.

Hilisemal ajal, kui sportlik liikumine oli juba laienenud ja omandanud endale kindla suuna, üllatasid jällegi kolm eestlast-sportlast, kuid seekord juba maailma. Need olid Aleksander Klumberg, Jüri Lossman ja Harald Tammer. Tekkis samasugune romantiline ajajärk sportlikus liikumises nagu oli olnud meie maadlejate ajal. Jälle elustas ja kiskus kaasa sport laiemaid rahvahulki.

Tagaplaanile oli jäänud aga võimlemine ja massidega esinemine. Rahvas ei olnud veel küllaldaselt küps spordi ilule. Nähti spordis vaid jõudu. Võisteldi võidu pärast, mitte võistluse enese pärast.

Ligemale kümme aastat tagasi korraldati meil staadionil esimene võimlemise demonstratsioon umbes 800 osavõtjaga. See oli juba massi esinemine ja see andis

sädeme rahva sportlikku ellu, millest puhkes leek, mis lõi lõkkele rea aastate järele — käesolevatel Eesti Mängudel.

Kui vaadelda ligemalt möödunud Eesti Mänge, peatuda sellest osavõtnud organisatsioonide juures, siis näeme, et rõhuva hulga osavõtjaid on annud kaitseliit, nii mees- kui ka naissoo hulgast.

Peagu kõik kaitseliidu üksused nii maal kui ka linnas olid esitatud mängudel võimlejate ja rahvatantsijate kaudu. Ka rida sportlasi, nende seas isegi Eesti rekordide omanikke, on esitanud kaitseliit. Peab mõnna, et kaitseliidul on Eesti sportlikus liikumises vägagi suured teened. Võtame näiteks suusasporti viimise rahva hulka. Kaitseliiduta oleks suusasport veel praegugi meil eluvõõras, nagu ta oli seda veel mõned aastad tagasi. Siis oli see spordiharu veel teatud eliidi eesõigus ja teda harrastati rohkem peene tooni pärast.

Aga kas ei suudaks kaitseliit, kui suurim kindla distsipliiniga seltskondlik organisatsioon teha teiste spordiharude juures sedasama, mida ta tegi suusatamisega? Vist võiks, kui asja võtta hoole ja armastusega. Kas ei võiks kaitseliit niisama hästi võimelda ja korraldada spordivõistlusi nagu ta teeb seda laske- spordi alal? Kas ei oleks vajaline paeluda oma pere liikmeid kergesportlaseks ja võimlemisega? Organisatsioon on juba olemas, vaja ainult korraldust.

Igal aastal korraldatakse meie kaitseliidus n.-n. karikavõistlusi laskmises, millest osavõtmine on kõikidele tegevliikmetele sunduslik. Võib-olla saab seda

Rahvatants tuljak

teha ka spordi alal. Ei usu, et see oleks seotud võitmatute raskustega. Muidugi nõuab see teatavat tööd ja ettevalmistust, kuid milline ettevõtte ei nõua seda? Ka laskesport nõuab hoolsat ja pingutavat tööd, rääkimata majanduslikest kuludest.

Igas kaitseliidu üksuses töötavad meie laskesportlaste koondused — klubid. Kas ei võiks koondada ka teiste spordiharude harrastajaid oma organisatsiooni kaitse all teatud ringidesse? Mitte säärestesse, kus liikmed esindavad kaitseliitu juba vanade sportlastena, vaid säärastena, kus iga uus liige saaks midagi õppida vanemalt, edasijõudnumalt. Võib-olla see mõte ei ole halb ja organiseerumine annab teatud tulemusi. Ehk ei olegi kaugel aeg, millal igasugune sport on tänu võlgu kaitseliidu organisatsioonile, et ta on imbutanud läbi massi sellega.

Läti võimlejate defilee

Lõppenud on Eesti Mängud, kuid nende kaja heliseb veel kaua osavõtjate ja pealtvaatajate hingedes. Nagu pakitseks veel midagi südames, nagu ei saadud veel välja puistata kõiki neid tundeid, mida oleks tahetud. Tahetaks nagu veel kord alata nendega, et teha paremini seda, mis läks halvasti. Ja viltu läks nii mõnigi asi. Kuid piinlikkust selle üle ei saa tunda, sest olid need mängud ju esimesed, millest võttis osa kogu meie rahvas. Õpime, ja järgmised mängud teeme paremad, traditsioonirikkamad, sügavasisulisemad. Katsume tunda end, eestlased, veel lähedamaina üksteisele, katsume panna veel rohkem hinge oma koosviibimisse. Kindlasti mõtleksid seda ka need tuhanded, kes mängude lõppedes ei leidnud võimalikuks minna kohe koju oma igapäevase töö ja toimetuste juure. Need, kes puhtast sisetundest aetuna hüüdsid pealtvaatajatele: „Nägemiseni järgmistel mängudel!“ ja kes laulsid laule staadioni murul hilisõhtuni. Nad süttisid lõpul, kuid seda põhjalikumalt ja seda visamalt kustub see süttinud tuli. Ja vaevalt see kustub. Hõõgub seni, kuni purskab loitva leegina, ja siis oleme sunnitud tulema jälle kokku selleks, et tunda, kui ligidased oleme üksteisele, kui

palju ja tugevaid sidemeid seob meid üksteisega, meid, ühise rahva poegi ja tütreid.

*

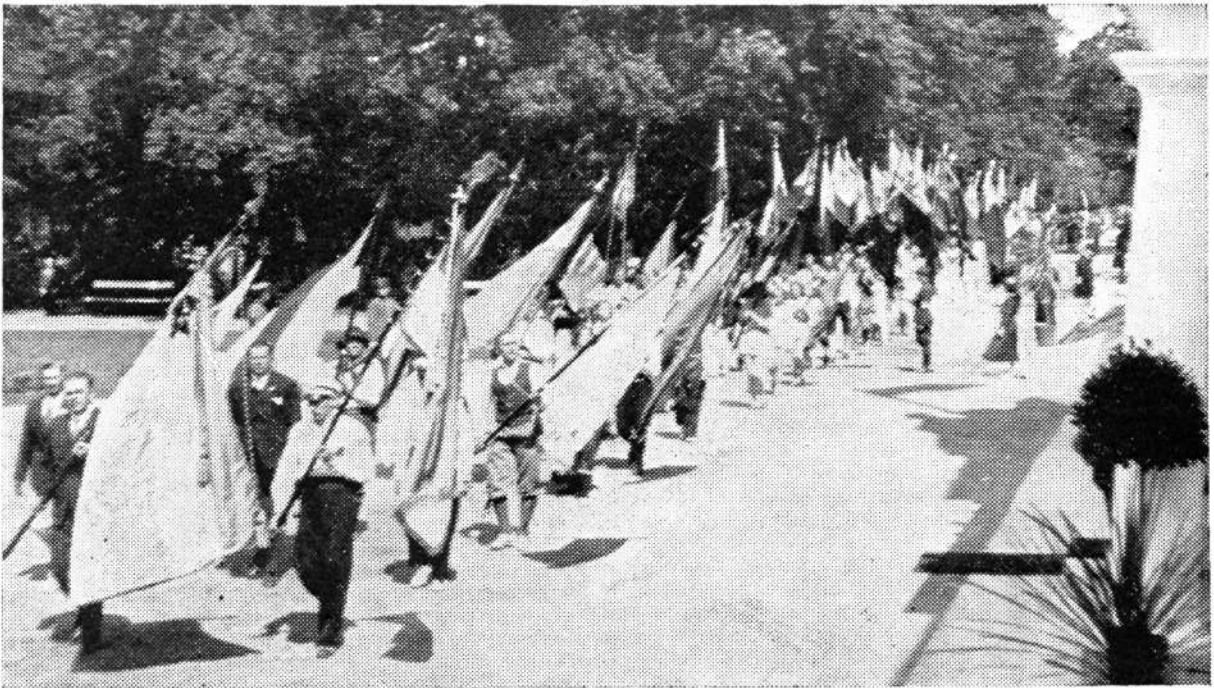
Imeselgesti meenub aeg, millal olin veel pisike poiss. Mäletan, tol korral korraldas mingi selts spordivõistlusi ja võimlemisi linnaveersel heinamaal. Pisisike nagu peahari, läksin põnta-põnta ema käekõrval seda vaatama. Nagu miski tiris vägisi mind sinna. Ja kui ema naljatades ütles, et ma olevat paha poiss ega saavatki minna vaatama sportlasi, siis oli nutt lahti. Mäletan, kuidas tol korral vaatlesin aukartuses neid triibulistes trikoodes võimlejaid, kellel trikoost paistis välja ainult peanupp, natuke käsi ja jalgu. Nagu sebrad rohtlaanes sibasid nad seal läbiseegi. Hüppasid ja jooksid ning tegid võimlemisharjutusi pikad kepud käes. See kõik oli minu meelest nii tore, võimas ja salapärane.

Nüüd, mõni aastakümmend hiljem, tundsin sama tunnet võimsalt end liigutavat mu hinges. Aukartust, teatavat uhkust tundsin, kui staadionile sammus tuhandepäine võimlejate rivi. Nagu tükike sinist taevast, musta kodumaa mulda ja õilsat eestlase hinge oleks laotatud staadioni murule, kui võimlejad rivistusid rahvuslipu värvide korras. Südamel hakkas soe, hingel seletamatu tunne. Raske oli lahkuda mängude lõppedes, nagu vägisi pidi end kiskuma lahti millestki õige kallist ja kodusest. Kuid varsti täitus see südamesse jäänud tühi koht armastusega — armastusega oma kodumaa ja rahva vastu.

Heikki.

Riigivanem K. PÄTS pidamas mängudel kõnet.

Võimlejate rongkäigu defilee Kadrioru lossi ees.

OLUKORRA HINDAMISE RAAMISTIK JA JUHI OTSUS

SISSEJUHATUS.

Taktikaliste ülesannete lahendamise ja taktikalised harjutused nii maastikul kui kaardilgi on seoses taktikalise olukorraga.

Ülesande lahendamise käiku kuulub protsess, mida nimetatakse „olukorra hinnanguks“. See on vältimatu juhile, kes tahab enne otsuse võtmist kaaluda, analüüsida ja hinnata kõiki teada olevaid ja võimalikke asjaolusid, mis kuidagi viisi mõjutavad antud ülesande täitmist.

Kaitseliidu pealike „Palermo“ suvilaagris, kus eriline rõhk oli pandud pealike taktikalisele ettevalmistusele, võis panna tähele, et ülesannete lahendamisel, s. o. olukorra hinnangul, otsuse tegemisel ja selle teostamisel, valgus mõnegi pealiku juures juhi mõttekäik tihti laiali, muutus katkendlikuks ega suutnud haarata küsimust tarvilise põhjalikkusega.

Laagrist osavõtnud pealikul seisab ees sügisene manööver, millele pealike ettevalmistused jätkuvad peale Palermo laagri veel malevais, et iga pealik manöövril oleks täieväertuseline juht oma kohal. Tähelepanekud laagris ja pealike taktikaline ettevalmistus edaspidi õigustavad kokkuvõtlikult veel kord käsitleda kõiki tähtsamaid küsimusi, mis võivad kuuluda taktikalise olukorra hindamise raamistikku ja mida iga juht peab toimetama teatud süstemaatiliseusega.

Olukorra raamistikku kuulub — väeosale (resp. juhile) antud ülesanne, täitmiseks kasutatavad jõud, vaenlane, maastik kui ruum, mille piirides ülesande täitmine teostub, ilm ja aeg. Olukorra tingimustel ja neist tehtud hinnanguil valmib juhi otsus, mille realiseerimine peab andma kõige suuremat edu ülesande täitmisel.

I. ÜLESANDE HINNANG.

Olukorra elementidest tähtsaim on väeüksusele antud ülesanne. Seepärast lähtutakse olukorra hindamisel ülesandest. Selle eesmärgiks on ülesande saajal endale teha selgeks, aru saada ja sisendada kõrgema juhi tahe, mis on avaldatud ülesandena väeüksusele. Sõjalise edu üheks eeltingimuseks on, et valitseks täieline vastastikune arusaamine juhi tahte ja selle teostajate vahel. Selle saavutamiseks on tarviline antud ülesannet hinnata järgmistelt seisukohtadelt:

1. Ülesande täitmiseks vajalise tegevuse iseloom vaenlase suhtes (pealetung, kaitse luure, tõkestamine, demonstratsioon, taandumine jne.).

2. Ülesande konkreetset piirid ajas ja ruumis. Aja piire määravad antud aeg tegevuse algamiseks, lõpetamiseks, valmisolekuks, teostamiseks jne.

Ruumi piire määravad väeüksusele antud riba või lõigu piirjooned, suunad, rajoonid, punktid, teed jne.

3. Väeüksuse ülesanne manöövri tervikus.

Selleks peab tundma suurema väeosa ülesannet, mille koosseisu väeüksus kuulub. Sellest lähtudes hinnata oma osa ja ülesannet üldise eesmärgi saavutamiseks.

4. Erilised ettekirjutused ülesande täitmisel.

Tuleb arvestada ja hinnata kõiki erilisi tingimusi, mis juhi poolt ülesande täitmiseks on tarvilised. Siin võivad esineda erilised tingimused aja, maastiku valiku ja jõudude suhtes. Lahinguside ja koostöö naabritega Naabrite tegevus. Varustamise, evakueerimise j. m. kohta.

5. Kas üks või järk-järguline tegevus.

On kõik eelmised küsimused ja tingimused selgunud, määrata kindlaks tegevused antud ülesande täitmiseks, mis näitavad, kas ülesande täitmiseks on tarviline teostada tervikus üks aktsioon või lõppeesmärgi saavutamiseks on tarviline võtta ette järk-järgulisi tegevusi.

On antud ülesanne toodud küsimuste seisukohalt analüüsitud, ei ole kahtlust, et ülesande saaja juht on omandanud küsundjaga ühise arusaamise ja veendumuse antud ülesandest ja selle täitmisega taoteldavaist eesmärkidest.

II. OMA JÕUDUDE HINNANG.

Iga ülesande täitmine on sõltuv selleks kasutada olevatest jõududest ja abinõudest. Igale ülesandele peavad vastama tarvilised jõud. See ei tähenda aga seda, et on olemas kindlad ülesanded ja selleks määratavad jõud. Jõudude väärtus on relatiivne ja seda peabki arvestama antud ülesande täitmisel. Siin ei ole aluseks igakord nende suurust määravad arvulised andmed, vaid peale nende palju, isegi väga palju, nähtavaid ja nägematu tegureid, mida tuleb ülesande täitmise seisukohalt hinnata niipalju kui neid kõiki on teada ja tunda. Neist võiks märkida järgmisi:

1. Jõudude organisatsioon ja arvuline suurus:

— elavjõud;

— tehnilised abinõud, seisukord ja väärtus.

2. Elavjõu varustuse (laskemoon, toit jne.) seisukord, täiendamise võimalused ja tingimused.

3. Väeosade vaimne ja moraalne seisukord antud ülesande täitmise seisukohalt.

4. Inimeste füüsilise vastupanu võimed ülesande seisukohalt.

5. Valmisolek ülesande täitmiseks.

Need on tähtsaimad momendid oma jõudude hindamisel. Siin ei ole muidugi mõeldud, et igas olukor-

ras ja ülesande lahendamisel on tarviline teha oma jõudude hinnangut kõikide nende küsimuste ulatuses. See on olukorra element, mida iga juht tunneb kõige paremini, mille tundmiseks ja uurimiseks ei ole taktistusi vaenlase poolt. Küsimused võivad täies ulatuses kerkida üles juhile uute ja seni tundmata väeüksuste suhtes.

III. VAENLASE TUNDMINE JA HINNANG.

Taktikaline ülesanne teostatakse vaenlase suhtes. Nii esitab viimane oma poolt tingimused ülesande lahendamisel. Kui teiste olukorra elementide tundmaõppimine ja hindamine on sõltuv enam või vähem meist endast, siis vaenlase arvestamine antud ülesande seisukohalt, olukorra hindamise raamistikus, võib jääda puudulikuks, kujuneda ülehindamiseks või hoopis väärtaks. Kõik see on olemas andmeist, mida omame käesoleval momendil tema kohta. Nad võivad isegi õiged olla ajal, millal teda hindame, kuid ka sootuks muutunud ajal, millal peab teostuma ülesande täitmine. Peale kõige nähtava jääb meile vaenlase kohta maksimaalne tundmatu suurus — ta tahe, kavatsus ja tihti ta vaimne ja moraalne väärtus. Neile küsimustele ei ole võimalik tihti anda kindlaid vastuseid. Kasutades siiski kõiki olemasolevaid andmeid, tähelepanekuid, peab olukorra hindamisel, ülesande seisukohalt, vaenlase suhtes arvestama järgmisi asjaolusid:

1. Vaenlase tegevuse iseloom.

Siia alla kuuluks ta senise lähema tegevuse hindamine, nii võimaliku tegevuse eesmärgi, viisi, kui ka tulemuste seisukohalt.

2. Jõudude suurus.

Sellele vastuse andmine on sõltuv luure andmeist, mis on saadud vastase osadest, kes võivad antud ülesande täitmist mõjutada. Vastase jõudude suuruse hindamisel on aluseiks:

- väeosade nr-id ja nimetused;
- ta vägede organisatsiooni tundmine;
- ta võitlusabinõude väärtuse, omaduste ja seisukorra tundmine;
- arvulised andmed üksikute osade suuruste kohta;
- osade paiknemiskohad ja tegevuse võimalused.

3. Kontakti iseloom.

Siin kuulub hindamisele lahingulise tegevuse iseloom meie ja vaenlase vahel. Seda iseloomustavad järgmised võimalused:

- luureosade kontakt;
- eelväe osade võitlus;
- pidev kontakt tervel rindel, nii pealetungil kui kaitselgi;
- kontakt vastase järelväega.

Kontakti iseloomu määravad veel vastase aktiivsus või passiivsus.

4. Vaenlase tegevuse võimalusi.

Tundes eelmisi suurusi vaenlasest on aluseid teha võimalikke ja tõenäolisi oletusi ta tegevuse võimalustest. Ei saa mitte kõnelda vaenlase kavatsustest, neid me vaevalt saame teada. Mida laialdasemad on and-

med, seda tõenäolisemalt ja täpsemalt võib määrata ette ta tegevuse võimalusi. Ja neid tulebki olukorra hindamisel antud ülesande täitmise seisukohalt kõige rohkem arvestada, s. o. seada küsimus — kuidas võib vaenlane kasutada olevate jõududega ajas ja ruumis mõjutada ülesande täitmist. Juhi otsusele on vaenlase tegevuse võimalused määrava tähtsusega.

IV. MAASTIKU HINNANG.

Maastik kõigi oma iseärasustega, omadustega ja tingimustega kujundab määrava tähtsusega osa olukorra tingimuste kompleksis. Seepärast ei ole võimalik taktikalise ülesande lahendamine ja otsuse tegemine maastiku igakülgse tundmiseta ja põhjaliku hinnangu saadud ülesande seisukohalt.

Maastiku hindamisel, nii maastikul olles kui ka kaardi järgi, on otstarbekohane kasutada järgmist meetodi:

1. Määrata maastikul ja leida kaardil täpne asukoht;
2. Orienteeruda ilmakaarte järgi;
3. Teha kindlaks ümbruskonna maastiku üldine iseloom;
4. Leida üles üldises panoraaamis maastiku suured iseloomustavad jooned (metsaalad, sood, veealad, seljandikud, orud jne.);
5. Teha „silmaringi ülevaade“, märkides ära ja hinnates kõiki maastiku tähtsamaid esemeid sõjaliselt seisukohalt üldse ja eriti üksikasjaliselt uurida antud ülesande seisukohalt, kusjuures teha kindlaks:

— vaatlusvõimalused (V. P. asukohad meie ja vastase juures, nähtavad ja varjatud alad neist V. P.-st);

— tulistamise võimalused, tuleruumid, flankeerimise võimalused nii meie kui ka vastase seisukohast;

— liikumise võimalused (teed, lähised, varjatud alad) nii meie kui vastase seisukohast;

Ülevaadet tehes alata esiplaanilt ja kaugenedes silmapiirile. Hindamisele võib tulla mitte ainult vaenlase pool, vaid ka tagapool olev maastik. Silmaringi ülevaade võib piirduda mõnikord teatud sektoriga.

6. Ülevaade ja hinnang tehtud, määrata kindlaks ülesande kohaselt väeüksuse tegevuse suund, rajoon, rinne ja paiknemise või tegevuse piirjooned.

Kui toodud järjekorras maastiku hinnang on tehtud (tarbekorral mitmest punktist), on juhil selge ettekujutus ruumist ja seal esinevaist tingimustest, mida peab arvestama ülesande lahendamisel.

V. ILMA JA AJA TINGIMUSED.

Olukorra hindamise raamistikku kuulub ka ilma ja aja tingimuste arvestamine. Ilma mõttes on tähtsad ülesande täitmise ajal valitsevad meteoroloogilised tingimused. Siin võivad olla arvestatud:

- tuule kiirus ja suund;
- temperatuur;
- sademed;
- pilved.

See,

*kes oskab hinnata tõesti häid tubaka-
saadusi, suitsetab ainult uusi paberosse*

MIKAADO-PRIVAAT

25 TK. - 35 SENTI

JA

SIGARETTE

LUXOR

10 TK. - 25 SENTI

20 TK. - 50 SENTI

TUBAKAVABRIK

H. ANTON & KO

Need ilmastiku nähtused võivad soodustavalt, takistavalt või neutraalselt mõjutada ülesande täitmist.

Seoses ilmaga tulevad hindamisele ülesande täitmise ajal maksavad aja tingimused.

Aja mõttes kuuluvad arvestamisele:

- öö ja päev kõigi oma iseärasustega;
- kuu ja aastaaeg kõigi nendest olenevate nähtustega.

Ilma hindamine on teostatav nii inimese meelte kui ka vastavate mõõduriistade abil, seepärast ei seo olukorra hinnangus see juhi erilist tähelepanu. Aja hindamisel arvestame andmeid päikese tõusu, loojenemise ja kuu seisu kohta kalendri järgi. Kuud ja aastaaega peab vaatlema nendega kaasas käivate looduse nähtuste seisukohalt.

VI. JUHI OTSUSE ÜLDINE RAAMISTIK.

Olukorra analüüsi tulemuseks on juhi otsus. See on juhi vaimne loomingu, milles avaldub juhi idee ja tahe tema käsutada olevate jõudude tegevusse rakendamiseks antud ülesande täitmiseks, temale selgunud olukorra kohaselt. Selle loomingu protsessis võib märkida kaks momenti — otsuse võtmine ja selle väljendamise (sõnas, kirjas).

Juhi otsus normaalselt oma sisult võib koosneda järgmistest osadest, mis avaldavad:

1. Üldise otsuse või manöövri idee, väljendades:

- tegevuse üld- ja järkjärgulised eesmärgid;
- üldise tegevuse viisi;
- juhtimise korraldamise;
- tegevuse üldplaani.

2. Väeosade kasutamise kava (operatsiooni läbi-
viimine):

- jõud ja ülesanded üksustele;
- tegevuspiirid (ajas ja ruumis) ja -suunad;
- abinõude jaotus;
- osade koostöö.

3. Laure kava.

4. Tagala korraldamise kava.

Juhi otsus on aluseks, mille idee kohaselt asuvad osad ja alluvad juhid selle realiseerimisele, mis peab viima antud ülesande täitmisele.

LÖPPSÕNA.

Eeltoodud olukorra hindamise ja juhi otsuse raamistik ei tähenda muidugi, et igas olukorras ja iga astme juht peab selle hindamist teostama märgitud punktide ja küsimuste järjekorras. Hindamise raamistiku maastaap on sõltuv juhi astmest ja olukorra elementide tundmisest. Toodud raamistik näitab süsteemi ja meetodi, et harjuda nägema, haarama, ja hindama kõiki võimalikke küsimusi taktikalise olukorra hindamisel ja otsuse võtmisel.

O. K.

H. NAHKUR

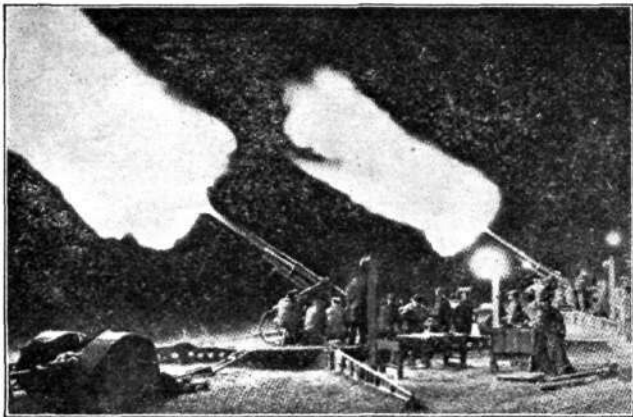
Missugune on tuleviku sõja ilme, sellele küsimusele on raske vastata. Üks on vaid kindel: positsioonisõja vastu ollakse tänapäeval kõigis peastaapides — ja seda täie veendumusega. Positsioonisõda kui niisugune pikendab otsuse tegemist ning kurnab liigselt rahvaste jõudu. Tuleviku sõda peab kujunema rohkem liiklemisõjaks, kus vahelduvad massilised pealetungid üllatavalt haaravate operatsioonidega.

Tuleviku sõda peab olema kiire ja lühike, nõue, milleks kasutatakse kõigi raudteede ja mehhaaniliste transportvahendite viimaseid pingutusi ja võimeid nii väeosade ja relvade kui ka varustuse veoks, sest nagu mujal, nii on siingi sihiks vastast üllatada. Samasugust kiirust ja hoogu nõuab ka sõjapoliitika ja sõja juhtimine. Tuleviku sõjas pole see enam üksiku isiku ülesanne. Üksi ei tuleks sellega toime ka geniaalseim inimene, vaid — ja siin seisabki tuleviku sõja pearaskus — paljud räägivad kaasa ning selleks peab valitsema ühine idee ja ühine tahe.

Tuleviku sõja algusele ei eelne enam sõjakuulutus, nagu oleme seda harjunud nägema möödunud sõdades. Et kasutada ära ootamatuse momenti, hüljatakse lihtsalt mineviku kombed. Tuleviku sõda algab nagu tormikeeris, mis päikesegi tumestab. Ohupommide lõhkemised ja tankide ragin — need on homse päeva sõjakuulutajaiks. Kaasaja sõjavägede motoriseeritud üksused on iga hetk löögivalmis. Ohujõudude ja tanki-

üksuste mobilisatsioon nõuab vaid tunde. Ja masinate ning tehniliste vahendite võitluses antakse eriline tähtsus just esimesele löögile, et šokeerida vastase moraalselt vastupanujõudu. Riik, kes neiks löökideks on suutnud paremini korraldada oma tehnilised jõud, tungides vastasele ootamatult kallale, on võitja.

Kõik relvastumisvõimelised riigid — kasutades maailmasõja kogemusi — relvastuvad edasi, hoolimata raskusist, mida tekitab uute komplitseeritud võitlusvahendite korrashoid ja täiendamine. Võitlusviisid on tunduvalt muutunud, mis tuleb kirjutada jala- ja kahurväe tule mõjuvõime kasvamise ning õhuluure ja vaatluslendude toetuse arvele. Gaasi- ja tankioht nõuab erilisi kaitsevahendeid. Laialdaselt arenenud motoriseerimine võimaldab väeosade kiiret ümberpaigutamist, mis raskendab omakord operatiivsete vahendite — maastiku- ja õhuluure — tööd. Juba lähenemisel positsioonile on taktika muutunud. Rännakuks kasutatakse meeleldi ööd. Ei eelistata enam kindlaid teid, mil edasipäas on kiirem, vaid kasutatakse kõrvalisi teid metsades ja kinnisel maastikul — mõeldes kogu aeg moondamisele ja õhurünnakuile. Rännakolonnid ei liigu enam koondatult, vaid suurte intervallidega, — eriti ilmneb see sõidukite juures. Viimaste arv on tunduvalt kasvanud, olles hädavajalikeks aitamishahendeiks jalaväele. Motoriseeritud osad ei liitu rännakul kolonnis — nad toimetatakse edasi vä-

Õhukaitsepatareid öösel tegevuses. Moodsate õhukaitse kahurite tulesagedus on sedavõrd kasvanud ning nende tabavus sihtimisinstrumentide varal niivõrd suurenenud, et tänapäeval lennukite rünnak on tunduvalt ohutum, kui möödunud maailmasõjas

hemate üksuste kaupa, teatavate ajavahemike järele, et säästa mootorite võimeid. Õhu- ja tankihäireks on tehtud vastavad ettevalmistused. Iga mees teab, mis tal sel juhtumil on teha. Õhukaitse kahurid seisavad alatasa laskevalmis. Ka tagalas asuvad väeosad ja voorid peavad olema valvel lennukite ja tankide rünnaku vastu, olles varustatud selleks otstarbeks tagasitõrje-relvadega. Puhkeajal peavad väeosad asetuma võimalikult laialipaisatuna. Asulaist tuleb sageli hoida eemale. Õhu-, gaasi- ja tankitõrjerünnakute tagasitõrjeks peavad olema välja töötatud erilised juhtnõid.

Moodsa lennuväe ülesandeks sõja alguses on eeskätt võitlus vastase õhujõududega ja ta elulisemate keskuste pommitamine ning hävitamine. Õhujõudude töö ja ülesanded olgu kooskõlastatud maa- ja mereväe tegevusega.

Otsustavaks teguriks võitluses on endiselt jalavägi. Kuid jalaväge lahingvankriteta ei saa tulevikusõjas kujutella. Kahurväe kui abirelva osa on tunduvalt kasvanud. Tema ülesanne, valmistada teed jalaväele, jääb aga endiselt püsima. Teostub kahurväe motoriseerimine, eeskätt raskes kahurväes. Varjamata väeosi ei saa kuski — isegi välispool vaenulise poole tulepiirkonda — näidata, kartes vastase lennuväe rünnakuid. Kõik rindele viivad teed ja võimalikud koondumispaidad hoitakse järjest vaenlase kaugepatareide tule all. Suuremate väekoonduste juhtimine muutub pealetungilahingus peagu võimatuks. Tegutsemine toimub vähemate üksustega. Edasiliikumine sünnib hüpete kaupa, kusjuures tuleb kasutada kõike käepärast olevat kaitset maastikul, et end muuta nägematuks. Pealetung peab arenema vaenlasele peaaegu märkamatuks. Samal ajal peab oma kahurvägi vastase patareisid ja jalaväge hoidma marutule all. Pealetungi edukaks läbiviimiseks vajab jalavägi peale kahuritule toetuse veel erilisi abirelvi raske- ja kergekuulipildujate, jalaväe kahurite, miinipildujate ning tankitõrje relvade näol. Need abirelvad saadavad ja-

laväge kõikjal. Tuli, liikuvus ja löök — need on tuleviku sõjas jalaväe kolm peamist elementi.

Sissemurdekohtadel vajab jalavägi kahurväe erilist kaitset n. n. „tulerulli“ näol, s. t. ta arendab oma tegevust edasiliikuva kahuritule kaitseseinana varjul. — Kulukat lahingmasinate toetust ei saa jalavägi alati arvestada. Need löövad kaasa enamikult neil silmapilkudel, millal on tegemist otsustava heitlusega. Seepärast peab jalavägi harjuma võitlema ka tankide toetuseta. Pealegi ei saa tanke kasutada soisel, metsarikkal või järskude kallakutega mägisel maastikul.

Tankide kasutamises valitseb oma kindel kord. Esimese lainena lähenevad vaenulisele maa-alale harilikult rasked tankid, purustades eesolevaid takistusi ning läbistades tsooni, kus asub vastase jalavägi. Seejärel ründavad nad vaenlase kahurväge, mis varemalt oma patareide tulega tublisti on nõrgestatud. Ründamisel on neile abiks motoriseeritud saatepatareid. Teise lainena tulevad kerged tankid — umbes 60-meetrilise vahemaaga. Viimaseile järgneb jalavägi.

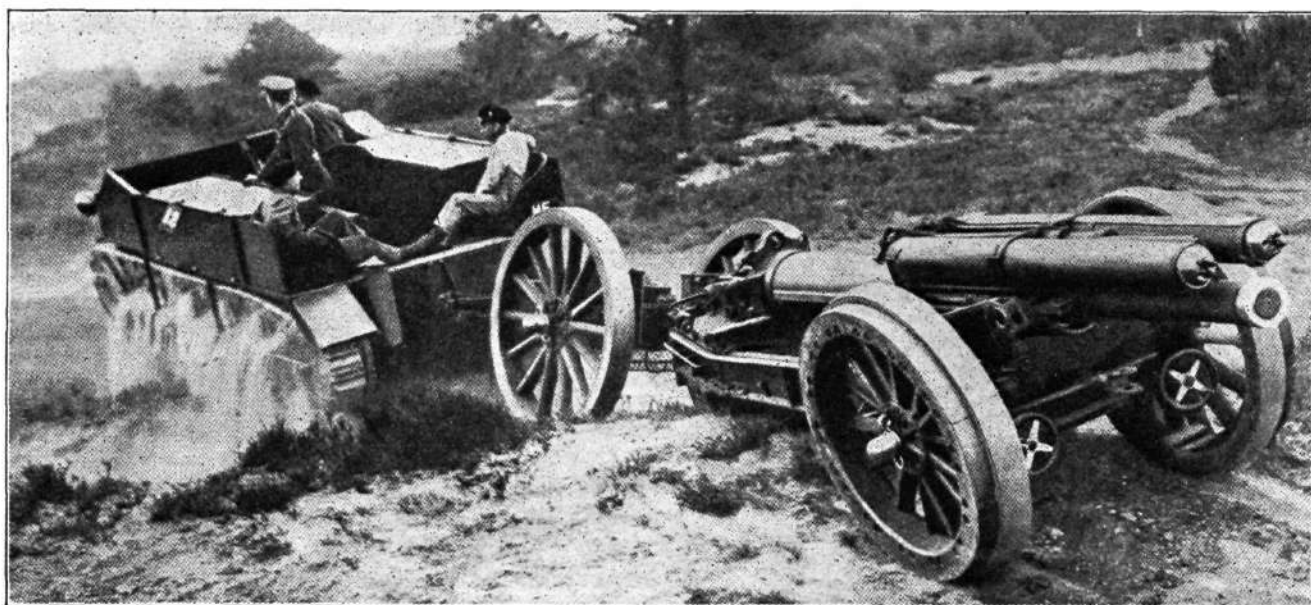
Tõenäoline on, et tuleviku sõjas ratsaväelane jalastub, andes teed mootorile, kuid siiski püsib ratsavägi tuleviku sõjas luure otstarbel — toetatuna selle ülesande täitmisel mehhaanilisest vahendeist.

Keemilised võitlusvahendid etendavad tuleviku sõjas suurt osa. Valitseb arvamine, et juba praegu on leiutatud mürkained, mille vastu puuduvad seni kaitseabinõud. Seoses lennuväe pommitusrünnakutega võivad nad valmistada tulevastes heitlustes palju üllatusi. Ometi ei kujuta aga need mürkained enesest omaette relvi — nad on vaid abinõud kahurväe ja lennukite tegevuse täiendamiseks.

Ka bakterioloogilise relva kasutamise võimalustest kõneldakse tuleviku sõjas. Et taude saab

Prantsuse uusim lennukite tagasitõrje relv. Kerge õhujahutusega kuulipilduja, mis monteeritud kolmerattalisele mootorrattale, on üks vajalikemaid relvi sõjapuhkemise esimestel silmapilkudel. Selle tähtsaimaks ülesandeks on madalalt lendavate vaenuliste lennukite allalaskmine, kuni teised relvad on jõudnud end lahinguvõimeliseks seada

Pilt, mida maailmasõjas veel ei nähtud — traktor viib kahuri positsioonile

kunstlikult esile kutsuda, selles pole kahtlust. Kuidas aga kasutada seda relva, et ta ühtlasi ka endale ei muutuks ohtlikuks, see on küsimus, millele seni veel pole leitud lahendust. Et ta tarvituselevõtt siiski on võimalik, peab tuleviku sõjas arvestama ka seda relva.

Lõpuks tuleb arvestada tuleviku sõjas veel üht võimsat relva, s. o. *propagandat*, mille mõju paraliiserimine osutub äärmiselt raskeks.

Moodne kaitselahing ei lepi enam ühe võitlusjoonega. Üks on küll peavõitlusjoon, mille ees peab murduma vaenlase rünnak, kuid alatisi positsioone sinna ei ehitata, vaid püütakse end maastikule kohandades muuta nägematuks, kasutades selleks sageli kaevu-

mist. Vähe pannakse rõhku avarale laskeväljale, meelsaimini kasutatakse maastikku, mis pakub head loomulikku kaitset ja on n.-ü. „tank-kindel“. Positsioonid jagunevad toetuspunktideks ja pesadeks. Kaugele positsiooni ette ulatuvad osavalt maskeeritud seisukohad, n. n. lahingu eelpostid, häirivad järjest vastase rahu ja sunnivad teda igakülgselt ettevaatusele. Kaugepatareid haaravad vaenlast juba kauguses. Otsetulistajad kahurid ja miinipildujad hoiavad tule all ümbruskonna, kus vaenlane võiks leida varju. Raskekuulipildujad, osavasti maskeeritud pesadest, külvavad maastiku kuni 3000 mtr. ulatuses oma tulega üle.

Puhkeb tankide rünnak, siis laseb jalavägi selle rahulikult mööduda, et esimeste kannul tormava vaenlase jalaväega astuda võitlusesse. Tankide rünnaku tagasitõrje jääb aga raskete võitlusrelvade ning lahingmasinate ülesandeks, kusjuures viimaseid aitavad vajaduse korral ka lennukite eskadrillid.

Säärane on sõja ilme tänapäeval. Kuid nagu kõigil ajal, nii otsustab võidu ka tänapäeval õige juhtimine ning üksikisiku lahinguline ettevalmistus ning isiklik tublidus.

Inglise tankivastane raskekuulipilduja manöövrates Salisbury juures.

G-TORBIK KODANIKELE

Cand. chem. D. BUXHOEVEDEN

Kodanike varustamise küsimus otstarbekohaste g-torbikutega omandab ka meil tõusva tähtsuse, sest nõue tema järgi kasvab. Paljudes riikides, iseäranis nendes, kus on maailmasõja ajast olemas suuremad kogemused g-torbikute valmistamises ja sellest ajast peale juba on vastavaid tööstusi, on küsimus juba ammu lahendatud ja g-torbikute tööstused valmistavad neid ja lasevad vabale müügile. On veel tekkinud eriala valmistada g-torbikuid eriotstarveteks, ja nimelt tööliste kaitseks üksikutes keemilistes tööstustes. Iseäranis on selles küsimuses jõudnud edasi Saksamaa, kus on tööstuste jaoks nähtud ette mitmesuguseid g-torbikute kurni, iga liik eriotstarbega. Kuid viimased on eritähendusega ja seepärast ei kuulu selle artikli raamidesse, sest suuremat osa neist ei saa ette näha kaitsevahendina sg-de eest. Sõjaaegsete g-torbikute suhtes on tööstuste g-torbikuil see tähendus, et näokate vastab täieliselt ka sõjaaegseile g-torbikuile, on vaja ainult asetada g-kurnad.

Igal pool maailmas näeme, et tehakse väga suurt vahet g-torbikute, mis on ette nähtud sõjaväele, ja nende vahel, mis on ette nähtud rahulike elanike kaitseks. Kuid rahulikud elanikud tuleb jaotada ka veel kahte liiki ja nimelt passiivseiks, kes üldse ei võta osa passiivse õhukaitse organiseerimisest tagalas, ja aktiivseiks, kes kuuluvad degaseerimise ja abiandmise salkadesse ja kes seesuguste ülesannete täitmisel võivad sattuda olukorda, mis nõuab kauemaajalist viibimist gaasitatud maastikul.

Passiivsete elanike kaitseks oleksid siis vajalised kõige lihtsamad ja seetõttu ka kõige odavamad g-torbikud, iseäranis siis, kui linnades on igal pool olemas g-kindlad varjendid, avalikud, mis on ette nähtud tänavail olijaile lennukite pealetungi momendil linnale, ja majavarjendid, mis on ette nähtud ainult selle maja elanikele. Kui õhukaitse organisatsioon on juba jõudnud nii kaugele, et linna kohal on küllaldaselt g-kindlad varjendeid, siis võiks küll ette näha rahulike elanike jaoks väga lihtsad g-torbikud, millede kaitseaeg võib olla väga lühike. Tuleb oletada, et passiivsel elanikul tuleb üldse väga harva ette, et ta satub sg-desse, sest niipea kui antakse õhualarm, võib passiivne elanik kohe minna g-varjendisse. Harilikult ta pääseb ka sinna enne kui lennukid on pommitamisega teinud alguse. Parem olekski, kui kõik passiivsed elanikud kaoksid tänavalt ega tolgendaks asjata ringi, asetades ennast ohtu ja segades ning tülitades neid, kes teostavad passiivset õhukaitset.

Vaadeldes g-torbikuid, mis on valmistatud teistes riikides rahulike elanike kaitseks, paistab meile kohe silma, et need on palju lihtsamad selle riigi sõjaväe omadest. Praegu pöördakse sõjaväe g-torbikute valmistamisel suur tähelepanu suitsukurna osale, mis peab absorbeerima kõiki mürgtolme ja udusid, mis saadakse arseeniühendustest, nagu adamsiidist ja klarkist I jne. G-torbiku kurn, mis ühe liigi sg-de eest ei suuda kaitsta, lahingtorbikuiks ei kõlba, sest selle ühe sg-i tarvitamisel lahingväljal muudetakse g-torbik tähtsusetuks.

Õpilaste võimlemisharjutusi gaasimaskides Berliini lähedal, Oranienburis, gaasikaitsekooli õues. Ettevalmistatava päästemeeskonna õpetamine (siinesineval juhtumil reeglipärase sisse- ja väljahingamise harjutused) sünnib kogunud gaasikaitsejuhatajate juhatusel

Arseeniühenduste ärritav mõju on aga väga tugev ja selle tõttu nad suudavad ka väga väikeses koonduses teha lahingus sõjaväe lühikese aja jooksul täitsa võimetuks. See olukord põhjustab praegu seda suurt tähelepanu suitsukurnade valmistamisele lahingtorbikuile.

Kuidas nüüd on lugu g-torbikutega rahulikele elanikele tagala asulais? Mispärast loobutakse igal pool neile ette nähtud g-torbikute suitsukurnast?

Meil tuleb teha vahet g-ohus, mis valitseb lahinguväljal ja tagalas. On tuntud pikk rida mitmesuguseid sg-e, mis oma omadustes, füsioloogilistes, keemilistes ja füüsilistes, üksteisest väga erinevad. Lahinguväljal on nad kõik tarvitataavad, seda näitavad meile maailmasõja kogemused, kuid küsitav on, kas maksab neid kõiki tarvitada ka tagala või linnade gaasitamiseks. Minnes välja sg-de omadustest näeme, et sg-e tuleb tarvitada alati kindla kava kohaselt, mis on iseäranis tähtis lahinguväljal. Ka kõige paremas ja moodsamas g-torbikus kaotab sõjaväelane osa oma teguvõimest, ja saates oma sõjaväge lahingusse püütakse alati teemas hoida alal täielist teguvõimet, seepärast tuleb hoiduda niisuguse olukorra loomise eest, mis asetab oma väed raskustesse, mis nõrgendab nende võimet. Kui sõjavägi on varustatud g-torbikutega, mis üht sg-i hästi ei adsorbeer, siis on kindlasti oodata, et vastane seda kasutab ja just seda sg-i tarvitab kõige rohkem. Iseäranis tuleb tarvitada lahinguis väga ettevaatlikult üperiiti, et mitte oma väed ei satuks sellega gaasitatud maastikule. Nii on siis oodata tulevikus üperiidi tarvitamist lahinguis ainult erijuhtumel ja rohkem oma vägede kaitseks ja üksikute maa-alade neutraliseerimiseks, et pealetungimisel mitte asetada oma vägesid raskustesse, kuna mürgtolmade ja udude tarvitamist teostatakse nähtavasti suurel määral, ise-

Kriminaalametnik politseikoeraga gaasimaskides kujuteldud õhugaasirünnaku ajal Praha tänavail

Autojuhi õpetamine gaasimaski käsitamises Põhja-Ameerika Ühendriikides

äraniis siis, kui oma väe g-torbikud kindlustavad kindla kaitse nende sg-de eest.

Tagala vastu aga on oodata vastupidist. Lennuk, mis tarvitab tagala vastu sg-e, asub kogu aeg välispool gaasitatud piirkonda ja tal pole karta, et ta ise satub tema poolt gaasitatud maa-alale. Seepärast on oodata, et lennukid tagala gaasitamiseks alati tarvitaavad püsivaid sg-e ja mitte mürgtolme ja udusid, mis kauemat aega maastikul ei püsi, vaid nende iseloomu tõttu tuulest ruttu laiali viiakse. Nad esinevad õhus tolmu- või udupilvena ja niisugusena nad liiguvad tuule suunas ja tuule kiirusega üle maa. Umbes samasugune lugu on ka teiste vähepüsivate sg-dega, nagu fosgeen, difosgeen j. t. Püsiv sg-s, nagu üperiit, mürgitab aga maa-alal kauemaks ajaks, 1—14 päevani, kui ei suudeta teda kiiremini hävitada. Olgugi et üperiit oma iseloomult on üks kardetavamaist sg-dest, siiski ta hõlpsasti adsorbeerub aktiveeritud söe kihis g-kurnas. Seepärast peaks passiivse kodaniku g-torbik olema varustatud kurnaga, mis hästi kaitseks üperiidi vastu. Siinjuures ei olegi vaja, et g-kurna kaitseaeg oleks suur, sest nii-kui-nii nad ei saagi g-kindla ülikonnata viibida kauemat aega söövgaasiga gaasitatud maa-alal. Passiivse kodaniku suhtes tuleb aga oletada, et ta korraliku passiivse õhukaitse juures ei satugi kauemaks ajaks üperiidi aurudesse, nii et passiivne kodanik võib julgesti loobuda g-kindlast ülikonnast. G-torbik aga peab talle võimaldama läbistada üperiidi-aurudega gaasitatud õhkkonda, et pääseda kuhugi g-varjendisse.

Teine lugu on nende kodanikega, kes aktiivselt võtavad osa passiivse õhukaitse korraldustest. Nende jaoks ettenähtud g-kurnad peavad olema suurema kaitsevõimega, sest siin tuleb oletada, et neil tuleb vahest

Rahulike elanike õpetamine gaasimaskide käsitamises Berliinis

tegutseda mitu tundi järgimööda gaasitatud maa-alal ja vahest ka mitu korda ühe päeva jooksul. Pealeselle on selge, et neid tuleb varustada ka g-kindlate riietega. Nagu kurnaga, nõnda on asi ka g-torbiku näokattega. G-torbiku näokate peab olema õhukindlast materjaalist, ta peab isoleerima mürgitatud atmosfäärist need orgaanid, milledele sg-id mõjuvad. Sg-de mõju on aga alati kõige teravam hingamisorganidele ja silmadele ja kõik praegu olevate g-torbikute näokatted kaitsevad neid orgaane. Kuid õhukindlaid materjaale on olemas mitmesuguseid, ühed on õhukindlad pikema aja jooksul, teised ainult lühemat aega. Esimene materjaal on aga teisest alati märksa kallim. Passiivse kodaniku g-torbiku juures tuleks välja minna ta hinnast, et sellega võimaldada rahvale omandada odava hinna eest oma kulul g-torbiku'd. Nii siis võiks rahulike elanike g-torbikute näokatte materjaaliks ette näha vähem kindla, selle eest aga odavama materjaali. Sõjaväe g-torbikute näokatted valmistatakse praegu kas paksust kummist või mitmekordsest kummeeritud

Soome kodaniku g-torbik

riidest. Niisugune materjaal aga tõstab näokatte hinda ja teeb kogu g-torbiku niivõrd kalliks, et kehvem kodanik küll ei suudaks teda omandada oma kulul. G-torbikute näokatted passiivsele kodanikkonnale võiks valmistada õhemast kummeeritud riidest, hästi õlitatud riidest või ka impregneeritud nahast.

Sõjaväe g-torbikud on kõik varustatud hingamise kergendamiseks sisse- ja väljahingamisventiiliga. G-torbikud, mis on ette nähtud degaseerimise ja abiandmise meeskonnale, peaksid samuti olema varustatud vastavate ventiilidega, sest nendel meeskondadel tuleb töötada väga raskes olukorras. Passiivsele kodanikule ettenähtud g-torbik aga võib olla ventiilideta. Aktiivse kodaniku varustamiseks ettenähtud g-torbikute kurnad oleks soovitatav igaks juhtumiks varustada suitsukurnaga. Kui vastane seda teab, et abiandmise meeskonnad on varustatud suitsukurnata g-torbikutega, siis võib olukord meelitada vastase lennukeid tarvitama

Päästeharjutused ühe gaasitatud maja vahelkäigus; „gaasitatu“ on umbes kahe tsentneri raskuse nukk

ühes söövgaasiga mürksuitle ja udusid, et sel teel takistada degaseerimis- ja abiandmistööid.

Välja müügile lasta passiivsele kodanikule väga odavaid g-torbikuid, mille näokatte materjaal oleks odav ja torbik varustatud väikese g-kurna karbiga, mil puudub suitsu-udukurna osa ja ventiil. Selle g-torbiku alalhoidmiseks ja kandmiseks tuleks veel ette näha toos samuti odavast materjaalist, mis g-torbiku hinda tunduvalt ei tõstaks. Meil on viimasel ajal õhukaitse korraldamine võtnud rohkem hoogu ja g-kaitse suhtes on V. R. valitsuse poolt juba tehtud esimesed korraldused, nagu g-varjendite ehitamine linna majades. Rahvas ise on samuti juba rohkem huvitatud sellest küsimusest ja ootab odavate g-torbikute vabamüüki. Oleks aeg, et see teostataks, nagu see teistes riikides on juba kauemat aega käimas. Raskus seisab meil praegu peaaegaliselt selles, missugune asutus või organisatsioon seda teostab. Selge on, et peab olema raha g-torbikute tellimiseks. Olgugi et Tallinnas ja ka teistes linnades on mitu korda juba tehtud korjandusi g-kaitse korraldamiseks, on tänini sissetulnud summad alati veel kasutatud ära muuks otstarbeks ja mitte g-torbikute tellimiseks. Tuleks aga mõelda ka selle peale.

RATSAKAITSELIITLASED RÄNNAKUPIILKONNA TEENISTUSEL

1. Rännakupiilkondade iseloomustus ja ülesanne.

Rännakupiilkonnad on lahingurännakul rännaku-kolonnist kõige kaugemaleulatuvad osad, mis julgestavad kolonni vastase suunast.

Nad saadetakse välja rännakupatrullidest või otseste rännakuüksusest. Näit. eskadron julgestab end rännakul ainult rännakueelpiilkonnaga ja külgedelt piiluritega, arvatud välja erijuhtumid; rühm julgestab end isegi ainult piilureiga.

Rännakupiilkond julgestab ainult üksust, ta ei ole juhi ega ka iseenese julgestuseks. Ülesannete erinevuse poolest tuleb siin eraldada luurepiilkonda rännakupiilkonnast. Piilkond, mis luure ülesandega rännakuüksusest saadetud välja kaugele ette, julgestab juhti (pealikut), mitte aga üksuse kolonni ennast.

Nende mõistete eraldamiseks tuleb pöörduda erilist tähelepanu. Kuigi rännakupiilkonnad sageli ka ise otsivad ja provotseerivad kokkupõrkeid vastasega, et seeläbi näha kaugemale ja luurata paremini, pole siiski nende ülesanne vastase otsimine.

2. Liigitus.

Rännakupiilkonnad jagunevad: eelpiilkondadeks, külppiilkondadeks ja järelpiilkondadeks.

Oma ülesannete täitmise viisides on kaks põhialust, mille teenistus tunduvalt erineb üksteisest:

1. eelpiilkond pealetungirännakul, ja
2. järelpiilkond taandumisrännakul.

Külppiilkonnad pealetungi- ja taandumisrännakul täidavad eel- ja järelpiilkonnale omast teenistust, va-

Joon. 1. Rännakukülppiilkond liigub rööbiti rännakupatrulliga.

hega, et nende peatähelepanu on juhitud üksuse välistele külgedele.

Joon. 2. Kolonni julgestuseks küljelt erilisele tähtsale kohale (sild, kitsus) üksuse pealik saadab välja rännakukülppiilkonna, kes kohale jääb kuni kolonni möödumiseni.

Pealeselle tuleb eraldada veel eel- ja järelpiilkonna isesugust teenistuse juhust:

1. eelpiilkond taandumisrännakul ja
2. järelpiilkond pealetungirännakul.

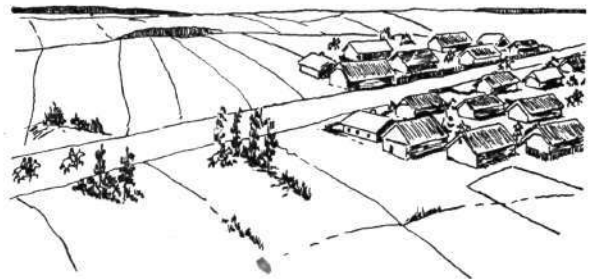
3. Käsk rännakupiilkonna pealikule peab sisaldama:

1. teateid vastasest,
2. teateid oma vägedest,
3. rännakutee (marssruut),
4. rännaku eesmärgi ja ülesande,
5. kolonni liikumise kiiruse, ja
6. jooned, millele üksus peab jõudma välja (neid võib määrata ka kellaaja järgi).

Märkus: Piilkond liigub vastavalt kolonni liikumise kiirusele. Ka siis, kui vastane on lähedal, peab piilkond oma edasijõudmise kiiruse reguleerima nii, et ta suudaks täita ülesande ja ei annaks põhjust kolonni liikumise aeglustamiseks.

4. Jõud.

Rännakupiilkonna suurus oleneb teda väljasaatva üksuse suuruselt ja maastiku iseloomust.

Joon. 3. Teeäärse väikese asula läbistamisel rännakueelpiilkonna piilurid liiguvad mööda teed, vaadates läbi maju mõlemal pool teed.

Piilkonna suurus on normaalselt 6—8 meest kuni jagu. Eriti raskel maastikul või suuremate asulate läbistamiseks pealik kutsub järeletulevast osast mehi juure, paisates neid paremaks vaatluseks ahelikku.

Kaugemate esemete läbivaatamiseks saadetakse välja eripiilkonnad.

5. Piilkonna kaugus üksusest.

Kaugus rännakupiilkonna ja tema väljasaatnud üksuse vahel on sellane, et viimast hoida vastase mõjuva püssi- ja k.-klp. tule eest, s. o. 500—700 m, olene- des maastikust ja olukorrast; öösel 200—300 m.

6. Liikumise viis.

Piilkond liigub kiirete hüpetega ühest vaatluspunktist teise; lahtised maa-alad läbistab galopis.

Liikumise kiirus oleneb:

1. rännaküksuse liikumise kiirusest, ja
2. julgestusülesande läbiviimise raskusest.

Hüppe pikkus oleneb maastikust. Lahtisel maastikul on hüpped pikemad ja kiiremad kui kinnisel maastikul.

A. EELPIILKOND.

(Pealetungirännakul.)

1. Ülesanne.

Eelpiilkonna ülesandeks pealetungirännakul on — liikuda kolonni teed mööda, julgestada üksust vaatluse toimetamisega ja hoida ära viimast vastase ootamata kallaletungi eest.

Eelpiilkond ei tohi antud teest minna kõrvale. Eelpiilkond vaatleb ainult tee ja lähema maastiku mõlemal pool teed 300—400 m. ulatuses.

Lahingusse astumine pole eelpiilkonna ülesandeks.

2. Juhtimine.

Eelpiilkonda juhib ohvitser — rännaku eelpatrulli pealik (rühmapealik), kuna eelpiilkonna pealik — all-ohvitser (jaopealik) — on ta asetäitjaks ja tehniliste korralduste täideviijaks. Selle allohvitseri kohuseks on:

1. määrata ja saata välja piilurid;
2. organiseerida ja viia läbi hüpped;
3. olla ohvitseri asetäitjaks, kui ohvitser ajutiselt läheb kas järeletuleva rännakupatrulli (üksuse) juure korralduste tegemiseks või paremaks vaatluseks teest kõrvale, soodsale vaatluspunktile.

Ohvitseri liikumisel eelpiilkonna juures on suur paremus: ta võib näha oma silmaga maastikku ja olukorda kaugemale ette, sellega võites aega tabavama otsuse tegemiseks ja tegutsemiseks.

Järgneva üksuse järele jõudes saab ohvitser kiire-remalt ja otstarbekamalt tegutseda kui siis, kui ta oleks liikunud selle üksuse juures.

3. Ülesande täitmine.

Eelpiilkond saadab ette ja külgedele piilureid, kes peavad silmsidet eneste ja eelpiilkonna südamiku

vahel. Liikudes nad vaatlevad ja teatavad suusõnal või leppemärkide abil kõigest, mis võiks olla ohuks üksusele.

Joon. 4.

Piilurid liiguvad nii, et neil omavahel ja rännakueelpiilkonnaga on alatine silmside.

On kasulik, kui piilkonna pealik määrab erivaatl- jaid, kes jälgivad, kas ühe- või mõlemapoolseid kül- piilureid, ja ise tingimata jälgib eelpiilureid. See moo- dus soodustab edukust lähenemisel vastasele kaetud maastikul.

Joon. 5.

Parempoolsed külgiilurid vajavad eri- vaatlejat, kes nende tegevust jälgiks.

On tähtis, et külgiilurid või ahelikupaisatud rat- sanikud (tiivapealsed) liiguksid eelpool eelpiiluri joont, mis võimaldab parema julgestuse, eriti orgude, asulate ja teiste varjete läbivaatamisel.

Joon. 6.

Vasakpoolsed külgiilurid on ette jõud- nud, parempoolsed külgiilurid, kes pai- gal vaatlesid teiste hüppe sooritamise ajal, teevad nüüd hüppe järele eelpiilu- rite joonele.

4. Kõrvalülesanne.

Peale julgestuse eelpiilkond kõrvaldab ka takistusi, mis kolonni (üksuse) liikumist aeglustavad.

Matkarännakul ongi viimane ta peäülesanne.

5. Teatamine.

Piilurid teatavad leppemärkidega või suusõnal. Kui

Joon. 7. Tähtsa teatise korral üks piilur sõidab rännakueelpiilkonna pealiku juure isiklikult teatama.

varitsevast hädaohust piilureil pole enam teatamiseks muud võimalust, nad läsevad paugu. Selleks üks piilur hoiab laskevalmis püssi reiel, teine mõõga leppemärkide andmiseks.

Joon. 8. Eelpiilurid liiguvad olles valmis leppemärke andma.

Piilkonna pealik peab piilureilt saadud teated isiklikult kontrollima. Ei jatku selleks aega, siis ta teatab edasi, märkides ära, mis ta ise ja mida piilurid on näinud. Kui piilkonna pealikul ei jatku aega kirjaliku teatise kirjutamiseks, ta teatab suusõnal isiklikult või teateratsaniku abil.

Kiire hädaohu korral, näiteks vastase soomusauto lähenemisel, ta annab niisuguse leppemärgi, mis tervele kolonnile on nähtav (raketid), et vältida ootamatusi.

6. Luure teostamine.

Asulate ja kaetud alade läbi vaatamisel külgiilurid liiguvad külgede kaudu eespool eelpiilureid, ja kui seal vaatlus on tehtud, eelpiilurid hüppavad kiiresti ette, jättes üksikasjalise vaatluse eelpiilkonna südami-

kule. Kohalikest elanikest on kasulik kaasa võtta pantvange-teejuhte.

Pärast asulate läbimist tuleb alati sulgeda väljapääs nendest, et mitte anda võimalust kohalikest elanikest kellelgi lahkuda ja üksikuil peidetud vastase sõidureil joosta ära.

Kitsusi piilkond luurab samuti nagu asulaid, s. t. külgiilurid püüavad vaadelda tiivadelt ja ülalt keskele (orgu, kuristikku jne.). Siis eelpiilurid, liikudes teed mööda, tagavad kitsusest väljapääsu. Orust läbimise tagamiseks piilkonna pealik saadab ette ainult eelpiilurid, ise ta organiseerib nende julgestust.

Joon. 9. Oru läbistamiseks eelpiilkonna pealik saadab 3 eelpiilurit, kellest 2 liiguvad oru külgedel, kolmas vaatleb orgu seestpoolt ja hiljem hüppab kaaslastele järele.

Ohu korral katta tulega piilurite tagasitulek. Selleks on kohane tuua järele k.-klp. järgnevast üksusest, sest reeglina eelpiilkonda määratakse laskurjagu, kes saab kiiremini ja kergemini ootamatul kokkupõrkel vastasega paiskuda laiali, luurata ning kanda vähemaid kaotusi kui k.-klp. jagu.

Tihedas metsas sünnib sidemepidamine piiluritega sihtide kaudu, või rööbiti või põiki teid.

Kõrgekasvulise metsa läbimine sünnib, olenedes olukorrast, kas ahelikus või üksikute ratsanike väljasaatmisega, kes täiendavad mööda teid liikuvate piilurite vaatlust.

Eelpiilkond ei lase endast mööduda tundmatuil erisikuil, kaitselihtlasil ega kaitsevaelasil. Juhtumil, kui on antud erikäsk, nõuab neilt isikut tõendava dokumendi ettenäitamist. Kui vastavat käsku pole antud, ta kirjutab üles nimed ja andmed. Ülekuulamiseks ja läbiotsimiseks ta talitab järgmiselt:

- kinnipeetu saata järeletulevasse üksusse või
- jätta kinnipeetu juure valve ja oodata järeletuleva üksuse kohalejõudmist.

Äärmise kahtluse või erilise tähtsuse korral võib kinnipeetuid areteerida, millest tuleb aga viibimata teatada kõrgemale pealikule (näit. eskadroni pealikule).

7. Side eelpiilkonna ja järeletuleva üksuse vahel.

Sidemepidamiseks järeletuleva üksusega tuleb piilkonnale anda ligi 2—3 sidepiilurit, kellest üks (allohvitser) on vanemaks, kes vastutab katkestamatu sideme pidamise eest.

Sidemepidamise hõlbustamiseks eelpiilkonna pealiku asetäitja võib ka järgnevast üksusest, rännakupatrullist, saata välja ühe või rohkem ratsanikke samaks ülesandeks.

Sidepiilurid peavad sidet samade leppemärkidega nagu piiluridki; nende leppemärgid ei või olla erinevad.

Vähimagi sideme katkemise korral järgneva üksusega sidepiilurite vanem (allohvitser) teatab sellest kohe piilkonna pealikule ja püüab selle kiiresti seada jalule. Tingimata peab see loodama hüppejoonele jõudmisel.

Öisele sidemepidamisele tuleb kinkida eriline tähelepanu. Kinnisel maastikul, teede lahkmeile jne. tuleb panna välja vähemalt üks ratsanik, kes näitab järeltulevaile teed.

Joon. 10. Teelahkmele väljapandud ratsanik juhatab teed.

8. Tegevus kokkupõrkel vastasega.

Eelpiilkond, kui niisugune, ei pea lahingut ega jälitavastast. Eriti tuleb seda panna tähele siis, kui vastane ei tegutse kolonni liikumise teel, vaid teest kõrval. Kokkupõrkel vastase nõrga osaga ta lööb endale tee läbi; vastase suurema osaga kontakti sattudes jätkab vaatluse toimetamist vastase tegevuse selgitamiseks, jättes tagasilöömise järeltulevaile osadele.

Vajaduse korral eelpiilkonna pealik-ohvitser (rännakupatrulli või rühmapealik) saab vastast jälitama või temaga kontakti alal hoidma piilkonnad oma rühma või üksuse koosseisust. Viimase võimaluse korral eelpiilkonnal on luba taanduda, kusjuures ta peab arvestama seda, et ta oma taandumisega ei takistaks järeltuleva üksuse ülesande täitmist, pidades meeles, et tema peaülesanne on julgestus. Taandumine sünnib kas ühelt või mõlemalt tiivalt.

Vastase soomusautosid kohates ta teatab sellest viibimata järeltulevale üksusele ja paiskub laiali, enne aga asetab teele kiiresti nende tõkestamiseks kõiksuguseid tõkkeid, nagu vankreid, kive, palke jne., et takistada vastase soomusautode vastusõitu järgnevale kolonnile.

9. Koostöö soomusautodega.

Soomusautod tegutsevad eelpiilkonna ees. Nad liiguvad rännaku kolonni teel hüpetena niisuguses jär-

gustuses, et võivad üksteist toetada. Lahtisel maastikul piilurid toimetavad vaatlust mõlemal pool teed. Kinnisel maastikul nad sõidavad esimese auto ette, kuid juhtumil, kui soomusauto neist möödub, vaatlevad varjeid ja teid, mis on liikumise kõrval.

Soomusautode lähenemisel mõnele varjele (asula, mets jne.) esimene soomusauto hüppab ette varjendi juure, olles iga silmapilk valmis tulistamiseks. Samal ajal külgiilurid vaatlevad varjendit külgedelt. Kui soomusautole tuld ei avata, külgiilurid liiguvad edasi ja eelpiilurid sõidavad sisemusse; kui ohtu pole, järgnevad neile ka soomusautod.

Põhimõtteliselt piilurite poolt esemeid läbi vaatamata soomusautod sisemusse ei sõida lõksulangemise kartusel.

Vastase nõrkade osadega kokkupuutumisel soomusautod löövad läbi ja valmistavad teed eelpiilkonnale.

Kui vastane on niivõrd tugev, et teda kolonni liikumise teelt ei saa ära paisata, siis soomusautod jätkavad luuret ega lase vastast liikuda edasi.

Soomusautod vastase soomusautodega kohates löövad nad teelt.

10. Eelpiilkonna tegevus üksuse peatusel.

Rännaku sihtkohale väljajõudmisel või peatusel puhkuseks eelpiilkond moodustab julgestuse liikumise tee suunas ja ta teenistus sarnaneb siis eelposti teenis-

Joon. 11. Nii toimetab rännakueelpiilkond peatusel julgestust ratsavahipostidega.

Joon. 12. Vaenlase ilmumisel üks vaatlejaist sõidab eelpiilkonna pealikule teatist viima.

tusele puhkekaitsele. Selleks ta liigub ettepoole soodsale vaatluspunktile, kus toimetab julgestust kuni ärakutsutamiseni. Vähesse meeste arvu tõttu toimetab julgestust ratsavahipostidega.

B. JÄRELPIILKOND. (Taandumisrännakul.)

1. Järempiilkonna iseloomustus ja ülesanne.

Järempiilkond on taandumisrännakul tahapoole ulatuvaim osa, mis julgestab üksust taandumistee suunas — seljatagant.

Ta saadetakse välja rännaku järempatrullist, väikese üksuse korral aga vahetult üksusest.

Kolonna liikumisteelt kõrvaleminek on järempiilkonnal keeldud.

Järempiilkonna koosseisu taandumisrännakul valitakse moraalselt kindlaid, tugevaid ja vähem-väsinud sõdureid. Järempiilkond peab olema ka tugevam kui eelmpiilkond — soovitatav k.-klp. jagu.

2. Juhtimine.

Taandumisrännakul järempiilkonna pealikuks reeglina on allohvitser, kuna ohvitseril — rännaku järempatrulli pealikul — on tähtsamaid ülesandeid, nagu:

1. vastupanupunktide organiseerimine vastase kindluseks.

2. purustustööde organiseerimine ja läbiviimine vastase liikumise takistamiseks.

Neil põhjusil ta liigub ees — rännakupatrulli või üksuse juures.

3. Ülesande täitmine ja selle viisid.

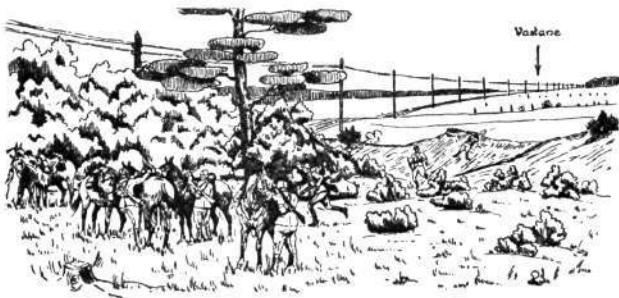
Piilkond taandub ühest vaatluspunktile teise hüpetena. Hüppe algus on järgnevalt:

1. vastase surve, 2. teate saamisest oma üksuse kaitseleasumise kohta või

3. kellaajast, mis määratud vastasest lahtikiskumiseks.

Järempiilkonna pealik peab pidama silmas, et ta ei tohi mitte liig vara või hilja taanduda, sest

— varajase taandumise korral vastane võib sat-

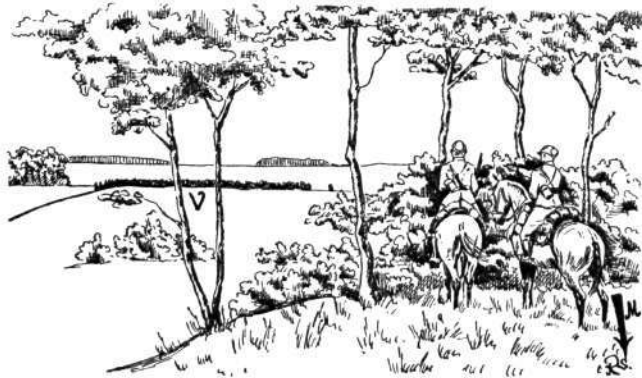

Joon. 13. Rännakujärempiilkonna meeskond taandub kindlas järjekorras; esiteks kerge kuulipilduja, siis laskurid ühe või paari mehe kaupa, — et korralikult sadulasse — ja järgmisele hüppepunktile hüpata saaksid.

tuda kolonnile liig lähedale ja järempiilkond ei julgestaks enam kolonni;

— hilise taandumise korral piilkond jääks kolonni maha, mis võimaldaks vastasel järempiilkonna hävitamist, või tungimist piilkonna ja kolonna vahele.

Piilurid liiguvad nii, et katta tiibu, s. t. külgiilurid teevad hüppeid varem kui järempiilur, seega julgestades üksuse tiibu.

Joon. 14. Rännakujärempiilkonna piilurid jälgivad hoollega vastase katset haarata meie taanduvat üksust küljelt ümberminekuga. V. — vastane. M. — meie üksuse taandumissuund.

Üksikute piilurite väljasaatmine ja paukude laskmine lähenevale vastasele on soovitatav. Kuigi paugud pole viimasele ohtlikud, nad siiski peatavad vastast, jättes seega järempatrulli pealikule rohkem aega ja võimalust järempiilkonna asukoha kindlakstegemiseks ja ta liikumiskiiruse teadmiseks.

4. Eriülesanne.

Järempiilkonnale tehakse sageli ülesandeks takistada vastase liikumist tehniliselt — sildade lõhkumisega, barrikaadide ehitamisega, raudtee seadeldiste lõhkumisega jne. Säärasel juhtumil peab järempiilkonnale andma ligi pioneere, kes selle ülesande viivad läbi; järempiilkond on siis pioneeridele katteks.

Joon. 15. Rännakujärempiilkond katab rännakupatrulli või üksuse taandumist ja võimaldab pioneeridel silla õhkulaskmise tööd lõpule viia.

Ülesande täitmisel peab olema selge vahe, mis tuleb teha järempiilkonnale, ja mis neile ligiantud pioneeridel. Siinjuures tuleb arvestada seda, et lahingu löö-

miseks on järelpiilkond nõrk, ja et purustamiseplahvatuse ebaõnnestumisel ta suudab panna toime vaid mõne kergema, väiksema löhkumise.

5. Koostöö soomusautodega.

Soomusauto tulejõud, kiirus ja vabadus liikumisel vastase tule all teevad temast tähtsa teguri koostötamiseks järelpiilkonnaga ja järelepatrulliga.

Soomusautod tegutsevad järelpiilkonna järel hüpetena ja takistavad vastase edasiliikumist, sulgedes sellele teed; tungides vastase rindesse tekitavad oma tulega vastasele suuri kaotusi. Löövad osad teelt maha ja laiali, aeglustades seega nende järeletulekut.

Soomusautod suurendavad järelpiilkonna vastu-panu ja võimaldavad järelpiilkonna osadele end alati kiskuda lahti vastasest.

Järelepiilkond omakord valvab, et vastane ei veeretaks soomusautodele teele ette takistusi ja et viimased ei saaks langeda lõksu.

D. EELPIILKOND TAANDUMISRÄNNAKUL.

Selle piilkonna ülesandeks on:

1. toimetada tee luuret,
2. kõrvaldada teelt takistusi, ja
3. teatada neist.

Kõvendatud eskadroni liikumise kord pealetungi rännakul.

Joon. 16.

1. Rännakueelpiilkonna eelpiilurid. 2. Rännakueelpiilkonna külgiilurid. 3. Rännakueelpiilkond. 4. Sideratsanikud rännakueelpiilkonna ja rännakueelpatrulli vahel. 5. Pioneerid, kes ligiantud rännakueelpiilkonnale parandavad silda. 6. Rännakueelpatrull. 7. Rännakueelpatrulli külgiilurid. 8. Sidepiilurid rännakueelpatrulli ja eskadroni vahel. 9. Eskadroni külgiilurid kolonni vahetuks julgestamiseks külgedelt. 10. Eskadroni kolonn, juureantud osad ja lahinguvoor. 11. Järelepiilkond ja selle järeleliikuvad piilurid

Takistuste kõrvaldamiseks eelpiilkonnale antakse juure pioneerosi, kes teevad ka vastavaid eeltöid lõhkumistööde läbiviimiseks jälitatava vastase takistamiseks. Kuid lõhkumist teostatakse alles pärast kolonni möödumist. Piilkonna juhiks on tavaliselt allohvitser.

E. JÄRELPIILKOND PEALLETUNGI-RÄNNAKUL.

Selle piilkonna ülesandeks on pidada korda kolonni seljataga.

Kui üksus on väike, väeosast kaugel (näit. luure-salk) ning täidab ühtlasi julgestuse või luure ülesannet, siis ka järelpiilkond täidab sama ülesannet, teutsedes sarnaselt järelpiilkonnale taandumisrännakul.

Rännakupiilkondade õpetamisest.

Väljaõpetamisel tuleb teha kindel vahe, kas rännakupiilkonna teenistuse õpetamise eesmärgiks on terve jao koosseisu või ainult kaadriüksuste pealikute väljaõpetamine.

Kui kõik malevlased on teinud läbi üksikõppuse: oskavad kasutada maastikku, teatada jne., siis tuleb liita need oskused ühiseks koostööks. Näiteks:

— rännakupiilkonna piilurite liikumisel juhime tähelepanu sellele, et siis, kui eelpiilurid peatuvad ja vaatlevad, külgiilurid teeksid hüppe, vahetades vaatluspunkte;

— kui piilur 1. liigub mäe peale, siis piilur 2. sõidaks ümber mäe selle jalalt ja piilur 3. jälgiks mõlema piiluri tegevust, olles valmis hoiatama piilur 1. juhtumil, kui piilur 2. annab märku vastase mäe taga olemisest. Kui piilur 1. ja 2. on jõudnud mäe taha, piilur 3. asub niisugusele kohale, kust on võimalik näha mõlemaid kaaslast ja samaaegselt ka rännakupiilkonna pealikut. See võimaldab viimasele teatada, kas liikumistee on vaba, või on takistused ees ja tuleb peatuda.

Tähtsamaks punktiks rännakupiilkonna õpetamisel on pealikute, eriti aga rännakupiilkonna pealikute, õpetamine, kes võivad olla üheaegselt ka rännakupatrulli või isegi suurema üksuse pealiku asetäitjaks.

Üldiselt iga jaopealik (allohvitser) peab oskama juhatada ja viia edasi rännakupiilkonda mitmesuguseis lahinguolukordades ning teha kiireid otsuseid.

Õpetamiseks valida tüübilisi teeme, mis vastaksid juhuseile, milliseisse rännakupiilkond tihti võib sattuda. Õppused viia läbi kindlas järjekorras, alates rännakupiilkonna liikumise tehnikast lahtisel maastikul ning

Kaitseliitlased!

PARIMAST PAREMAD ON
«TERVISE»
LIMONAADID

ERNE TÄN. 14. TELEF. 463-35
TALLINN

kordkorralt minnes üle kinnisemale maastikule. Viimasega seoses raskendada teenistust ka piilurite arvu suurendamisega rännakupiilkonnale järgnevalt üksusest, või vastupidi — õpetada külgiilureid lahtisel maastikul mitte välja saatma alatisealt, vaid ainult aegajalt üksikute esemete läbivaatamiseks.

Eriõppusi tuleb pidada kinnisel maastikul ja öösel, selleks valides vastavad teemad.

Kui eelmainitud õppuste järk on läbi, korraldada õppusi vastasega. Kahe teguri — maastiku ja vastase — kokkukombineerimine raskendab õppusi, millega saavutatakse ka lõplik väljaõppe tase rännakupiilkonna pealikute kui ka meeskonna väljaõppes.

Märkus: Näitlik praktiline õppetund piilureile ja piilkonnale on ilmunud „Kaitse Kodu“s“ nr. 10 1933. a.

«Savipillide» muusika

*noorte kotkaste uueks
tegevusalaks*

Pärnu noorkotkaste orkestri pillid

Seni noorkotkluse neli aastat on annud igaks aastaks juure uue harrastusala, kui vahest esimene organiseerimisaasta jätta kõrvale. Nii on noored kotkad ja ühtlasi ka kõik teised — kelleni ulatus vastav õhus — teinud kaasa mudellennukite ehitamise, milleks ka õhuasjanduse ühingud aitasid aktiivselt kaasa, kuna sellele järgneva tegevusalana hakati propageerima vibulaske sporti ja nüüd on viimasena orkestrite loomine noorte kotkaste peres hoos, võttes kasutamisele noortele vastavad sobivad pillid. Praeguste tulemuste järele võiks vahest küll kõige õnnestunumaks pidada viimast harrastusala, kuna lühikese ajaga on algeid orkestreiks levinud kaunis rohkesti ja mõnelgi pool võib juba märgata tagajärgi.

Võrreldes neid kolme harrastusala võime neid järjestada leviku poolest järgmiselt: orkestrid, mudellennukid, siis alles vibusport. Ometi võiks olukoid olla sootuks vastupidine: vibude valmistamine on ju igale maapoisile lihtne ja peaaegu mingit kulu nõudev. Mu-

dellennuk nõuab juba märksa suuremat kulu, nii rahalist kui ka oskuste alal, ja tulemused saavutatakse vaid äärmiselt täpse töö juures. Noorte kotkaste orkestrite asutamine aga on otseselt seotud kuludega, mis eelmiste alade vastu on märksa suuremad. Ja ometi on see levinum eelmisist.

Kas kirjutada seda eestlaste laulu- ja sellega seoses üldse muusikaarmastusele? Kas mõista seda nii, et noorte kotkaste juhtidest-õpetajaist on peaaegu igaüks võimeline seda ala poistega võtma läbi ilma eriliste raskusteta? Kuid olgu see nii või sootuks teisiti, ometi näib see ala noorkotkluses ja noorte peres üldse kujunevat harrastatuimaks. Nende ridade kirjutajal on võimalus olnud kuulda enam-vähem rahuldavaid, kindlasti aga praegu seltskonnale suurt huvi pakkuvaid ettekandeid peale Pärnu noorkotkaste ja kodutütarde orkestri, kust mõte välja läks, ka Haapsalu noorkotkaste peol, nii iseseisvalt kui ka muudesse ettekannetesse kombineerituna, siis Türi kodutütardelt, veel

mitmeilt rühmadelt — kui mitte orkestrilt, siis vähemalt kvarteti ulatuses, ja soolotekandeid ühelt või teiselt orkestri koosseisu kuulvalt uuel pillilt. Juba seegi, et noorte kotkaste peastaabi kaudu on talve jooksul ostetud üksustesse kaugelt üle 100 pilli, näitab huvi tekkimist, ja nendele sajale lisaks on läinud pillide valmistajalt mitte vähem arv noorte kotkaste ja kodutütarde üksustesse kasutamisele.

Kuigi noorte töös tuleb pidada väärtuslikemaks laulu kui kasvatusvahendit, kus ka sõnad melodია kõrval istutavad õilsaid tundeid noorte hingedesse, on pillimuusika siiski ka suu-

Pärnu noorte kotkaste maleva ja kodutütarde orkester. Keskel orkestrijuhht H. Meri

N. K. Pärnu maleva Lembitu-rühma okariinide kvartett.

N. K. Pärnu maleva V rühma klapp-pillide kvartett.

reks eduks kasvatusel alal. Eriti poiste juures annab end sageli tunda häälemurdest tingitud laulu kasutamise võimatus. Siin astub aga pillimuusika selleks vahelülks ja ei lase poistel jääda muusika tundmise alal sootuks vähikuks. Kui aga edaspidine hääle kujunemine soodsasti arenedes lubab asuda lauluharrastusele, siis on poistel selle lüli kaudu — noodi, takti tundmine ja ka kuulmise arenemine — palju hõlpsam asuda laulu juure.

Võiakse ju väita, et selleks pole vaja leiutada ja võtta tarvitusele sugugi nii omapäraseid pille, vaid seda oleks saavutatud ka tarvitusel olevate pillidega. Ei saa vaielda, et see on võimalik teatud pillide abil, kuid neid pille pole just palju levinud, ja iga pilli kasutamine pole noorele küllalt sobiv esimese muusikariistana. Esijoones just need pillid, millised enim mängimisele asumist vajavad mängijalt häälestamist, liiati veel need muusikariistad, mil saab mängida vaid muusikalise kuulmisega pillimees. Seega on meil levinud keelpillid ja viimaste hulgas ka viiul, see võluv ja armas mänguriist. Üksikult ehk pill laseb veel end kasutada, kuid rohkemate mänguriistade kokkumängimisele asumisel peab kas juht nägema ränka vaeva või jälle muusikud ise omama hea ja arenenud kuulmise ja palju vilumust. Noortel aga esijoones on palju kärstust ja vähe püsivust. Et jääda püsima muusika juures, on neil vaja reaalseid tulemusi juba väheste harjutustundide järele. Seetõttu tundus „uute“ pillide tarvitusele võtmine sobivaimana.

Missugused on siis need uued pillid? Uueks võiks neist pidada vaid üht — see on klapp-pill, mille arendamiseks muusikaõpetaja ja noortkõtkaste Pärnu orkestri juht Heinrich Meri on näinud vaeva. Ometi ei saa sellele pillile tema kalliduse tõttu ennustada nii suurt levikut kui okariinidele, missugused ongi noorte peres kujunenud peamiseks harrastuseks. Nendest igale poisile on ostujõu kohane normaalne okariin hinnaga üks kroon. Okariin haarab poolteist oktaavi (nagu klapp-pillgi) ja on seega kaunis rohkete muusikapalade mängimiseks küllaldane. Samas hinnas on pikkolo-okariin, kuid oma kileda häälega tuleb see kasutamisele esmajoones suuremate orkestrite koosseisus või jälle marssimise muusika pillina trummide saatel. Kvarteti moodustamiseks — ja see annab võimaluse juba väga huvitavaiks muusikaettekandeks — kuulub nor-

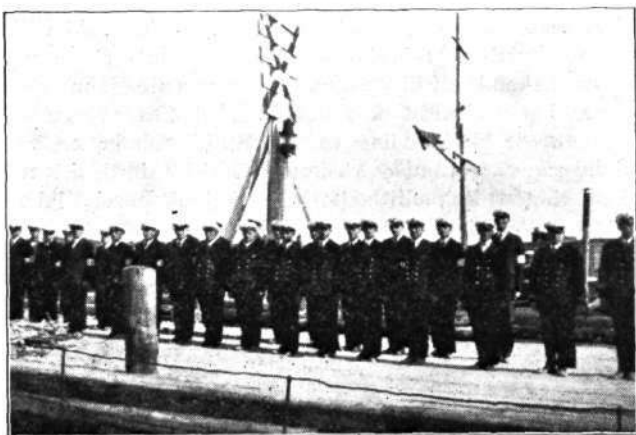
maal-, kaks „in F“ ja bass-okariin. Rahas näitab sellane komplekt — Kr. 1.—, Kr. 1.50 ja Kr. 3.—, summas seitse krooni. Seega neljale jagatuna igalt noorelt mängijalt alla kahe krooni. Kui aga rühm — kümme-kond poissi — muretsevad ühiselt, siis on summa sootuks väike. Ja mängida neil — selleks on vaja vaid õppida nooti tundma, ja tundi paar-kolm harjutada, et sõrmed omaksid veidi vilumust vastavaid augukeste avama-sulgema ning suu tarvilist õhukvantumit torusse puhuma. Häälestamist, kui niisugust, ei tule tarvis, küll aga veidi hoidmise oskust, sest see pill on libe nagu lutsukala, ja igal kukkumisel ei jää ta terveks.

Ka klapp-pillid on samas neljas variandis ja moodustavad ka omaette kvarteti. Kuid hinnalt on iga pill 8 kr., mis noorele muusikule osutub juba sageli üle jõu käivaks.

Nendele kahele pealiiki pillile kuuluvad juure ksülofonid — puupulgad vastaval alusel ja igaüks omaette häälestatud, ja saatepillid, umbes suupilli põhimõttel mängitavad. Ning lõppeks peab igas korralikus orkestris olema trumm — vähemas väike trumm ja suures orkestris ka suur trumm. Muidugi, mida suurem orkester, selleks on vaja ka suurema vilumusega orkestrijuhti: et oleks igal juhtumil lootuda edu ja arenemist. Viimast ei saa enamikus enam jätta noorte õlgadele, kuigi noored mõnel pool on suutnud senikaua omal jõul mõndki saata korda.

Muide, eelkirjeldatud orkester pole ainsam noortepärane, neile huvi pakkuv ja hõlpsasti noorte juures rakendatav. Alles märtsis oli pealinna seltskonnal võimalus kuulda lastekontserdil 21. linna algkooli orkestreid Riho Pätsi juhatusel. Nimelt esinesid viiespillide ja löökpillide orkestrid, ja koguni veel koos kooli laulukoorigagi. Ka need pillid väärivad tähelepanu, ainult et need senikaua välismaa kaubana on väga kallid, mille tõttu ka õpetajate Liidu laulukorralduse toimikonna algatusel peetud nõupidamisel arvamine näis kalduvat rohkem okariinide kasuks. Pealegi on viiespillid, eriti nende niiskuse vastuvõtlikkuse tõttu, tubaseks esinemiseks. Kuuldavasti aga saab suuremat osa neidki valmistada kodumaal, ja siis avaneks ehk võimalus neidki võtta kasutamisele ja võib-olla ühendada orkestrite koosseisu eelmistega, mis peaks looma enam võimalusi.

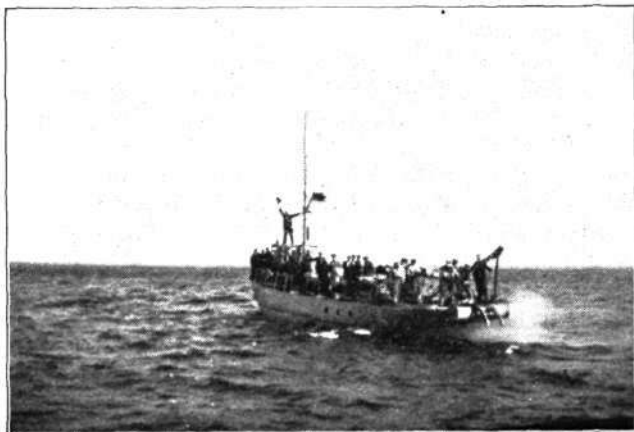
Merekaitseliitlased praktilistel ühisõppustel

K. I. Haapsalu luure divisjoni meeskond. 7. juunil 1934.

Käesoleva kuu jooksul teostatakse praktilisi ühisõppusi kaitseliidu mereüksuste Viru, Harju, Lääne, Pärnu, Pärnumaa ja Saaremaa malevais. Õppusi korraldatakse neis sadamais ja randades, kus kaitselaevastik oma õppe-eesmärgil peatub, sealjuures võimaldatakse mõningaist erialalist õppust, ka merekaitseliitlasil võtta osa kaitselaevadel. Õppuste üldjuhiks ja korraldajaks kaitseliidu malevais on k.-l. peastaabi poolt määratud kapten-leitnant R. Gildeman, õppusi laevadel juhivad laevade komanderid.

6. juunil s. a. korraldati esmakordselt säärased ühisõppused Paldiskis, kus suurim üksus on ette nähtud. Kuigi samal päeval Paldiski sadamas viibis üks kaubaaurik-avarist, kus paljud kodanikud tööd leidsid, oli siiski õppusil 50% ettenähtud koosseisust merekaitseliitlasi. Traalereil „Kalev“ ja „Olev“ toimusid õppused signaali, miinitraali ja mootori aladel. Õppuste otstarbel sõideti Pakri tuletorni lähedusse, kus

Semafori harjutusi Paldiskis.

siis merekaitseliitlased kaldapostiga pidasid signaal- ja semafori-sidet, iseseisvalt laeva juhtisid ja miini-traalidega töötasid. Ehkki merel oli suur lainetus ja tuul, olid õppuste tagajärjed kaunis rahuldavad.

7. juunil s. a. korraldati samasugused õppused Haapsalus kaitseliidu luure-traali divisjonile Haapsalu lahes. Siin võttis õppustest osa ligi 60% merekaitseliitlasi ja täies vormis, eesotsas divisjoni plk. Saarega. Õppusi jälgisid Lääne mlv. plk. major Soo ja mereüks. plk. Samon.

Üldiselt paistab silma, et õppustel tehakse tööd

K. I. Haapsalu divisjon signaalõppustel. 7. VI 1934.

suure huvi ja hoolega. Tormise ilmaga merel rappid märjalt ja õliste vaieritega ei ole kuigi suur lõbu harilikule kodanikule, kes seda pole sunnitud tegema, kuid siinkohal peab alla kriipsutama seda head tahet ja kohusetunnet, mille pärast töötatakse!

Mereüksuste meeskondades on ka reserv-mereväelasi — ohvitseri, allohvitseri ja madruseid. Neile kujunevad need õppused teatud määral kordamisõppusteks, sest aastaid reservis olles unub ja uueneb paljugi.

Järgmised õppused Lääne malevas korraldatakse Sõrul ja Virtsus, hiljem teistes malevates.

Teades, et töötame oma kodu kaitseks, ei ole meile miski raske!

R. G.

Kaitseliitlaste vormiriidega varustamise küsimus lahenes

Kaitseliidu ülema kauaaegseks suureks mureks oli meie kaitseliitlaste vormiriidega varustamise küsimus. Murti kaua pead, kuidas seda, üldises maastaabis, suurte kuludega seotud toimingut igakülgset rahuldavalt ja kaitseliitlaste pere jõu kohaselt läbi viia. Kaitseliidule riigi poolt antava rahalise toetuse abil osutus see täiesti võimatuks, sest seda summat jätkub napilt kõige vajalisemate kulude katteks — väljaõppe, relvastuse, laskemoona muretsemise ja uuendamise alal ja sadade teiste kaitseliidu elu-oluga seotud kulude katteks. Tuli otsida teisi teid. Need leidsid lõpuks. Kaitseliidu ülema juhatusel peeti „üks kõva nõu“, teiste hulgas ka Harju maleva staabi meestega, kes „eraelus“ kuuluvad tekstiiltööstusse. Selle nõupidamise tulemusena vabrikus tehti pikemaajalisi katseid igasuguste kiudainetega, et täita peaaegu võimatu ülesanne — leiutada tugev, nägus ja odav riie. Viimaks jõuti puuvillariide „K. L.“ juure, missugune ülesseatud nõuded odavuse ja tugevuse suhtes täidab täieliselt. Ta on ka nägus, kuid midugi kortsus veidi rohkem kui villane riie. See negatiivne nähtus aga kaob sellega, mida rohkem vormi kantakse. Seda tõendab selgelt üks proovimünder k.-v. õppeeskadronis, kus uue riidega tehti katseid ta kuluvuse kohta ratsasõidul.

Kreenholmi Puuvilla Manufaktuuri O.-Ü. ja Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabriku A.-S. valmistavad toorkangaid täpselt ühesugustel tehnilistel tingimustel, missugused Sindi Tekstiilvabrikute Ühisuse poolt värvitakse, appreteeritakse ja dekateeritakse. Ka „vorsitakse“ seda riidet, s. t. tehakse seespoolt veidi nagu karvaseks, mil on suur tähtsus soojuse suhtes. Ka ei löö sääraselt toodeldud riidel vihm nii ruttu läbi.

Eraturule, ka mitte oma poodidesse, missugused on koondatud a.-s. Kreenholmi ümber, vabrikud seda riidet müümiseks ei anna ega võigi anda, sest on loobunud kasudest selle riide valmistamisel, andes talle nimeks vormiriie „K. L.“, s. o. kaitseliidu vormiriie.

On selge, et on tegemist ülaltähendatud vabrikute erilise vastutulelikkusega kaitseliidule.

Valmistatud riideproovid kaitseliidu ülem kinnitas ja vabrikud asusid riide valmistamisele ning müüvad seda ainult kaitseliidule, hinnaga Kr. 1.45 meeter. Mundri peale (kuub ja püksid) kulub seda keskmiselt 5,5—5,75 meetrit ja voodriks pleekimata puuvillast riidet 3,5 meetrit Kr. —.46 meeter; seega saab iga kaitseliitlane endale väikeste kuludega meelepärase, nägusa ja praktilise mundri, sest kogu mundri materjal maksab ainult Kr. 7.97 kuni Kr. 9.58, mis on täiesti jõukohane igale tõsisele kaitseliitlasele.

On huvitav märkida, kuidas kaitseliitlased ise suhtusid selle tähtsa küsimuse lahendusele: niipea kui kõik asjaolud olid selged ja kaitseliidu ülem riideproovid ja muud tingimused kiitis heaks, informeeris peastaabi majandusosakond malevasi asjaoludest malevate pealike kaudu. Kohe oli majandusosakond kuhjatud üle sissetulnud vormiriide nõudmistega. Praegu on esialgseid nõudmisi kaugelt üle 20.000 meetri peale (siin hulgas ka voodriie). Vabrik ei jõua nii kiiresti riidet

anda kui seda malevlased nõuavad. See on ka arusaadav, sest riidet tagavaras ei ole, seda alles valmistatakse ülesseatud tingimuste kohaselt. Kuid siiski väike osa nõudmisi on täidetud — üle 5.000 meetri on majandusosakond siiski suutnud malevlasile juba välja saata ning osal neist on mundrid juba käes. Nagu sellest suurest huvist riide vastu võib järeldada, on vormiriidega varustamise küsimus hästi ja ühtlasi, mis väga tähtis, kaitseliitlasile täiesti jõukohaselt lahendatud. Vormiriide hind, värvile vaatamata, on Kr. 1.45.

Rõõmustava nähtusena tuleb tähendada, et kait-

Uue vormiriide K. L. pakkimine Harju maleva staabis. Kupongide lõikamiseks oli palutud asjatundja-kaitseliitlane

seliitlaste suur huvi vormiriide vastu langeb ühte asja-ilmunud ja kaitseliidu keskjuhatuse poolt maksmapandava kodukorra nõudmisega, kus leidub kategooriline nõue, et kõik kaitseliitlased peavad endile muretsema mundri. On päris selge ja kindel, et kõik kaitseliitlased lähemas tulevikus oma kohuste ja ülesannete täitmisele ilmuvad ainult nägusas vormis.

Lõpuks olgu tähendatud veel järgmist:

1) vabrikud valmistavad vormiriidet „K. L.“ vastavalt kaitseliidu ülema poolt kinnitatud proovidele kolmes värvis: khaki — jalaväe üksuste mundreiks; must — raudtee üksustele ja sinine — ratsa- ja kahurväe üksuste pükste jaoks (kulub 2—2,25 mtr. pükste peale).

2) Vormiriide muretsemise tingimused on peastaabi majandusosakonna poolt tehtud teatavaks kõikide malevate pealikele, kes need omakord teevad teatavaks malevate allüksustele. Seda silmas pidades saavad malevlased vormiriidet muretsema ainult kommando korras, malevate pealike kaudu.

3) Tellimiste täitmise keskkohaks on k.-l. peastaabi majandusosakond, kes malevate pealike nõudmiste kohaselt riide vabrikult tellib, malevate pealikele välja saadab ja õiendab vabrikute rahalised nõudmised. Malevate pealikud on kohustatud saadud riide väärtuse hiljemalt 30 päeva jooksul üle kandma k.-l. keskjuhatuse jooksvale arvele Tallinna Linnapangas.

K.

Jüri Sumberg 60-aastane

Pärnu seltskonnas hästi tuntud Jüri Sumberg, Pärnu maleva patarei majanduspealiku abi, pühitses 18. mail oma 60. sünnipäeva.

Jüri Sumberg sündis 1874. aastal Viljandimaal taluperemehe pojana. Lõpetas oma ajal Karksis metsakooli ja selle järele siirdus Venemaale metsaülemaks. Pärast vene revolutsiooni asus ta kodumaale ja on praegu tegev Pärnus, tööstuse juhatajana.

Jüri Sumberg on noormehena teeninud sundaega vene väljasaartükiväes ja oma suurtükimehe kutsesest ei ole ta veel tüdinenud tänapäevani. Olles Pärnu patareis vanimaks suurtükiväelaseks võtab ta suure innuga osa kõigist patarei ja maleva eluavaldusist. Oma heatahtliku ja elurõõmsa iseloomuga on ta endale maleva peres võitnud suure sõprade ringi.

Kaitseliidu keskjuhatus on ta tööd kaitseliidus hinnanud valgeristi annetamisega.

Pärnu patarei pere palub lugupeetud pealikut ja sõpra võtta vastu meie ühine õnnitlus. Soovime, et ta veel kaua töötaks meie patareis ning ka nooremaile annaks seda tuld, mida tal, aastaist hoolimata, on külluses.

MÖTTEAVALDUSI KAITSELIIDU VORMI KOHTA

„Riie teeb inimese“, seda lauset tunneb iga inimene. Ja õige see ongi, korralik riie silub paljugi vigu mitte üksi naiste, vaid ka meeste juures, ja korralik peakate annab ka kõige kurvemale näole isegi veel tragi ilme.

Vormiriietus ja -müts peavad kõiki neid nõudeid veelgi enam täitma, et mees vormis näeks välja „täitsa vunts“. Selleks peavad aga vormiriietuse ja -mütsi olema küllalt nägusad ja praktilised. Praegune kaitseliidu vorm, mis üldiselt sarnaneb praegu maksva kaitseväge vormiga, s. o. kuub ja lühikesed püksid, vastavad ülesandele, kuna aga pikad püksid võiksid olla, nagu seltskonnas liikumiseks, kas tumesinised või mustad, lampassiga, kas praegust terashalli või väeliigi värvi. Säärased püksid ei lähe kallimaks kui praegused kaitsevärvi pikad püksid lampassiga ja neid peaks kantama trippidega. Kuue lõige jäägu praegune, kuid krae võiks olla püst-mahakeeratud krae moodi, et oleks kergem vahetada määratud krae pealmist riiet ilma kraed tervikuna vahetamata ja ameti tunnismärkide kergemalt külgeõmblemiseks. Krae võiks olla ka värvilisest riidest, nagu sinine, kollane või must. Ameti tunnismärgid peaksid küll kujult olema nägusamad kui praegused, eriti suured „kärnad“. Ameti tunnismärkide väeliigi värvi alus võiks olla laiema ja kanditud musta riidega. Eriüksustel, nagu kuulipildurid, kel ei ole erivärvi, olgu üksuse tunnismärgid — näit. kuulupildurja kuju, mille võiks asetada õlaku (paguni) peale, maa-

konna vapi alla. Pikkkade pükste kandmisel oleks vaja pealikul omada vöö, mis sarnaneks umbes kaitseväge ohvitseride vööle. Praegune müts on suvel kandmiseks täitsa võimatu; see jäägu edaspidi ainult talvmütsiks. Olles pealt kitsas, järelkult puuduliku õhuruumiga, paksust riidest ja enamusel isegi veel vateeritud, on säärane müts suvel peale piinaks. Suvel kandmiseks on vaja kindlasti ja kiiremas korras töötada välja mütsi kava, mis sarnaneks kaitseväge mütsile, loomulikult mitte aga meie praegusele riidest, nokaga, vene kartuusi taolisele mütsile. Müts olgu kaitsevärvi pehme pealmisega ja tingimata nahast või selle aseainest nokaga, sest riidest nokk, nagu praegusel kaitseväge mütsil, määrduv õige ruttu ja seetõttu osutub see ebapraktiliseks. Mütsi rumm võiks olla ka värviline, kui see hinna poolest osutub vastuvõetavaks, või ainult kanditud 2—3-värvilise kandiga, mis oleks odav. Praegused mütsimärgid on täiesti kohased.

Nägusama ja parema riietuse eest hoolitseb iga inimene rohkem ja kindlasti muretseksid ka kaitseliitlased suurema tahtega endale nägusama vormiriietuse kui praeguse, pealegi, kui see läheks ainult vähe kallimaks kui praegune. Veidi kallimaks läheks vormiülikond ainult sallasel korral, kui kuue krae ja mütsi rumm tuleks värvilised.

See oleks lühike kokkuvõtte viimasel ajal enam ja enam avaldatavaist soovidest kaitseliidu vormiriietete vajalistest parandustest.

R. V.

NOORTE ELU

Vanemate sõprade organiseerimise vajadusest noorkotkaste üksuste juures

Noorkotklikul liikumisel on suur lõppsiht: kasvatada meie väikesele isamaale õilsaid kodanikke. Seda sihti on võimalik täiel määral teostada ainult siis, kui suurem hulk teadlikke kodanikke aitab sellele kaasa nii nõu kui jõuga. Kuna noored kogunevad kodutütarde ja noorkotkaste rühmadesse, moodustagu vanemad üksuste juures sõprade kogud, mille ülesandeks oleks anda liikumisele moraalselt toetust, teha selgitustööd seltskonnas, luua sidet seltskonna ja noorte vahel, pidada nõu üksuse liikmete vanematega ja kasvatajatega üksuse heakäigu kindlustamiseks ja kasvatus- ja harjutusruumide, kantselei ja võimlemisabinõude, mänguplatside, laagri ja riidevarustuse ning töötegemise võimaluste eest, lõpuks üksuse vanemate juhtide lahkumisel leida neile asemikke oma liikmeskonnast või välispoolt. Kuna tähendatud ülesandest suurem osa langeb üksuse vanemate juhtide kanda, siis osutub see neile sageli seltskondliku töö koormatuse tõttu üle jõu käivaks. Sellele tööle lisaks on eriti tähtis sõprade seltside ülesanne uute kohaste vanemate juhtide leidmine, mida seltsil on palju kergem teostada kui noortel ja nende juhtidel üksinda.

Kuna kodutütarluse ja noorkotkluse lõppsiht ning vanemate sõprade ülesanded nende juures on ühed ja samad, tuleks sõprade kogu (seltsid, ühingud, kogud) luua ühine nii kodutütarde kui noorkotkaste üksuste juures.

Sõprade seltsi liikmeskonda kuuluksid seltskonnategelased, kel meie noorsoo kasvatamine on südame ligi, kodutütarde ja noorkotkaste vanemad ning endised kodutütred ja noorkotkad, kes vastava ealt tõttu on üksusest jäänud eemale ning kel pole võimalik rakeduda üksustes juhtivale kohale.

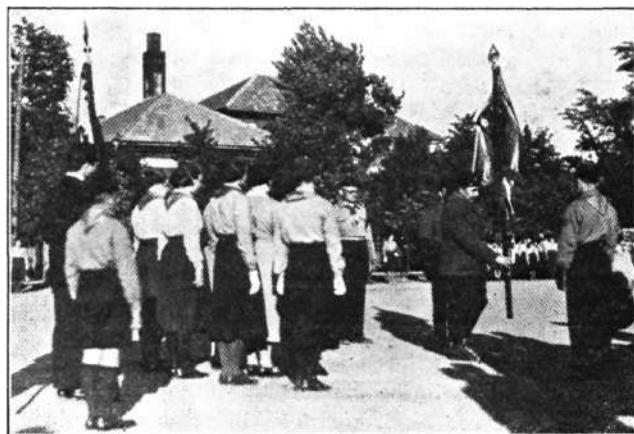
Sõprade kogu tegevuspiirkond on kas malev, malevkond või rühm, sõltuvalt, missuguse üksuse juure ta on ellu kutsutud. Maal on soodsaim seda kutsuda ellu rühma juure, linnas aga rühma, malevkonna või isegi kogu maleva (ringkonna) juure, selle järele, missugune üksus linnas tegutseb.

Sõprade kogude juhatus koosneks valitud ja ameti tõttu kuuluvaist liikmeist. Ameti tõttu peaksid juhatusse kuuluma kaitseliidu üksuse pealik, naiskodukaitse üksuse esinaine, kodutütarde ja noorkotkaste vanem juht, et nende kaudu võiks teostuda lähim koostöö nii noorteüksuse, temale vastava kaitseliidu või naiskodukaitse üksuse ja lõpuks valitud liikmete kaudu lastevanemate ning laiemas ulatuses kogu seltskonna vahel. Sellest tuleb loota aina edu, mida ei tohi jätta saavutamata.

Noortemagister E. Vardja.

Noorte kotkaste Tartu malevale annetati lipp

12. mai kujunes Tartu noorkotkastele suursündmuseks — sel päeval andis prof. A. Piip Noorte Kotkaste peavanema abina üle malevale lipu. Lipu üleandmine toimus Eesti tütarlaste keskkooli õuel, kus olid rivistatud sel puhul Tartu noored kotkad ja kodutütred ning kust liiguti rongkäigul läbi linna Peetri kirikusse jumalateenistusele ja lippude õnnistamisele. Teise lipuna õnnistati samal päeval noorkotkaste 7. rühmale üleantud lipp.

Noorte kotkaste peavanema abi prof. A. Piip annab üle maleva lipu.

Maleva lipu valmistas Tartu naiskodukaitse ringkond eesotsas proua E. Saraliga, lipu annetajaks oli Tartu noorkotkaste sõprade ühing. Lipu valmistamiseks aitasid toetuse annetamisega kaasa direktorid Jõudu ja Piiraja, kaubamaja Jänes ja teised. Lipp kujutab kollase triibuga sinisel väljal asetsevat Tartu linna vappi ühes pealkirjaga „Isamaa auks — alati valmis!“ ja teisel poolel kollasel väljal noorkotka märki ühes pealkirjaga „Tartu noored kotkad“.

Mõtteid noorte tegevuse aladelt

Noortejuhtide ettevalmistus järgmiseks sammuks . . .

Statistilised andmed näitavad, et meil eesti noori on organiseerunud vaid 10% ümber, võttes aluseks ea 8 ja 18 aastate vahel. Jättes kõrvale vajaduse noorte vanadusastet organiseerimise alal viia 20 a., on niigi juba raskusi palju, et ka selle kümne aasta vanaduses noori rohkem organiseerida. Puudus on noorte tööd juhtivaist isikuist. Peab avameelselt tunnustama, et praegused noortejuhid kaugeltki veel ei ulatu selle ta-

semeni, et nad täie õigusega võiksid kanda noorteuhi nime. Selleks puudub neist suuremal osal noortetöö praktika. Võttes siin esijoones kõne alla noorte kotkaste juhid (kuid teisteski noorte organisatsioonides ei ole olukord erinevam) olgu kohe märgitud, et nad püüavad ju teha oma oskuste ja parema arusaamise järgi, kui nad juba on rakendunud sellesse töösse, kuid vilumatus veeretab takistusi igale sammule. Kuid nõudmisedki noorsoo töös juhi vastu on võrratult suuremad kui kuski teisel alal. Noorte poiste ja tüdrukute mitmekülgsus on see, mis tingib ka nende juhtidelt äärmise painduvuse ja rakendumisuskuse ükskõik mistahes alal. Selle juure kuuluvad veel pedagoogilised võimed, mis ideaalsemas kujus peavad olema sünnipärased, harvem vastuvõetavad ka praktika varal omandatuna, kuid teoreetilistest teadmistest tavaliselt ei piisa millalgi edukaks tööks.

Võttes jällegi noorte kotkaste organisatsiooni aluseks ei ole juhtide kasvatamise alal seni veel midagi tehtud. Organiseerimise alul korraldatud juhtide kursused ja peaaegu iga-aastased suuremas ulatuses õppe-laagrid soodustavad küll vastavate juhtide tööle rakendumist ning pikapeale võimaldavad ka kogemusi küllaldasemalt kui ilma nendeta, kuid need on küllaldaseks aluseks kasvavatele juhtidele, mitte aga olevate juhtide täiendamiseks. Ometi ei ole praegu ka veel saanud võimalusi teha rohkemat, sest juhtide jaoks peaks olema ka küllaldane tagavara kirjandust ja viimase alal on sellest kaunikesti suur puudus peaaegu kõigis noorte organisatsioonides. Seda aga laenates võõrsilt laenaksime ka sealt teatud tendentsid, mis oleksid vaevalt meile vastuvõetavad. Samadel põhjusil ei saa Eesti noorteuhte läkitada välismaale täiendama, ehk olgu siis vaid neid, kes omavad juba küllaldaselt kriteeriumi meie rahvuslikkuses ja eesti hingeelu tundmises.

Mitmeis teistes riikides on sel alal rohkem tehtud, ka väikeriikides. Meie suhtes nii põhjas kui lõunas asetsevaid riikides töötavad igasuvised kursused noorte kotkaste taoliste organisatsioonide juhtide väljaõpetamiseks, kõnelemata Inglismaast ja Ameerikast. Teadupärast on Tšehhoslovakkias ülikooli juures nähtud ette vastavad loengud ja praktikumid, ka ühes Balkani riikidest. Ka meil tuleks vastavate kursuste korraldamisele asumist pidada silmas. Noorkotkaste suhtes see oleks juba teostatav aasta-poolteise pärast, kus Noorkotka Käsiraamat võimaldaks juhtidel enne kursustele minekut olla tuttav alustega, milliseile noorkotklus rajatud. Kuid nende kursuste korraldamine väärriks küll laiemale ulatusele asetamist, et sellega saavutada ka tusedamaid tagajärgi — kõigi meie Eestis olevate noorte töö juhid tuleks tuua sealt osa võtma ja vastavalt püstitada ka programm. Väärriks, et iga kooliõpetaja ja iga sõjaväelane enne oma tegevuspõlule tööle pääsmist oleks kohustatud tegema läbi noorte tööks ettevalmistava kursuse. Siis avaneks võimalus vahest eesti noori kuni 100% organiseerida ja selle kaudu noortesse istutada isamaalist vaimu ja rahvusaateid.

Noortemagister J. Tedersoo.

Sidetuvide pidamine noorkotkaste tegevusalana

Egiptuse kiilkirjadest leiame, et juba 3000 a. e. Kr. kasutati tuvi sidevahendina Egiptuses, millal nad pidid viima teateid vaarao Ramses III kroonimisest. Säilinud andmeil esmakordselt sidestumiseks sõjalisel otstarbel kasutasid tuvisid roomlased 43. a. e. Kr., kust peale õieti algab ka kirja- või sidetuvide arendamine riigikaitselises suunas. Nüüdisaja sõjatehnikas on sidetuvi väärtus jäänud püsima.

Mälestusmärk sidetuvidele. Berliini tuvi-kasvatajate seltsid tahavad linnale annetada mälestusmärgi sidetuvide teenete tähistamiseks maailmasõjas, mille mudeelit kujutab ülaltoodud pilt

Tuvisidet võib kasutada igasuguses olukorras, kus teised sidevahendid ütlevad üles, n.-n. lahingolukorras eelliinil, kus kahurtuli võib iga silmapilk katkestada traatsideme, samuti võivad neid kasutada väeosa ülemad luurekäikudel, sõjalaevad sadamatega, kindlused omavahel, lennukid, soomusrongid jne. Äralõigatud väeosadel ainsaks kindlamaks sideme vahendiks jääb tuvi. Väga suurt kasutamist, nagu teame, leidsid tuvid saksa-prantsuse ja maailmasõjas.

Hingelised omadused, mille tõttu tuvi on nii väärtuslik ja mil põhjebeki tuviside, on 1) väga suur kuduarmastus ja 2) haruldaset arenenud orienteerumise võime. Need tegurid võimaldavad talle kojulende 1000—2000 km kauguselt mõne päevaga, lennates seal-

juures keskmiselt 60 km tunnis, soodsail tingimusil kiirust arendades kuni 120 km tunnis.

Et kõikidel eelmainitud juhtudel võiksime tuvisidet kasutada soovitava eduga, on vajaline selle ala laiendatuseks ja mitmekülgeks arendamine, milline meie riigiaparaadile üksinda läheks üle jõu käivaks, kui seltskond ei paku oma kaasabi. Meil Eestis on sidetuvide asjandus hoopis vähe arenenud, eriti, mis puutub siin eraisikute ja organisatsioonide poolt kaasaaitamisse. Seevastu teistes Euroopa riikides seisab see juba aastakümneid kindlal alusel. Sidetuvide pidamine on paljudes riikides kujunenud omaette spordiharuks, koguni rahvusspordiks, kus tuvikasvatavad pühapäeviti tulevad kokku ja korraldavad võistlusi. Sageli lastakse sääraseil võistlusil kuni sada tuhat tuvi lendu ja paljudel juhtumel ei puudu siin riiklik kaasabi ja väärtuslikud auhinnad. Üksi Belgias on ligi 2500 tuvikasvatajat-eraisikut 10 miljoni tuviga, nii et seal leidub tuvisid peaaegu igas majas. Meie riigi pealinnas sidetuvide kasvatamine ja tsentrumi loomine on alles viimase paari aasta jooksul hakanud kohalt nihkuma. Samal ajal aga teadupärast kasvatatakse siin üle 450 ilutuvi, millised on küll ilusad linnud ja asjaarmastajale pakuvad palju huvi, kuid siiski igasuguse praktilise väärtuseta.

Ilutuvide pidajad, kes tuvidega ümberkäimises omavad häid kogemusi, sidetuvide pidamisele kui hoopis väärtuslikumale spordiharule üle minnes ei kaota midagi, küll aga riiklikult seisukohalt tooksid märksa suuremat kasu. Aga niisama hästi asjale käed külge panna võiks iga teine isik kui ka organisatsioon, seda enam, et see tegevusala on hoopis vähe kulu nõudev, küll aga omajagu huvipakkuv, kui asja arendada korrapäraselt.

Eeskätt tahaksin selleks anda nõu arvurikkaille noorkotkaste rühmadele üle riigi, kuna vanemad poisid võivad endale sellega meelepärase ja üldsusele kasutoova tegevusala. Mitme rühma peale malevkonna piires 10—15 sidetuvi muretsemine ja ülalpidamine ei ole üle jõu käiv. Noorte kotkaste peastaabi tuvibaas Tallinnas aitab kõigiti kaasa, et asi asjastuhvitatuil kergemini kohalt nihkuks. Võimalik oleks vast koguni tasuta esimeste sidetuvide muretsemine, kui selleks esinetakse varakult sooviavaldusega. Kellelgi kodus kindlasti leidub pööningul kuski 5—6 ruutmeetri suurune vaba ruum, kuhu noored ühisel nõul ja jõul võiksid korraldada tuvide eluaseme — tuvila. Muidugi ei tohi seal puududa väike suletav aken tuvide sisse- ja väljalennuks.

* * *

Ühe malevkonna piirides teiste rühmade kaasabil noored võivad saavutada tuvide lendudega väga häid tagajärgi, pealegi on väikestel kaugustel tuvide harjutus kergemini teostatav. Jõutakse lendudega hea tahtmise juures siiski kaugemale, tuleks vaeva vähendamiseks asuda koostööle teiste naabermalevkonna rühmadega.

Paljudest headest algatustest inimene pörkab tagasi, kui on karta suuremat majanduslikku kulu. Peab tähedama, et tuvidega näit. maolukorras tekkiv kulu ei ole nimetamisväärne. Tuvi sööb päevas kuni 40 gr ja peamiseks toiduks on tal vikk, lääts, oder ja nisu, seega kõik maal kasvatatav vili, mille ostmiseks raha ei ole vaja välja anda. Vähesel määral eelmainituile lisaks tarvitab ta veel tatart, hernest ja riisi — neistki osa leiame kodust. Väljaantava raha suhtes ei ulatu tuvi aastane ostetav toit üle 1 krooni; linnaolukorras, kus kõik tuleb osta, ulatub see kuni 4,5 kroonini. Mõne-peenraline põllulapike igal noorel kotkal peaks aga seda lihtsamalt üle aitama tuvide toiduküsimusest asjast huvitatul rühmal.

Noortemagister V. Pirsko.

Noorkotkluses leiduvaid riigikaitsealase kasvatuse alasid

Meie riigi olemasolu ja saatus on suuresti sõltuv kodanikkonna üldisest arengust ja sõjalisest ettevalmistusest. Kogu omariikluse kestes on püsinud päevakorral sõjalise ettevalmistuse korralduse küsimus, kuid küllalt rahuldavat lahendust pole tänini saadud. Eriti viimastel aastail, kus majanduslikust olukorrast tingituna ollakse sunnitud lühendada kaitseväeteenistuse aega, on olukord kujunenud üha raskemaks. Tegelikult

Meilt ostes hoiate kokku!

Seepärast ostate kõik oma raamatud, kirjutusmaterjalid ja paberikaubad meie suurlaost

K.-ü. „Rahvaülikooli“ kauplused Tallinnas

Harju tn. 48, omas majas, tel. 444-39, 444-37.

Jaani tn. 6, pangamajas, tel. 446-67, 446-66.

teenistuse lühenedes tuleb riigikaitse küsimuste käsitel mist meie noorsoos ja kaitseliidus muuta järjest põhjalikumaks, et hoida nõrgenemast meie riigi kaitsevõimet. Keskkoolides tehtav töö osutub liig vähese tundide arvu tõttu mitmeti puudulikuks. Keskkoolide riigikaitseõppuse täiendajana ja koolis omandatud mitmete kogemuste ja teadmiste rakenduskohana tuleb tõsiselt arvestamisele noorkotkaste organisatsioon. Muidugi ei saa me nõuda sellelt organisatsioonilt otsest sõjalist ja kaitseliidu tegevuse ettevalmistust. Noorkotklus ei ole tahtnud kunagi võtta endale liig kitsast, spetsiaalset ülesannet, nagu seda on tahtetud mõnelt poolt näha ja mõnelt poolt ka heita ette. Noorkotkluse sihiks on ja jääb isiku kui terviku arendamine, paremate inimeste ja kõigiti arenenud kodanike kasvatamine. Tehes aga seda tööd teadlikult ja põhjalikult on ta noortele suureks kergenduseks ja eelkooliks eeltulevate riigikaitse kohuste täitmisel. Selles noorte suure määrgus on küllaldaselt alasid, missuguseil praktiline väärtus on kogu eluks. Eriti tähtsal kohal noorkotkliku kasvatus tegurina on rakendamine füüsilisele tööle. Arendades käetegevust, üldist tööarmastust, arendame noortes võimeid, millised on vajalised kaitseväes väliskindlustamisel — maastiku organiseerimisel. Meie koolidest on tõrjutud välja käsitöö ja meil on küllaldaselt noori, kes ei oska hakata peale midagi sae ja kirvega, kõnelemata keerulisemaist tööriistadest. Seda puudust märgates on noorkotkluses asunud tõsiselt vea kõrvaldamisele, rakendades noori võimalikult rohkel määral praktiliselt.

Peale eelmaintu tuleb arvestada alasid: esmaabiandmine, orienteerumine ja topograafia, pioneeroskused, enesekaitse (jiu-jitsu, poks), ujumine, luuramiskunst, varjumine-maskeerimine, üldine mäluvõimete arendamine (kimimängud) ja veel palju muud. Nimetatud oskused on peaaegu eranditult riigikaitse kohuse täitmisel otseselt rakendatavad. Üldine intellekti ja kehavõimete arendamine väärrib samuti suurt tähelepanu ja hinnangut.

Sõjalised oskused ja kogemused on siiski üldiselt omandatavad võrdlemisi lühikese ajaga, kuid nende väärtus on küllaltki küsitav juhtumil, kui nende kandja on madala moraaliga ja sisemiselt distsiplineerimata. Võõrihma kahe nõõbi vahel kandmine ja mütsidele pa-

pist põhja abil „distsipliini“ sisseajamine, samuti kõva, selge häälega rääkimine ja „härra kolonel“ ning „kapral“ on kaitseväes saavutatud üsna lühikese ajaga. Need välised märgid aga ei kindlusta mingeid sisemisi omadusi. Sisemise distsipliinitunde kasvatamine pole nädalate ega kuude töö, vaid selleks kulub aastaid. Koolitöös on raskuspunkt kasvatuselt ammugi nihkunud kasvade läbimasindamisele ja kõikidelt kodudelt ei saa mitmel põhjusil nõuda teadlikku ja sihikindlat kasvatust. Seda viga aitab kõrvaldada vähemalt osaliseltki noorkotkaste organisatsioonis tehtav töö, kus teadliku distsipliini arendamine on käsil juba varasest noorusest. Vabatahtlikus organisatsioonis ei saa nõuda korda ja allumist hirmu ja karistuse ähvardusel, vaid noored peavad olema teadlikud korra ja allumise vajaduses. Seda tööd peame pidama tähtsamaks igasugu oskuste ja teadmiste õpetamisest. Noorkotklus seisab kaugel militariseerimisest, kuid juhid on teadlikud, mida ja milleks kasvatada. Kui areneb ja täidab oma ülesannet noorkotklus selles suunas, siis on ta töö küllaldane noorte ettevalmistamisel riigi kaitseks.

Noortemagister A. Ohaka.

Intensiivsemaid rühmi Saaremaal

Vaatamata lühikesele tegevusele on NK Saaremaa (Leisi) Pärsamaa rühm avaldanud õige intensiivset tegevust. Paljudel poistel on sooritatud juba kotkapoja katsed. Rühmale on vastu tulnud Pärsamaa apostlik õigeusu kogudus, andes kasutada rühma koduna võrdlemisi ruumika toa.

Rühma hingeks on vanakotkas G. Endrekson, kohalik algkooli õpetaja ja koguduse ülempreester. Kuigi hra Endrekson on kaugelt üle 50 a. vana, lööb ta igale noorte üritusele kaasa niisuguse innuga, nagu oleks ta 15-aastane.

Hariliku õppetegevuse kõrval on korraldanud rühm laagreid ja matku. Ka tänavu suvel on kavatsus korraldada Saaremaad pidi rändlaager. Praegu korraldab rühm koguduse maja ümbrust ja aeda, missugune tegevus noorkotkastele kui tulevastele põlvumeestele on väga tervitatav.

Medikoni kõhu-venituspulbriit

STOMINI

tarvitatakse seedimisorgaanide haiğuste puhul, kui rinde all valutab ja kõrvetab, rahvakeeles: rinde alt veninud. STOMIN korraldab seedimisi, annab sõõgiisu, ja hävitab üleliigse kahjul. maohappe.

Ehne, kui peal on vabriku nimi MEDIKON ja laev punase ankruga. Panõge seda tähele.

KUI VEEL POLNUD

raudteed, aurikuid, telegrafi, telefoni,
radiot, lennukeid....

Kuidas sel ajal Tallinnas elati, sellest kirjutab oma mälestustes Tallinna kauaaegne elanik O. Sprengfeldt 1877. aastal pealkirja all „Minu isalinn Tallinn 50 aasta eest“. Seega puudutab kirjutus Tallinna liiklemisabinõusid ligikaudu saja aasta eest.

Ligem ühendus teiste maadega sündis mere kaudu, mis tuli siiski odavam kuiva maa ühendusest. Maanteed olid alles viletsal järjel, nende sillutused vaevaled. Mereteed tarvitati purjekate kaudu, sest esimene aurik Storfürst muretseti Tallinnale alles 1837. aastal. Purjekate sõit oli aga võimalik siis, kui puhus paras tuul, vaigse ilmaga või tormiga tuli sõidust loobuda ja oodata edasisõidu võimalusi. Igal aastal tulnud kevadel tuntud kauaaegne meremees kapten Brinkmann oma purjekaga Tallinna ja toonud väliskaupa, millest jätkunud kogu aastaks. Sama purjekaga sõitnud siis ka noored välisreisile. Jumalagajätmine sündinud siis veel säärase pika reisi ees niisuguse tõsidusega, nagu oleks seistud kas elu või surma otsustamise ees. Sügiseks tulnud välismaale sõitnud noored jälle Tallinna tagasi. Kel aga kukkur olnud raskem, see jatkanud reisi oma teadmiste laiendamiseks.

Postiühenduse eest oli hoolitsenud maa aadel postijaamade kaudu, millel lasus ka postivedu. Postijaamad olid rüütelkonna valve all, kes ka muretsets nende korrashoiu eest. Postijaamad olid siis need, mis vedasid peale posti ka reisijaid.

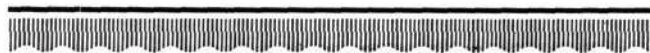
Kuid see ühendus poidnud kaugelki veel korralik, sest posthobused sõitsid välja järgmisse jaama siis, kui oli sõitjaid. Kui aga sõitjaid ei olnud, siis ka ei sõidetud. Paljas kirjade vedu seda veel ei põhjastanud.

Kuid 1830.—1840. aastate vahel algas ka Venemaal aeg, millal hakati seadma sisse postijaamu puht-postisaadetiste edasitoimetamiseks. Ja ilma et sellekohaseid korraldusi ära oodata, hakati meil postiühenduse korralisuse eest hoolitsemata üha rohkem ja rohkem. Seati sisse regulaarsed postisõidud — pidi tegema sõite ka siis, kui polnud otsekohe sõitjaid, sest postisaadeti kirjade ja ajakirjade kujul leidis vähesel määral ikkagi. Sellest ajast annabki kujuka pildi eelmainitud Sprengfeldt, kui ta kirjutab:

„Posti diligencide sisseseadmiseega tuli liikumises ka paremusi. Aga inimsõbralise postkomissari autokraatsusel tuli siiski kahvatada konduktorite ehk postipoiste võimsa sõna ees, kui ette sõitis kroonu diligence kirjadega. Kui kevadel ehk sügisel post jõudis kohale õigel ajal, siis oli see haruldane juhtum, kus kaasa pidi aitama hea ilmastik. Kui aga postmeister konduktorilt päris hilinemise põhjuste järele, vastas viimane lühidalt: „Härra postmeister, ega meie ole ümber ajanud. Võite küsida järele. Aga maanteed on

Turiste toovad suured välislaevad,
turiste, kellel tutvud kauged maad ja taevad.
Neid siiski võlub Tallinn, võlub Eesti,
siit viivad kaasa muljed kaunid.
Kas meist ei taipa siiski keski,
mispärast just neil jäävad mälestused jaunid?
Kas võitnud neid me nende võlu?
Või Eesti valge viin ja õlu?
Või paelund silma muistsed tornid?
Või vanad ehitused mornid?
Kas unelmatesse neid viinud tiivad?
Oo, ei! Nad värve „Star“ siit kaasa viivad!

võimatunud. Olgu ka ees või minu poolest kaheksa hobust, edasi ei saa ega saa, kas aja pasunat või mitte.“

„Aga teie olete ju ometi siiski 10 tundi hiljaks jäänud. See on ju kuulmatu!“

Hilinemises süüdlane konduktor oleks annud heal meelel pikema reisikirjelduse, kuid et oma otsest ülemust mitte ärritada, tegi ta seda seekord kaunis lühidalt:

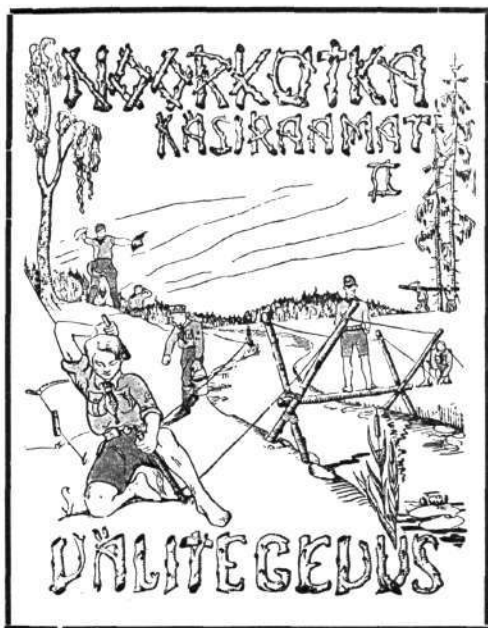
„Kell 6 hommikul jõudsimme alles Loopi ja sealt sõitsime ajaviitmatult edasi. Kell 10 sõitsime välja Kahalast ja kell pool 3 Jõeletmest, kus sai ka einetatud. Härra postmeister, alles Lasnamäel on tee, mis ei kõlba kuhugi. Posthobused hakkasid isegi lonkama. Mina ei valeta, härra postmeister, kui soovite, võite küsida.“

Aga lugeja küsib siiski, millal jõudsimme Tallinna. Seni olime ju maanteedel. Seal on lugejal õigus ja meil pole muud vabandust kui järgmine:

Teed Tallinna ümbruses olid sel ajal võimatu halvad ja seepärast hilines Tallinna jõudmine peagu alati. Ja sääraseid teed olid alles veel viiekümne aasta eest, kuigi Tallinn on põhjendatud juba 1219. aastal Daani kuninga Voldemar II poolt. Linn oma alevitega katub kaunis laialdase maa-ala. Kadriorust Lõvirahuni või Mustajõe ni on kõvasti üle penikoorma ja paberi- vabrikust Kalamajani otseteed versta viis. Selle keskel tõuseb Tallinna vanalinn, mida ületab 138 jala kõrgune kalju peale asetatud Toompea. Mõlemad olid vanemal ajal ümbritsetud kindlustustega Vaubani süs-

teemi järgi. Kindlusvallid, kraavid ja fordid olid alles veel Krimmi sõja ajal, asutatud Kaarel XI ja täiendatud Peeter I ajal. Kuid selle juures tehtud suured ehituskulud näisid siiski olevat asjatud, sest nende olemasolu ajal pole neid vaenlane piiranud ja neist oleks vaevalt jätkunud 15.000 mehe ja tarvilise osa kahurite paigutamiseks, mis siiski on vajalised. Praegused ilusad pargid Toompeal ja Rannaväravas otsekui mõnitasid kindlustusi. Ja kui rahulikult võisid nad puhata vaevalt kümnekond sammu kahurite suude ees! Fortides puudusid rahuajal kahureil lafetid.

Sügavaid kraave linna ümber võis aga hädakorral täita veega. Kõik see ei teinud häda. Rohi kasvas niiskes madalas lopsakalt ja olevat komandantide tõenduse järgi küllalt toitev loomadele... Laiadel Tallinna alevitel olid ka oma peauulitsad, kuid need olid samuti kitsad, mustad, ja nendesse suubuvad põikuulitsad olid alles hoopis prügitamata. Peauulitsail võis veel märgata nende põhjendamise ja tasandamise jälgi, kuid teistest pole inimkäsi üldse hoolinud. Küll aga võis seal näha kasulikke koduloomi. Narva, Pärnu ja Tartu maanteid parandati suvete paekivide prügiga ja prahiga, kuhu sideainena lisati pisut liiva. Säärane teede tegemise viis oli kuivade ilmade tulekul kopsudele väga kahjulik, vihmasel ajal olid aga teed väga sopased. Kuid säärane teede tegemise viis polnud ette võetud eraettevõtjate huvides, küll aga omavalitsuse poolt sotsiaalpoliitilistel kaalutlustel: töömuretsemine tööta töölisele, sest tööta olek on ikkagi kõigi pahede alus...

Noorkotka Käsiraamatu ilmunud anded:

- I: Alati valmis!, 224 lhk. Kr. 1.50, köites kr. 2.—
- II: Välitegevus, 280 lhk. trükikojas
- III: Laager, 164 lhk. + 1 kaart, kr. 1.25, köit. kr. 1.75
- V: Katsed, 172 lhk. kr. 1.10, köit. kr. 1.60

ETTEVALMISTUSEL:

IV: Sisekorraldus:

Noortele kotkastele soodustatud hind:

I anne — kr. 1.25 ja 1.75, III — kr. 1.—
ja 1.50, V — kr. 0.85 ja 1.25

Noorkotkaste ja kodutütarde varrukamärgid ja järgutäpid, u u s s a a d e t i s kohale jõudnud.

MÜÜgil endise hinnaga: 15 snt. ja 3 senti

Tellimisi täidab Kaitseliidu

Tarvete Ladu, Tallinnas, Kaarli 8

Noorte Kotkaste Peastaap

Ilmub ligemal ajal

272 + 6 värvilist lehekülge

JOHANNES JÜRVE TSONI

matmistarvete tööstus ja ladu

Ainulaadne ettevõte Eestis

Tallinn, Lennuki 5

Telefon 445-06

Kontor „VIRONIA“, H. SIMM & KO.

Tallinn, Vana Posti 5. Tel. 446-98

Tööstustarbed:

naha- ja saapa-
vabrikutele,
raua- ja metalli-
valamistehastele,
trükikodadele —
trükivärvid

Valge portland-tsement

GRAAFILINE ASUTIS

„LIGRA“

Tallinn, Toompuiestee 10

Tel. 435-88

Valmistab kõiksuguseid ki-
vitrukiteid korralikult, asja-
tundlikult ja odavate
hindadega

E. RAUDTEELASTE TARVITAJATEÜHISUS

Tallinn, Narva mnt. 27. Kõnetr. 312-27.

Kauplused asuvad:

1. Tallinnas, Kanarbiku 2	8. Tallinnas, Falkpargi 12-a	15. Lõhtses, omas majas
2. „ Telliskivi 37	9. „ S. Ameerika 15	16. Tapal, Lai t. 3
3. „ Telliskivi 24	10. Nõmmel, S. Pärnu mnt. 106	17. Sondas, omas majas
4. „ Õle 33	11. „ Liiva 16	18. Kohtlas, Ontoni majas
5. „ Oskari 28	12. Kehras, A. Aava majas	19. Narvas, Joala 11/18
6. „ Oskari 54	13. Aegviidus, T. Tomasovi majas	20. Kaareperes, Raudteelaste Kodus.
7. „ Kopli 20	14. Jänedal, J. Kaprali majas	

Ühisuse kauplused on kõige soodsamad ostukohad kõigile tarvitajale.

F-a G. BIRK'i

riide värvimise ja
keemilise puhastuse
tööstus

Tallinn, Maakri tänav 23,
telefon 309-18

Vastuvõtukohad :

Raekoja pl. 13, telef. 429-28. Pikk tän. 33,
Vana Kalamaja tän. 13, Müürivahe tän. 17,
kübaraäris, ja Maakri tän. 6, rohukaupl.

ED. POOLA

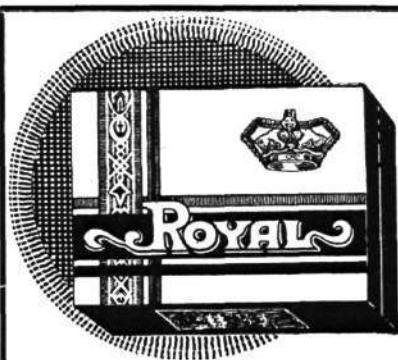
I-järgu transport-firma

«Renault» veoautod kandevõuga 1½–10 tonni õhukummi-
del võimaldavad veetavate asjade kiirelt ja lervelt kohale
transporteerimist.

Tellimisi võetakse vastu raskuse ning
kauguse peale vaatamata igal kellaajal.

Panga konto: Tallinna Majaomanikkude Pank nr. 48.

Tallinnas, Lauupeo tän. 22,
tel. 306-23, 306-24.

25 TK. — 35 S.

inglise sigarettide
tubakaseguga

paberosside
„ROYAL”i
hea d u s
ületab kõik teised

Metsa- ja puutööstuse a/s.

„VIKTORIA“

Tallinn, Koppel, Vene-Balti tehas.

Kõnetr. Kopli 13 ja 14.

Telegr.-aadress: Victoria-Tallinn.

Soovitab

pakk-kaste

igasuguseis mõõtudes kõikide
kodumaa saaduste pakkimi-
seks suurel ja väikesel arvul.

THOMAS CLAYHILLS & SON

TALLINN.

SPEDITSIOON ja
LAEVAAGENTUURID.

Korrapärane laevaühendus:

TALLINN — STOCKHOLM
TALLINN ^{JA} — STETTIN.

AGENDID:

Pärnu Laeva A.-S.	Pärnu
Ernst Russ	Hamburg
Rud. Christ. Gribel	Stettin
Stockholms Rederiaktie- bolag „SVEA“	Stockholm
Worms & Cie.	Le Havre

Telegrammide aadress:
„GLAYHILLS“ TALLINN

Telefonid: 435-58, 435-26.

Kindlustage

oma varandus ja elu

Eesti Lloydis

1909 **25** 1934

M. MILLER

KATLA- JA MASINATEHAS

TALLINN, HEINA 33

TEL. 439-51

LITOGRAAFIA

J. MÄNNIK

valmistab kõiksugu
värvilisi trükitöid

TALLINN, SOO 23. TEL. 436-86

P. RÄTSEP

Tartu tän. nr. 1

Petseris

Telefon nr. 88

Koloniaal-, delikatess-,
tubakakaubad

Veinid, napsid, liköörid

Uudised esimestena müügil

Tuntud hea ja odava (alandatud hindadega) töö saate ainult

Esimesest Pärnu Lina- ja Takuketramise Vabrikust

Asut. 1909

Telef. 237

Igasugust ühe-, kahe- kuni kuuekordset lõnga, sidumis-
nööri, kotilõnga, mõrralõnga, kõiksuguseid köisi m ü t a k s e
ja v a h e t a t a k s e linade ja takkude vastu

Palume meie vastuvõtjaid tähele panna!

== O-Ü. »ALKO« ==

Veinid, vahuveinid, Suurim väljavalik Eestis liköörid ja napsid

UUDISSORDID: Vermut-vein ja parisek, kloostri liköör uue originaalse Benediktini retsepti järel. Alkonjak 3 torniga ja koidupuna-kristall

Tehased ja ladu: Viljandis, Lossi 34, o. m., tel. 23, kauplus: Tartu 7, Viljandis

Esindus ja ladu Tallinnas: A/S. »Kaubamaja Estika«, S. Karja 0/8, tel. 447-67

ALEKSANDER VOLKE vorstitööstus

müüb lihasaadusi ja vorste suurel ja väikesel määral

Müügikohad: Jakobsoni 18
Uus turg: tõldades

„Päivitusõli“

Hoiab ära kestenduse ja pehmedab nahka. Annab nahale ilusa pruuni jume.

A/S. PROV. J. LILL. — Tartus.

Keemia- ja seebivabrik „Riviera“

om. B. Glückmann.

Asut. 1900. a. Tallinn, S. Pärnu mnt. 120. Telef. 462-52.

Soovitab tuntud headuses:

Kirju seep.

„Priima“ ja II s.

Inglisseep.

Kollane seep

I ja II sort.

Roheline seep

medic. ja tehn.

Saunaseep.

Sauna nr. 52.

„Riviera“ nr. 555.

Vanniseep nr. 575.

Majand. seep nr. 16.

Tarbeseep „Geischa“.

Marseille-seep.

Kõiksuguseid tualettseepi.

Suurimas valikus vankrimääre ja tavott tünnid ja kastides.

Esimese järgu kaup.

Hinnad võistluseta.

Livonia õlu

EESTI ÕLLETEHAS

„LIVONIA“

kvaliteet-õlled on:

EKSPORT PILSENI ÕLU

sisaldab ligi 6% alkoholi

PILSENI ÕLU

Karastavad joogid:

Mesi Sekt

Solo Sekt

Savoy Sekt

Karamel

Limonaadid

Selters

Keedetud mõdu

Puuviljajook

KÕIK TUNNUSTATUD HEADUSES

„LIVONIA“ tehased Tartus

A.-S.
EESTI KUNSTSARVEVABRIK
O. KERSON & K^o.
TALLINN,
TULIKA TAN. 7

Hans Diedr. Schmidt

Pärnus

Asutatud 1741.

Müüb: Kunstväetisaineid, soola, sütt j. n. e.

Ostab: Linu, linaseemneid ja vilja.

Veo, tule- ja muud **kinnitused.**

Speditsioon.

Agentuur.

Laevatalitus.

Õlivabrik.

Saeveski.

Värnitsat, linaõli, lakki, värvi ja õlikooke.

K. A. RÜTMANN & Ko.

TALLINN,

Jaani 9. Telefon 466-72.

Telegr. „AUGUSTUS“.

Alati suur ladu
raskekeemia-
kaupadest.

ABILADU:

TARTUS, Kaluri 17. Telefon 1-74.

Ü. K. EESTI RAHVAPANK

TALLINNAS

S. Karja 19

Telefon 425-55

*

Toimetab kõiki panga operatsioone
nii liikmetega kui ka võõrastega

*

Ostab ja müüb välisraha
ja igasuguseid kindlaprotsendilisi
väärtpabereid

Juhatus

O-Ü.

„Calorica“

likööri-
ja
napsivabrik

Tallinnas, Rüütli 13
Tel. 449-53

Napsid, liköörid
ja
Whisky

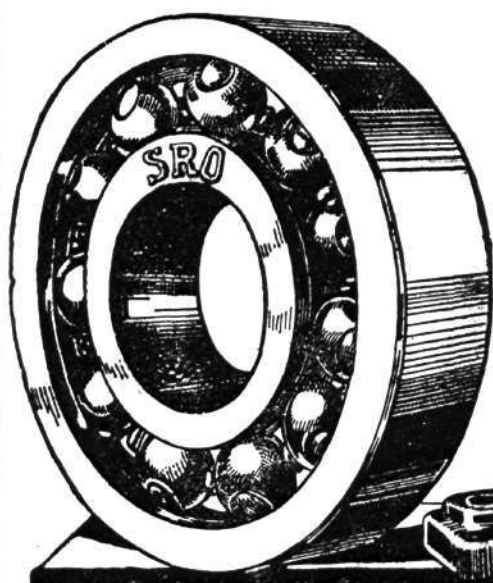
KÄSMU LAEVAOMANIKUD

Korrespondent Reeder
Kapten O. TIEDEMANN

KAUBAVEDU OMA AURIKUTE,
MOOTORLAEVADE JA PURJE-
KATEGA EESTI, SOOME, DAANI
JNE. SADAMATE NING INGLIS-
MAA JA KONTINENDI SADA-
MATE VAHEL.

UUS TÄN. 3, TALLINN.

TELEGR. „MERIMEES“. TEL. { 450-82
450-56

SRO

Kuullaagrid
Rull-laagrid

Peaesindus ja ladu

KARL BERTRAM, TALLINN

Vene turg 1, tel. 306-15

Viljandi Eesti Põllumeeste Seltsi kaubanduse osakond

Viljandis, Tallinna t. 3, telef. 6.

Suurim ja täiuslikem põllutööriistade, masinate, veo- ja sõiduabinõude, ehitustarvete, majapidamis-
tarvete, väetisainete, jõusõotade, kütte- ja määrde-
õlide jne. **ladu ning müügikoht Viljandimaal.**

Müük suurel ja väikesel arvul.

Harukauplused:

S. Kõpus, telef. 5. • **Tarvastus**, telef. 20. • **Õisus**, telef. 8.

**Kaubandus-Tööstus-
Aktsiaselts**

„KREENBALT“

Tallinn, S. Karja 13, tel. 425-15

Pleekimata puuvillaseid riideid.

Pleegitud puuvillaseid riideid.

Värvilisi trükitud ja kirjult
koetud puuvillaseid kaupu.

Kunstiidriiet. Rullniiti.

Kaitseväe, lennuväe, politsei, raudtee,
posti jne.

vormiriideid.

**Suurmüügil kaitseliidu üksustele
eriliselt valmistatud**

kaitseliidu vormiriie.